

מתוך הקדמת המחבר: ועיניכם תראינה בנים בני כשתילי זתים סביב לשלחנם,
חכמים ונבונים, ובתים מלאים כל טוב, גם עושר גם כבוד לא יסופו מזרעכם

גליון
זרע שמשון המבואר

פרשת ויקרא

אותיות א - ד

דרוש מתוך הספר המסוגל 'זרע שמשון' שחברו הגאון המקובל

האלוקי חסידא קדישא רבנו **שמשון חיים ב"ד**

נחמן מיכאל נחמני זלה"ה

מה"ס 'זרע שמשון' ו'תולדות שמשון'

שחי לפני כ-300 שנה בתקופת האור החיים' ומקום קברו לא נודע

והבטיח שהלומד בחידושויו וספריו יזכה לישועות בבני חיי ומזוני

נלב"ע ו' אלול תקל"ט

דרוש מנוקד ומבואר בתוספת ציונים והארות

זו"ל על ידי מוסדות זרע שמשון

שע"י האיגוד העולמי להפצת תורת זרע שמשון

הוצאת והפצת קונטרס
'זרע שמשון העבואר'

נתרם
לזכות והצלחת

דניאל אורי
בן רג'נה מלכה

שיראה הצלחה וברכה
בלי גבול וכלי עדה בעסקיו
בכל העולם
ויתקיים בו הפסוק
"ופרצת יעה וקדעה"
צפונה ונגבה"

לשוחפות של ברכה בכל עת
מוקד זרע שמשון

ארץ ישראל 02-80-80-500
ארה"ב 347-496-5657

יו"ל ע"י האיגוד העולמי
להפצת תורת
"זרע שמשון"

לקבלת הגליון נא לשלוח למייל:
zera277@gmail.com

ארה"ב

הרב מנחם בנימין פאסקס
ZERA SHIMSHON
C/O B PASKESZ 1645 48 ST
BROOKLYN NY 11204
347-496-5657
mbpaskesz@gmail.com

ארה"ק

הרב ישראל זילברברג
05271-66450

ניתן לשלוח תרומות והנצחות
לזכות ולע"ג ולקחת חלק בהוצאות
והפצת הגליונות והספרים.

ניתן להפקיד בבנק מרובנטל (17) סניף 635
מספר החשבון 71713028 ע"ש זרע שמשון,
כמו כן ניתן לתרום בכרטיס אשראי

וזכות הצדיק ודביו תורתו הקדושים יגן מכל
צרה וצוקה, ויושפע על הלומדים ועל המסייעים
בני חיי ומוני ועל טוב סלה
מחבטות
בהקדמת ספריו.

הודעה ובקשה!

השתדלנו להעמיק בדביו רבנו ולבארים כראוי עד הוכן שמשנת ידיו, אולם דביו רבנו עמוקים מני ים ואין כבוונתנו כלל להתגדר ולומר שהשגנו את עומק דביו ודעונו, ובראי לא לקבוע כשה שנתכב שזה הפירוש המוחלט בדביו, ולכן אנו פונים אל כל הלומדים ה"ו, שבאם תמצאו דברים שאינם כראוי ואינם עולים בקנה אחד עם דביו חז"ל ואו רבותנו הקדושים, בודאי לא על רבנו הקדוש ז"ע יהיה תלונתכם בו אם עלינו, ובקשתנו שטוהה לטי מהלומדים אשר יכן וימצא פירושים ודרכים יותר ראויים בהבנת דביו רבנו, אא מנטי שמיצאם לודינו ככרי שנובל לתקנם ולשלכם במהרהדות הבאות, ובוה יהיה הלקו עמנו בזיכו הרבים.

כמו כן נשמח לקבל הערות והארות לשיפורים מכל סוג שהוא לתועלת הלומדים,
ובן באם תמצאו טעות ושגיאה מכל סוג שהוא, אנא תיידעו אותנו על כך ותבואו על הברכה.

פרשת ויקרא

א

מִדְרָשׁ רַבָּה (ויק"ר א, ו) עַל פֶּסוּק (ויקרא א, א) 'וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה, יֵשׁ זָהב וָרֶב פְּנִינִים' (משלי כ, טו), הַפֶּל הֵבִיאוּ נִדְבָתָן לְמוֹשֶׁה. 'זָהב' הֵדָא הוּא דְכְתִיב (שמות כה, א) 'וְזֹאת הַתְּרוּמָה'. 'וָרֶב פְּנִינִים', מֵאִמָּה ז'ל 'יֵשׁ זָהב וָרֶב פְּנִינִים', הַפֶּל הֵבִיאוּ נִדְבָתָן לְמוֹשֶׁה זָהב וְכוּ', חֲתִיךְ שְׁדִבּוּרְךָ חֲבִיב עֲלֵי יוֹתֵר מִן הַפֶּל

זרע שמשון המבאר

א

דיבורו של משה לעושי מלאכת המשכן, חביב יותר מהנדבה ומהמלאכה

שכתוב (שמות כה, א) 'וְזֹאת הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר תִּקְחוּ מֵאִתָּם זָהב וְכֶסֶף וְנֹחֶשֶׁת, וָרֶב פְּנִינִים' - מרגליות, זו נִדְבָתָן שֶׁל נְשִׂאִים שהביאו את אבני השוהם ואת אבני המילואים, שהם מיני אבנים טובות ומרגליות, שהיו נצרכים לאפוד ולחושן של הכהן גדול, דכתיב (שם לה, כז) 'וְהִנְשֵׂאִים הֵבִיאוּ אֵת אֲבָנֵי הַשֹּׁהַם וְאֵת אֲבָנֵי הַמִּלֻּאִים לְאֶפֶד וְלַחֹשֶׁן'.

ומה שנאמר בסוף הפסוק וְכִלְיֵי יִקְרָא שְׁפָתַי דְעַת', היינו דיבור שפתי דעת' של משה רבינו, והיינו כִּפְּי שְׁהִיְתָה דְעַתּוֹ שֶׁל מֹשֶׁה עֲגוּמָה עֲלָיו - שהצטער והיתה לו עגמת נפש, אחרי נדבת המשכן, וְאָמַר - חשב לעצמו, הִפֵּל - כל ישראל, הֵבִיאוּ אֵת נִדְבָתָן לְמוֹשֶׁה, וְאֲנִי לֹא הֵבֵאתִי כְלוּם¹. לכך אָמַר לוֹ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמֹשֶׁה, כְּדִי לְפִיִּסּוֹ, חֲתִיךְ - לשון שבועה, שְׁדִבּוּרְךָ - הדיבור שלך², חֲבִיב

קדוק בהכחת המדרש לשבחו של דיבור משה

בְּמִדְרָשׁ רַבָּה (ויק"ר א, ו) עַל הַפֶּסוּק (ויקרא א, א) 'וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה, מְבִיא אֵת הַפֶּסוּק (משלי כ, טו) 'יֵשׁ זָהב וָרֶב פְּנִינִים וְכִלְיֵי יִקְרָא שְׁפָתַי דְעַת', ולפי פשוטו פירושו הוא, שאמנם יש בעולם חפצים חשובים, כמו זהב והרבה מיני פנינים [מרגליות], אך הקנין החשוב שנמצא בעולם לקנות, הם 'שפתי דעת' - אדם המדבר בשפתותיו דברים מושכלים. ודרשו במדרש את הפסוק, בביאור השייכות של האמור בפרשת ויקרא, עם הפרשיות שלפניו העוסקות בענין תרומת צרכי מלאכת המשכן. 'יֵשׁ זָהב וָרֶב פְּנִינִים' - יש שהביאו בשביל מלאכת המשכן, נדבות של זהב, ויש שהביאו נדבות של מיני פנינים רבים, כלומר, הִפֵּל - כל ישראל הֵבִיאוּ אֵת נִדְבָתָן לְמוֹשֶׁה, 'יֵשׁ זָהב' - יש שהביאו זהב או שאר דברים, הֵדָא הוּא דְכְתִיב - כמו

ציונים ומקורות

א. כך נראה ביאור המדרש לדעת רבינו. אמנם, בפירוש מהר"ו על המדרש, פירש, 'דיבורך' מה שאני [הקב"ה] מדבר עמך. וזה לשונו, שלתכלית דבורי עמך נעשה המשכן וכליו, וזהו 'וכלי יקר', כלי למעשהו שהוא התכלית שהוא יקר מהכל, הוא

א. לשון הפסוק, 'ויקרא אל משה וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמר'. ב. בטעם שלא הביא משה כלום, ראה יפה תואר השלם (ד"ה ואני), ידי משה (על המדרש), כסף מזוקק (פרשת פקודי דרוש א), מגלה צפונות (לבעל 'שבט מוסרי', פרשת ויקרא ד"ה מדרש שם).

עָלֵי יוֹתֵר מִן הַכֹּל, שְׂמִמְכֹלֶם לֹא קָרָא הַדְּבִוּר אֵלָא לְמִשְׁהָ, הָדָא הוּא דְכְּתִיב 'וַיִּקְרָא אֶל מִשְׁהָ, עַכ"ל.

קָנְיָהָ, מְהוּ 'שְׂדֵבוּרְךָ חָבִיב עָלֵי יוֹתֵר מִן הַכֹּל שְׂנַאמֵר וַיִּקְרָא אֶל מִשְׁהָ. אַדְרָבָּא, כְּאֵן הִיָּה הַדְּבִוּר שֶׁל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׂמִדְבֵר עִם מִשְׁהָ.

וַאֲמַרִּינָן בְּמִדְרָשׁ (הובא בילקוט חדש אות קלב) עַל פְּסוּק (משלי כו, יח) 'נִצֵּר תִּאֲנָה יֹאכֵל פְּרִיָּהּ, לְפִי שְׂנַתָּן מִשְׁהָ נִפְשׁוּ עַל הַמִּשְׁכָּן, לְהִרְאוֹת לְכָל חַכְמֵי לֵב וְהַנְּשִׁים שֶׁלֹּא יִטְעוּ מִמָּה שְׂצוּהָ הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, לְכַף נִקְרָא עַל שְׁמוֹ

זרע שְׂמִינִי הַמְּבֹאֵר

(הובא בילקוט חדש אות קלב) עַל הַפְּסוּק (משלי כו, יח) 'נִצֵּר תִּאֲנָה יֹאכֵל פְּרִיָּהּ' - הַשּׁוֹמֵר אֶת עֵץ הַתְּאֵנָה, יֹאכֵל לְבֶסוֹף אֶת פְּרִיוֹ שֶׁל הָעֵץ, וּבְפֶסוֹק זֶה יֵשׁ לְרַמֵּז עַל חֲלָקוֹ שֶׁל מִשְׁהָ בְּמַעֲשֵׂה הַמִּשְׁכָּן. שְׂפִי שְׂנַתָּן - מִסֵּר מִשְׁהָ אֶת נִפְשׁוֹ עַל מְלֹאכַת הַמִּשְׁכָּן, וְטִרַח לְהִרְאוֹת בְּעֵצְמוֹ לְכָל חַכְמֵי לֵב שֶׁעֲסָקוּ בְּמֹלֶכֶת הַמִּשְׁכָּן, וְלִכְלֵל הַנְּשִׁים שֶׁהִיוּ עוֹסְקוֹת בְּמֹלֶכֶת טוֹוִיִּית הַעֲזִים לְמִשְׁכָּן, לְלַמֵּדֵם כִּיצַד יַעֲשׂוּ אֶת הַמְּלֹאכָה, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִטְעוּ בְּעִבּוּדָתָם, וְלֹא יִשְׁנוּ מִמָּה שְׂצוּהָ הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּפִרְטֵי בְּנִיית הַמִּשְׁכָּן וְהַעֲמַדְתּוֹ, לְכַף אֵף שֶׁלֹּא עָשָׂה בְּעֵצְמוֹ אֶת כָּל הַמְּלֹאכָה, נִקְרָא הַמִּשְׁכָּן עַל שְׁמוֹ כֵּאלִילוֹ הוּא

עָלֵי יוֹתֵר מִן הַכֹּל - יוֹתֵר מִכָּל נִדְבוֹת הַמִּשְׁכָּן, שְׂמִמְכֹלֶם - מִבֵּינֵי כָל יִשְׂרָאֵל שֶׁעֲמָדוֹ בְּפִתַח אוֹהֶל מוֹעֵד לֹא קָרָא הַדְּבִוּר אֵלָּא לְמִשְׁהָ, הָדָא הוּא דְכְּתִיב 'וַיִּקְרָא אֶל מִשְׁהָ, עַכ"ל. וְקָנְיָהָ - יֵשׁ לְהַקְשׁוֹת עַל הַמְּדַרְשׁ, מְהוּ הַבִּיאוּר בְּדִבְרֵי הַקְּב"ה, שְׂדֵבוּרְךָ חָבִיב עָלֵי יוֹתֵר מִן הַכֹּל, שְׂנַאמֵר וַיִּקְרָא אֶל מִשְׁהָ, מֵהַ הוֹכַחָה יֵשׁ מִפְּסוּק זֶה לְמַעַלְת דִּיבּוּרוֹ שֶׁל מִשְׁהָ, הִרִי אַדְרָבָּא, כְּאֵן - בְּפֶסוֹק וַיִּקְרָא אֶל מִשְׁהָ, לֹא הִיָּה הַדִּיבּוּר שֶׁל מִשְׁהָ, אֲלֵא זֶה הִיָּה הַדְּבִוּר שֶׁל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, שְׂמִדְבֵר עִם מִשְׁהָ.

משה לימד לאומנים את מעשה מלאכת המשכן, ועל כן נקרא על שמו

יֵישׁ לְתַרְץ, בְּהַקְדָּם מֵה דְאֲמַרִּינָן בְּמִדְרָשׁ

צִיּוּנִים וּמִקּוּדוֹת

נִקְרָאוּ עַל שְׁמוֹ וְאֵלוֹ הֵן, דִּינִים, תּוֹרָה, וּמִשְׁכָּן וְכו', מִשְׁכָּן מִנִּין, שְׁכָן אֶת מוֹצֵא, שֶׁהִיָּה מִשְׁה מַחְזֵר עַל הָאוֹמְנִין בְּכָל יוֹם וּבְכָל שַׁעַ לְלַמֵּדֵם כִּיצַד יַעֲשׂוּ אֶת הַמְּלֹאכָה שֶׁלֹּא יִטְעוּ בָּהּ, לְפִי שֶׁאִמְר לּוֹ הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא יוֹרָאָה וְעָשָׂה כְּתַבְנִיתָם, וְגו', וְלִכְךָ כְּתִיב עַל כָּל דָּבָר וְדָבָר 'כַּאֲשֶׁר צוּה ה' אֶת מִשְׁהָ, שֶׁלֹּא הִיָּה זֶה מַעַל גְּבִיָּהֶם וְכו'. אִמְר רַבִּי חֵיִיא בְּר יוֹסֵף, כָּל שִׁבְעַת יְמֵי הַמְּלֹאכָה הִיָּה מִשְׁה מְעַמֵּיד הַמִּשְׁכָּן וּמִפְּרָקוֹ בְּכָל יוֹם ב' פַּעֲמִים, וְאֵם תִּאֲמַר שֶׁהִיָּה אֶחָד מִשְׁבֻּטוֹ שֶׁל ל׳וֹי נֹוֹתֵן לוֹ יָד, לֹאוּ, אֲלֵא אִמְרוּ חַכְמִים הִיָּה קוֹבְעוֹ וּמִפְּרָקוֹ וְלֹא סִייעוֹ אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר 'וַיְהִי בַיּוֹם כְּלוֹת מִשְׁהָ, לִכְךָ נִקְרָא עַל שְׁמוֹ, שֶׁאִינוֹ אוֹמֵר 'בַּיּוֹם הַקִּים', אֲלֵא 'בַּיּוֹם כְּלוֹת', יוֹם שֶׁכָּלוּ הַקְּמוֹתָיו, וְזִכֵּר שְׁמוֹ שֶׁם, לִכְךָ נֶאֱמַר 'כְּלוֹת מִשְׁהָ'. 1. לְשׁוֹן הַפְּסוּק, 'נִצֵּר תִּאֲנָה יֹאכֵל פְּרִיָּהּ וְשִׁמְר אֲדִנְיוֹ יִכְבֵּד'. 2. כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר, 'וְעָשָׂה בְּצִלָּאֵל וְאֶהְיֶיָּאֵב וְכָל אִישׁ חֲסֵם לֵב אֲשֶׁר נָתַן ה' חֲכְמָה וְחַבּוּנָה בְּהִמָּה לְדַעַת לְעֵשֶׂת אֶת כָּל מְלֹאכַת עֲבֹדַת הַקְּדוּשׁ לְכָל אֲשֶׁר צוּה ה'". 3. כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר

'שְׁפִתַי דַּעַת דִּיבּוּר שֶׁל הַתּוֹרָה שְׁדִיבֵר הַקְּב"ה לְמִשְׁהָ, ע"כ. וְרֵאָה עוֹד בְּעֵנְף יוֹסֵף (עַל הַמְּדַרְשׁ), בְּשֵׁם מַגְלָה עֲמוּקוֹת. ד. 9 רֵאָה בִּיפֶה תוֹנָר הַשֶּׁלֶם (ד"ה פֶּתַח) שְׁבִיאֵר, שְׁבֵא לְלַמֵּדֵנוּ שֶׁהַתְּפִילָה גְּדוּלָּה מֵהַקְּרִבּוֹת, וְכְמוֹ שֶׁאִמְרוּ בְּגִמְרָא (בְּרִכּוֹת לָב, ב). וְרֵאָה זֶרַע בְּרִךְ (וַיִּקְרָא שְׁנֵי סוּף ד"ה אִנְסֵם), מֵה שֶׁכְּתַב בְּבִיאוּר מְדַרְשׁ זֶה, בְּמַעַלְת הַתּוֹרָה שֶׁנִּתְפַּרְשָׁה לְיִשְׂרָאֵל בְּדִיבּוּרוֹ שֶׁל מִשְׁהָ. ה. לְשׁוֹן הִילְקוּט חֲדָשׁ, 'נִצֵּר תִּאֲנָה יֹאכֵל פְּרִיָּהּ, לְפִי שְׂנַתָּן מִשְׁה נִפְשׁוּ עַל הַמִּשְׁכָּן, לְהִרְאוֹת לְכָל חַכְמֵי לֵב וְהַנְּשִׁים שֶׁלֹּא יִטְעוּ מִמָּה שְׂצוּהָ הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, לִכְךָ נִקְרָא עַל שְׁמוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר 'וַיְהִי בַיּוֹם כְּלוֹת מִשְׁהָ לְהַקִּים אֶת הַמִּשְׁכָּן' וְגו'. וְכֵן בְּכָל דִּיבּוּר וְדִיבּוּר, שֶׁנֶּאֱמַר 'כַּאֲשֶׁר צוּה ה' אֶת מִשְׁהָ. וְכֵן בְּמִקְדָּשׁ, שֶׁנִּקְרָא עַל שֵׁם דוֹד, ע"כ. וְכַעֲנֵן זֶה אִיתָא בְּמִדְרָשׁ (בְּמִדְר"ב, יב, ט) זֶה לְשׁוֹנוֹ, דָּבָר אַחֵר, 'נִצֵּר תִּאֲנָה וְגו', אִין הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מִקְפַח שְׁכֵר בְּרִיָּה, בְּכָל מְקוֹם שֶׁאִים יִגַּע וְנֹוֹתֵן נִפְשׁוֹ עַל הַדָּבָר אִין הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מִקְפַח שְׁכֵרוֹ וְכו', וְכֵן אִתָּה מוֹצֵא בְּמִשְׁה שְׂנַתָּן נִפְשׁוֹ עַל שְׁלֹשָׁה דָּבָרִים

שְׁעֵשָׂה מִשָּׁה עִם כָּל בְּעָלֵי הַמְּלָאכָה, חָבִיב לְהַקְדִּישׁ בְּרוּךְ הוּא מִכָּל־מִכָּל. וְהַטַּעַם, כִּי גָדוֹל הַמַּעֲשֵׂה יוֹתֵר מִן הָעוֹשֶׂה (בכא בתרא ט, א). וּמִדָּה לֹא מִדָּה בְּנֶגֶד מִדָּה, שְׁנֵיתִיחַד לֹא לְבָדוֹ הַדְּבֹר

שְׁנֵימָמָר (במדבר ז, א) וְיִהְיֶה בְּיוֹם כְּלוֹת מִשָּׁה. וְכֵן בְּכָל דְּבֹר וְדְבֹר, שְׁנֵימָמָר (שמות פרק ט) בְּאֲשֶׁר צָוָה ה' אֶת מִשָּׁה, עַבְדְּךָ. וְזוֹ הִיא פְּנֵת הַמְּדַרְשׁ, שֶׁהַדְּבֹר

זרע שמיזון המבאר

חָבִיב לְהַקְדִּישׁ בְּרוּךְ הוּא מִכָּל־מִכָּל - יוֹתֵר מִכָּל הַנִּדְבָה, וּמִכָּל עֲבוֹדַת הַמְּלָאכָה עֲצֻמָּה.¹

וְהַטַּעַם שְׂדִיבֹרוּ לְאַחֲרִים חָבִיב יוֹתֵר, כִּי גָדוֹל שְׂכָרוֹ שֶׁל הַמַּעֲשֵׂה - הַמְּזוּזוֹ אֶת הַאֲחֵרִים לְתַת צְדָקָה וְלַעֲשׂוֹת מִצְוֹת, יוֹתֵר מִן הַשֹּׂכֵר שֶׁל הָעוֹשֶׂה וְנוֹתֵן צְדָקָה וְעוֹשֶׂה מִצְוֹת, כַּמְּבֹאֵר בַּגִּמְרָא (ב"ב ט, א)². וְכֵן כֵּן גָדוֹל שְׂכָרוֹ שֶׁל מִשָּׁה רַבִּינוּ, שְׂזִירָז וְלִימַד אֶת הַאֲחֵרִים אִיךְ לַעֲשׂוֹת אֶת הַמַּשְׁכָּן, יוֹתֵר מִהַשֹּׂכֵר שֶׁל הַמִּתְנַדְבִּים לְמַשְׁכָּן, וְשֶׁל עוֹשֵׂי הַמַּשְׁכָּן.³

הַקְּב"ה קָרָא לְמִשָּׁה מֵאוֹהֵל מוֹעֵד, לְהִרְאוֹת שֶׁהַמַּשְׁכָּן נִקְרָא עַל שְׁמוֹ

וְזֶה שְׂמֵימִים הַמְּדַרְשׁ, שְׁנֵיתִיחַד הַדִּיבֹר לְמִשָּׁה, כְּכַתוּב וְיִקְרָא אֶל מִשָּׁה, הַכוּוֹנָה שְׂבִשְׂכָר שְׂמִשָּׁה דִּיבֹר אֶל הָאוֹמְנִים, וְלִימַד־מִן אֶת מַעֲשֵׂה הַמְּלָאכָה, שְׁזֶה הִיָּה חָבִיב מִהַנְּדָבָה וְהַמְּלָאכָה עֲצֻמָּה, כְּפִי שֶׁהַתְּבָאֵר, מִדָּה לֹא הַקְּב"ה מִדָּה בְּנֶגֶד מִדָּה - שְׂשִׁילִם לֹא שְׂכָר, הַדְּרֹמָה לְפַעֲלוֹהַ הַטּוֹבָה שְׂעֵשָׂה,⁴ שְׁנֵיתִיחַד לֹא לְמִשָּׁה לְבָדוֹ הַדְּבֹר תּוֹדָה

בְּעֲצֻמָּה עֲשָׂה אֶת כּוֹלוֹ, שְׂנֵימָמָר (במדבר ז, א) וְיִהְיֶה בְּיוֹם כְּלוֹת מִשָּׁה לְהַקִּים אֶת הַמַּשְׁכָּן. וְכֵן בְּכָל דְּבֹר וְדְבֹר - עַל כָּל מְלָאכָה וּמְלָאכָה שֶׁל הַמַּשְׁכָּן וְכִלְיוֹ וּבַגְּדֵי הַכְּהוֹנָה, הַזְּכוּר שְׂמוֹ שֶׁל מִשָּׁה, שְׂנֵימָמָר (שמות פרק ט) בְּכָל פֶּרֶט וּפֶרֶט מִהַמְּלָאכָה בְּאֲשֶׁר צָוָה ה' אֶת מִשָּׁה, וְבִזְוָה דוֹמָה מִשָּׁה לְנוֹצֵר תְּאֵנָה, שְׂאֵף שֶׁהוּא עֲצֻמָּה לֹא נִטַּע אֶת עֵץ הַתְּאֵנָה, מִכָּל מְקוֹם, בְּשִׂכָר שְׂשִׁמְרוּ, מֵאֲכִילִים אוֹתוֹ מִפִּירוֹתָיו כֵּאִילוֹ הוּא עֲצֻמָּה נִטַּעוּ, וְכֵן מִשָּׁה נִקְרָא הַמַּשְׁכָּן עַל שְׂמוֹ, כֵּאִילוֹ הוּא עֲשָׂאוּ, בְּשִׂכָר שִׂשְׁמְרוּ וְזִירָזוּ אֶת כָּל עוֹשֵׂי הַמְּלָאכָה, וְלִימַד־מִן כִּי־צֵד יַעֲשׂוּ, עַבְדְּךָ.

שְׂכָרוֹ שֶׁל מִשָּׁה שְׂלִימַד אֶת הָאוֹמְנִים, גָּדוֹל מִשְׂכָר הָאוֹמְנִים עֲצֻמָּה

וְעַל פִּי זֶה מְבֹאֵר, שְׁזוֹ הִיא גַם בְּנֵת הַמְּדַרְשׁ שֶׁהוּבָא לְעִיל, שֶׁהַקְּב"ה אָמַר לְמִשָּׁה, דִּיבֹרוּךְ חָבִיב עֲלֵי יוֹתֵר מִן הַכָּל, אִין הַכוּוֹנָה לְדִיבֹרוֹ עִם הַקְּב"ה, אֵלָא שְׂהַדְּבֹר שְׂעֵשָׂה מִשָּׁה עִם כָּל בְּעָלֵי הַמְּלָאכָה, לְלַמַּד־מִן כִּי־צֵד יַעֲשׂוּ אֶת הַמְּלָאכָה,

ציונים ומקורות

וְזֶה הִיָּה מַעֲשֵׂה הַצְּדָקָה שְׁלוֹם וְעֲבוֹדַת הַצְּדָקָה הַשְּׂקֵט וְבוֹטַח עַד עוֹלָם. יג. מְבֹאֵר מְדַבְּרֵי רַבִּינוּ, שְׂעֵנִין גָּדוֹל הַמַּעֲשֵׂה יוֹתֵר מִן הָעוֹשֶׂה, שִׁיךְ גַם בְּמֵה שְׂמִשָּׁה לִימַד לְאַחֲרִים לַעֲשׂוֹת אֶת מַעֲשֵׂה הַמַּשְׁכָּן. וְהִינֵנוּ, שְׂלֹא רַק בְּמִצְוֹת צְדָקָה שִׁיךְ גָּדוֹל הַמַּעֲשֵׂה וְכו', אֵלָא גַם בְּשִׂאֵר מִצְוֹת. וְזֶה לְכַאוּרָה דֵּלֵא כְּדַעַת הַמַּעֲשֵׂה רוֹקַח (הַלְכוֹת מִתְּנוֹת עֲנִיִּים פ"י ה"ו), שְׂרַק בְּמִצְוָה שִׁישׁ בַּה חֲסֵרוֹן כִּיס כְּגוֹן צְדָקָה, נֵאמַר שֶׁהַמַּעֲשֵׂה גָדוֹל, אֲבָל בְּמִצְוָה שִׁאִין בַּה חֲסֵרוֹן כִּיס, שִׁיךְ מֵה שִׁאִמְרוּ בְּסַנְדְּרִין (צ"ט, ב), כָּל הַמַּעֲשֵׂה אֶת חֲבִירוֹ לְדַבֵּר מִצְוָה מַעֲלָה עֲלָיו הַכְּתוּב כֵּאִילוֹ עֲשָׂה. יד. מְקוֹר עֲנִין תְּשׁוּלִם שְׂכָר עַל יַד הַקְּב"ה בְּמִדָּה

(שמות לה, כו), וְכָל הַנְּשִׂים אֲשֶׁר נָשָׂא לְבֵן אֶתְנָה בְּחֻמָּה טוֹב אֶת הָעֵינִים. ט. לְשׁוֹן הַפְּסוּק, וְיִהְיֶה בְּיוֹם כְּלוֹת מִשָּׁה לְהַקִּים אֶת הַמַּשְׁכָּן וְיִמְשַׁח אֹתוֹ וְיִקְדֹשׁ אֹתוֹ וְאֶת כָּל פְּלִי וְאֶת הַמְּזֻבָּח וְאֶת כָּל פְּלִי וְיִמְשַׁח אֹתָם. י. כְּמוֹ תְּחִילַת פֶּרֶשׁת פְּקוּדֵי (שמות ט, א) וְיִמֵן הַתְּכֵלֶת וְהָאֶרְגָּמָן וְתוֹלַעַת הַשָּׁנִי עֲשׂוּ בְּגְדֵי שָׂרָד לְשָׂרָת בְּקֹדֶשׁ וְיַעֲשׂוּ אֶת בְּגְדֵי הַקְּדֹשׁ אֲשֶׁר לְאַתְרֵן בְּאֲשֶׁר צָוָה ה' אֶת מִשָּׁה. וְכֵן בְּכָל הַפֶּרֶשָׁה. יא. וְכֵן בִּיאַר הַרְד"ל (במדבר ש, ס) שֶׁהַכוּוֹנָה הִיא, לְדַבְּרֵי בְּשִׁפְתֵי דַעַת הַהוֹרוֹת לְעוֹשֵׂי הַמְּלָאכָה. יב. לְשׁוֹן הַגִּמְרָא, אָמַר רַבִּי אֲלֵעָזָר, גָּדוֹל הַמַּעֲשֵׂה יוֹתֵר מִן הָעוֹשֶׂה, שְׂנֵימָמָר (ישעיה לב, יז)

תוֹךְ הַמִּשְׁפָּן שֶׁעָשׂוּ, פְּדָתִיב (ויקרא א, א) מִשְׁמַע 'לְאמֹר' לְאַחֲרִים, וְהוּא סִימָן מֵאַהֲל מוֹעֵד לְאמֹר'. וְעוֹד, 'לְאמֹר' לְזִכּוֹת שְׁלוֹ.

ב

מִדְרָשׁ רַבָּה (ויק"ר א, טו), כָּל תְּלִמִיד חָכֵם שָׂאִין בּוֹ דַּעַת, נִבְלָה טוֹבָה הֵימָנוּ. תִּדַע לָךְ שְׁפֹן, שְׁהָרִי מִשָּׂה אֲדוֹן הַנְּבִיאִים וְאָבִי הַחֲכָמִים וְכו', וְלֹא נִכְנַס לְפָנָיִם עַד שֶׁקָּרָא לוֹ, שְׁנֵאמַר (ויקרא א, א) 'וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה, עַבְדְּךָ'.

מאמרם ז"ל כל תלמיד חכם שאין בו דעת נבלה טובה הימנו.

זרע שְׁמִשׁוֹן הַמִּבְאֵר

מִשְׁמַע שֶׁהַקְּב"ה צִוָּה אֶת מֹשֶׁה 'לְאמֹר' דִּיבּוּר זֶה לְאַחֲרִים - לְכָל יִשְׂרָאֵל, וְהוּא סִימָן לְזִכּוֹת שְׁלוֹ - לְמַעֲשֵׂיו הַטּוֹבִים שֶׁלִּימַד לְאַחֲרִים אֶת מְלַאכַת הַמִּשְׁכָּן, שְׁמֵדָה כְּנֻגַד מִדָּה, זֹכֵה שֶׁנִּצְטוּוּהוּ גַם לְאמֹר לְאַחֲרִים אֶת צוּוֵי הַקְּב"ה שֶׁנֶּאמְרוּ אֵלָיו בְּאוֹהֵל מוֹעֵד.¹⁰

הַמִּשְׁפָּן שֶׁעָשׂוּ עַל פִּי דִיבּוּרָיו, כִּאֵילּוֹ הוּא בְּעִצְמוֹ עֹשֶׂה אֶת כָּל הַמִּשְׁכָּן, פְּדָתִיב (ויקרא א, א) 'וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר ה' אֵלָיו מֵאַהֲל מוֹעֵד לְאמֹר', הֵינּוּ שֶׁכִּנְגַד דִּיבּוּרָיו אֵלֵיהֶם בְּעֵנִין מְלַאכַת הַקֶּמֶת הָאוֹהֵל מוֹעֵד, נִתְיַחַד הַדִּיבּוּרִי אֵלָיו דּוּקָא שֶׁם.

וְעוֹד, שֶׁמָּה שֶׁנֶּאמַר בְּפִסּוּק זֶה 'לְאמֹר',

ב

תְּלִמִיד חָכֵם צָרִיךְ לְבַקֵּשׁ רַחֲמִים עַל הַנֶּצְדָּךְ לוֹ וְלֹא יִסְמוּךְ עַל זִכּוֹתוֹ

הִיָּה אֲדוֹן הַנְּבִיאִים וְאָבִי הַחֲכָמִים וְכו', וְאָף עַל פִּי שֶׁהִיָּה כָל כֵּךְ חָשׁוּב, הִיָּה בּוֹ דַּעַת וְלֹא נִכְנַס לְפָנָיִם בְּאוֹהֵל מוֹעֵד, עַד שֶׁקָּרָא לוֹ הַקְּב"ה לְהִכְנִס שֵׁם אֵלָיו,¹¹ שְׁנֵאמַר (ויקרא א, א) 'וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר ה' אֵלָיו, שְׂרַק אַחֲרַי שֶׁקָּרָא לוֹ הַקְּב"ה, נִכְנַס מִשָּׂה לְאוֹהֵל מוֹעֵד, וְאִז דִּיבַר הַקְּב"ה אֵלָיו, עַבְדְּךָ'.

דקדוקים במדרש שתלמיד חכם שאין בו דעת, הנבילה טובה הימנו

אֵיחָא בְּמִדְרָשׁ רַבָּה (ויק"ר א, טו)¹², כָּל תְּלִמִיד חָכֵם שָׂאִין בּוֹ דַּעַת, נִבְלָה - בְּעַל חַי שְׁמַת בְּלִי שְׁחִיטָה, אוֹ שְׁאִירַע פְּסוּל בְּשַׁחֲטוֹתוֹ, טוֹבָה - חֲשׁוּבָה הִיא הֵימָנוּ - מִתְּלִמִיד חָכֵם זֶה. תִּדַע לָךְ - תִּתְבּוֹנֵן וְתוֹכִיחַ בְּעִצְמָךְ שֶׁהוּא כֵּן, שְׁהָרִי מִשָּׂה רַבִּינוּ

צִיּוּנִים וּמִקּוּדוֹת

כְּנֻגַד מִדָּה, נִפְרַשׁ בְּמִשְׁנָה (סוטה ט, א) [נִרְאָה עוֹד בְּגִמְרָא (שם יא, ב)].
טו. תְּמִצִּית הַדְּרוֹשׁ: א. הַקְּב"ה אָמַר לְמֹשֶׁה, שְׁדִיבּוּרוֹ שֶׁמִּלְמַד וּמִזּוֹר אֶת הָאוֹמִינִים לְעִשׂוֹת אֶת הַמִּשְׁכָּן, חָבִיב עֲלָיו יוֹתֵר מִן הַכָּל, שְׁהָרִי גְדוֹל הַמַּעֲשֵׂה יוֹתֵר מִן הָעוֹשֶׂה. ב. וּבִשְׂכַר זֶה שְׁדִיבַר לְאוֹמִינִים, זֹכֵה מִדָּה בְּמִדָּה שְׁדִיבּוּרוֹ שֶׁל הַקְּב"ה נִתְיַחַד רַק עִמּוֹ בְּמִשְׁכָּן.
א. לְשׁוֹן הַמְּדַרְשׁ, דִּבַּר אַחֵר, וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר ה', מִיכָן אִמְרוּ, כָּל תְּלִמִיד חָכֵם שָׂאִין בּוֹ דַּעַת, נִבְלָה טוֹבָה הֵימָנוּ. תִּדַע לָךְ שֶׁכֵּן, צָא וְלִמַּד מִמֹּשֶׁה אֲבִי הַחֲכָמָה, אֲבִי הַנְּבִיאִים, שֶׁהוּצִיא יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם, וְעַל יְדוֹ נִעֲשׂוּ כַּמָּה נִסִּים בְּמִצְרַיִם וְנִרְאָה עַל יָם סוּף, וְעַל לְשָׁמַי מְרוֹם, וְהוֹרִיד תּוֹרָה מִן הַשָּׁמַיִם, וְנִתְעַסַּק

במלאכת המשכן, ולא נכנס לפני ולפנים, עד שקרא לו, שנאמר ויקרא אל משה וידבר'. ב. שאין לומר שהיה אסור למשה להכנס בלי קריאה, שהרי שנינו בספרא (פ"א פ"ח), שרק כששכן הענין על המשכן לא היה משה רשאי להכנס, אבל משנסתלק הענין היה רשאי להכנס. וכתוב בענין אוהל מועד (שמות כה, כב) 'ונודעתו לך שם ודברתי אתך מעל הכפורת', שהמשכן נעשה כדי שיכנס בו משה רבינו לקבל הדברות מאת הקב"ה. אלא בעל כרחך לומר, שהיה מותר לו להכנס, ואף על פי כן לא נכנס בלא קריאה, משום שהיה בו ידעת' לנהוג כן משום דרך ארץ. יפה תואר השלם (ויק"ר שם). אמנם רבינו בפירושו להלן מפרש כוונת המדרש באופן אחר. ג. לשון הפסוק, ויקרא אל משה וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמר'.

שֶׁהָבִיא רֵאִיָּה מִמּוֹשֶׁה, אִינּוּ עַל עֵינָיו
הַנִּבְּלָה וְכוּ', ועיי"ש.

וְעוֹד קִשָּׁה, לָמָּה נִקְטָה הָכָא דְּוָקָא
תְּלָמִיד חָכָם. וְאִיךְ אֶפְשָׁר

שִׁיְהִיָּה תְּלָמִיד חָכָם וְלֹא יִהְיֶה בּוֹ דַּעַת.
וְלִדְרִינָן נִרְאָה לּוֹמַר, דְּבִפְרָק י"א
דְּסִנְהֶדְרִין (צב, א) אָמְרִינָן, כָּל

וְהוּא תְּמוּנָה, אִיךְ יַחֲבִיב הַשֶּׁכֶל שֶׁהַנִּבְּלָה
תְּהִיָּה טוֹבָה מֵאִישׁ אֲנוּשִׁי, וְכָל
שֶׁפֶן מִתְּלָמִיד חָכָם, וְכִמוֹ זֶר נִחְשָׁב, וְכִבֵּר
צִוְחוֹ בּוֹ קִמְאִי.

וְעוֹד, מָה רֵאִיָּה הִיא זֹו שֶׁהָבִיא מִמּוֹשֶׁה
לוֹמַר שֶׁנִּבְּלָה טוֹבָה מִמֶּנּוּ.
וְהִיפָּה תֵּאָר (השלם, שם) כְּתַב, שָׁזָה

זרע שמשון המבאר

השלם כתב (שם), שָׁזָה שֶׁהָבִיא רֵאִיָּה
מִמּוֹשֶׁה, אִינּוּ עַל עֵינָיו הַנִּבְּלָה וְכוּ', אלא
על שראוי לתלמיד חכם להתנהג בדרך
ארץ, כמו שהתנהג משה, שלא נכנס עד
שקראו הקב"ה, ועיי"ש.

וְעוֹד קִשָּׁה, לָמָּה נִקְטָה הָכָא דְּוָקָא תְּלָמִיד
חָכָם, וְלֹא אָמַר סַתָּם, שְׁכָל אָדָם שָׂאִין בּוֹ
דַּעַת נִבְלָה טוֹבָה הֵימָנוּ. וְעוֹד יֵשׁ לְהַקְשׁוֹת,
אִיךְ אֶפְשָׁר שִׁיְהִיָּה אָדָם תְּלָמִיד חָכָם, וְלֹא
יִהְיֶה בּוֹ דַּעַת?

'אין בו דעת' להכיר שצריך לבקש כל דבר מהקב"ה

וְלִדְרִינָן נִרְאָה לּוֹמַר - לְבַאֵר דְּבִרֵי
הַמְדֻרָּשׁ, בְּהַקְדָּם מָה דְּבִגְמֵרָא בְּפִרְק
י"א דְּסִנְהֶדְרִין (צב, א) אָמְרִינָן, כָּל מִי

וְהוּא תְּמוּנָה, שֶׁהָאִיךְ יַחֲבִיב הַשֶּׁכֶל -
הֵיִאךְ יִתְכַן לְשַׁכַּל הָאָדָם לְהַבִּין, שֶׁהַנִּבְּלָה
תְּהִיָּה טוֹבָה אִפִּילוֹ מִסַּתָּם אִישׁ אֲנוּשִׁי
שְׂאִינּוּ תְּלָמִיד חָכָם, מַחֲמַת חֲסִרוֹן זֶה שָׂאִין
בּוֹ דַּעַת, וְכִי שֶׁפֶן שָׂאִין מִסַּתָּבֵר לוֹמַר
שֶׁהַנִּבְּלָה חֲשׁוּבָה יוֹתֵר מִתְּלָמִיד חָכָם
שֶׁמַּעֲלָתוֹ עֲדִיפָה מִשָּׂאֵר כָּל אָדָם, וְכִמוֹ דְּבַר
זֶר נִחְשָׁב דְּבַר זֶה¹, וְכִבֵּר צִוְחוֹ בּוֹ קִמְאִי -
הַקְשׁוּ כֵן הַקְדָּמוֹנִים².

וְעוֹד יֵשׁ לְהַקְשׁוֹת, מָה רֵאִיָּה הִיא זֹו
שֶׁהָבִיא - אִיךְ מוֹכִיחַ הַמְדֻרָּשׁ מִמּוֹשֶׁה
שֶׁלֹּא נִכְנַס לְאוּהֵל מוֹעֵד עַד שֶׁקִּרְאוּ
הַקְּב"ה, לּוֹמַר שֶׁתְּלָמִיד חָכָם שָׂאִין בּוֹ
דַּעַת, נִבְּלָה טוֹבָה מִמֶּנּוּ. וְהִיפָּה תֵּאָר

ציונים ומקורות

דברים, לחכמה, ולתבונה, ולדעת. חכמה מה שלומד
מאחרים. ותבונה מוציא דבר מתוך דבר בדמיון.
ודעת היא מה שמשגי מדעתו. ולכן הקשה, שאם
הוא תלמיד חכם היאך יתכן שלא יהא בו דעת. ב.
שידעת' היינו שכל ללמוד, ועל כן הקשה, שאם אין
בו דעת, הרי בודאי לא הבין מה שלמד ואינו תלמיד
חכם. אמנם להלן מבאר רבינו 'דעת' האמור כאן
באופן אחר. וביפּה תואר השלם על המדרש כאן,
פירש שדעת הוא ענין מדות דרך ארץ, עיי"ש.
ח. לשון הגמרא, ואמר רבי אלעזר, כל אדם שאין בו
דעה אסור לרחם עליו, שנאמר (ישעיה כז, יא) 'כי לא
עם בינות הוא על כן לא ירחמנו עשהו ויוצרו לא
יחננו'. ואמר רבי אלעזר, כל הנותן פיתו למי שאין
בו דעה, יסורין באין עליו, שנאמר (עובדיה א, ז)
'לחמן ישימו מזור תחתין אין תבונה בו', ואין מזור
אלא יסורין שנאמר (הושע ה, יג) 'זירא אפרים את
חליו ויהודה את מזורו'. ואמר רבי אלעזר, כל אדם
שאין בו דעה, לסוף גולה, שנאמר (ישעיה ה, יג) 'לכן

ד. ע"פ לשון הפסוק (הושע ה, יב), 'אֶקְטָב לּוֹ רְבִי
תוֹרְתִי כִּמוֹ זֶר נִחְשָׁבִי'. ה. מצאנו קושיא זו
בלשון כזה, בספר לב אריה (פרשתנו אות יג) וד"ל,
במדרש זה צווחו בו קמאי דקמאי, איך מחייב השכל,
שהנבילה יהיה טובה מאיש אנושי וכל שכן מתלמיד
חכם, וכמו זר נחשב, והנה הרב בעל מתנות כהונה
גורס 'נמלה' טובה הימנו, אבל ראוי ונכון הוא ליישב
כפי הגירסא שלפנינו, ע"כ. ועיי"ש שביאר המדרש
בכמה אופנים. ועיי"ן עוד מתנות כהונה, עץ יוסף, ענף
יוסף (על המדרש), שביארו בכמה אופנים.
ו. לשון היפּה תואר, תדע לך שכן הוא, אי אפשר
לומר דמייתי ראייה דנבילה טובה הימנו, אלא
אעיקרא דמילתא מייתי ראייה, שראוי להיות דרך ארץ
בתלמיד חכם, דהרי משה רבינו ע"ה, שהיה גדול
החכמים והנביאים, הוצרך לזיהר גם בדרך ארץ.
ז. דברי רבינו כאן יש לבאר בשני אופנים, א. כוונתו
שידעת', היינו ידיעת התורה נראה רבינו יונה (אבות
פ"ג מ"ז), שישלש מוחות הם, ונחלקים לשלשה

מִי שְׁאִין בּו דַּעַת, אָסוּר לְרַחֵם עָלָיו, שְׁנֵאמַר (ישעיה כז, יא) 'כִּי לֹא עִם בִּינּוֹת הוּא עַל כֵּן לֹא יִרְחַמְנוּ עִשְׂהוּ'. וְעוֹד שָׁם, כָּל הַנּוֹתָן פֶּתוּ לְמִי שְׁאִין בּו דַּעַת, יִסּוּרִין בְּאִים עָלָיו וְכוּ'. וְכָל מִי שְׁאִין בּו דַּעַת, לְסוּף גּוֹלָה, עַב"ל.

וּפְרִשׁ מְהֵרָשָׁ"א (שם ח"א ד"ה כל אדם),

דְּהֵאֵי שְׁאִין בּו דַּעַת, הוּא דוּמְיָא דְסִיפָא, דְּכָל מִי שֵׁישׁ בּו דַּעַת לְסוּף מִתְעַשֵּׂר, דְּמִתְחַלָּה מְרַבָּה בְּסַחֲוֵרָה, וּלְבִסּוּף שְׂרוּאָה בְּשִׁכְלוּ וְדַעַתוּ שְׁלֵא הוֹעִיל לוֹ, גְּמַר בְּדַעַתוּ לְבַקֵּשׁ רַחֲמִים מִמִּי שְׁהַעֲשֵׂר שְׁלוֹ. וּמִי שְׁאִין בּו דַּעַת, מְרַבָּה בְּסַחֲוֵרָה, וּלְפִי שְׁאִין בּו דַּעַת, אֵינּוּ מְבַקֵּשׁ רַחֲמִים,

זרע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבַאֵר

שְׁאִין בּו דַּעַת, אָסוּר לְרַחֵם עָלָיו, שְׁנֵאמַר (ישעיה כז, יא) ^ו'כִּי לֹא עִם בִּינּוֹת הוּא עַל כֵּן לֹא יִרְחַמְנוּ עִשְׂהוּ' - הוּאִיל וְהַעֵם אֵין בּוּ בִינָה וְדַעַת, עַל כֵּן לֹא יִרַחֵם עָלָיו הַקַּב"ה שְׁבֵרָאוּ, הֵרִי שְׁאִין לְרַחֵם עַל מִי שְׁאִין בּו דַּעַת. וְעוֹד אָמְרוּ בְּגִמְרָא שָׁם, בְּלֵ הַנּוֹתָן פֶּתוּ - לַחֲמוּ, לְמִי שְׁאִין בּו דַּעַת, הֵרִי הוּא נַעֲנֵשׁ שִׁיפּוּרִין בְּאִים עָלָיו וְכוּ'. וְעוֹד אָמְרוּ שֶׁם בְּגִמְרָא, שְׁכָל מִי שְׁאִין בּו דַּעַת, לְסוּף גּוֹלָה מַעִירוּ, עַב"ל.

וּפְרִשׁ מְהֵרָשָׁ"א (שם ח"א ד"ה כל אדם) ^ו, דְּהֵאֵי שְׁאִין בּו דַּעַת - כּוּוֹנֵת מַה שְׁאֵמְרוּ שֶׁם 'שְׁאִין בּו דַּעַת' הֵינּוּ שְׁאֵינּוּ מִתְבּוֹנֵן בְּדַעַתוֹ, אֵיךְ שֶׁהַכֵּל בָּא בְּהַשְׁגַּחַה עֲלִיוֹנָה מֵאֵת הַקַּב"ה, וְשִׁצְרִיךְ לְבַקֵּשׁ מֵהַקַּב"ה עַל דְּבַר, וְהוּא דוּמְיָא דְּמַה שְׁאֵמְרוּ בְּסִיפָא שֶׁל הַגְּמָרָא (שם) ^ו, דְּכָל מִי שֵׁישׁ בּו דַּעַת, לְסוּף מִתְעַשֵּׂר, דְּמַה שְׁדַקְדְּקוּ לּוֹמַר שְׁלִבְסוּף מִתְעַשֵּׂר, מִשּׁוּם

שְׁמִתְחַלָּה מְרַבָּה בְּסַחֲוֵרָה - לַעֲסוּק בְּמִשְׁא וּמִתֵּן כְּדִי לְהַתְעַשֵּׂר, וּלְבִסּוּף שְׂרוּאָה בְּשִׁכְלוּ וְדַעַתוּ שְׁהֵרִיבּוּי בְּסַחֲוֵרָה לֹא הוֹעִיל לוֹ לְהַתְעַשֵּׂר, וְהִיָּה בּו דַּעַת לְהַתְבּוֹנֵן בְּסִיבַת הַדְּבַר, וְהִבִּין שֶׁהַעוֹשֵׂר אֵינּוּ תְלוּי רַק בְּרִיבּוּי בְּסַחֲוֵרָה, רַק נִצְרָךְ גַּם לְהַתְפַּלֵּל עַל כֵּךְ לְפָנֵי הַקַּב"ה, וְעַל כֵּן גְּמַר בְּדַעַתוּ, לְבַקֵּשׁ רַחֲמִים מִמִּי שְׁהַעֲשֵׂר שְׁלֹ - לְהַתְפַּלֵּל לְפָנֵי הַקַּב"ה, שִׁיעֲשִׂיר אֹתוֹ, וּמִתּוֹךְ שֶׁהִיָּה בּו דַּעַת וְהַתְפַּלֵּל עַל כֵּךְ, נִתְקַבְּלָה תְּפִילַתּוֹ וְהַתְעַשֵּׂר. וּמִי שְׁאִין בּו דַּעַת - שְׁאֵינּוּ מִתְבּוֹנֵן בְּדַעַתוֹ, שֶׁהַכֵּל בָּא בְּהַשְׁגַּחַה עֲלִיוֹנָה מֵאֵת הַקַּב"ה, וְשִׁצְרִיךְ לְבַקֵּשׁ רַחֲמִים מֵהַקַּב"ה עַל כֵּל דְּבַר, הֵרִי הוּא מְרַבָּה לְהַתְעַסֵּק בְּסַחֲוֵרָה, וּלְפִי שְׁאִין בּו דַּעַת לְהַתְבּוֹנֵן בְּסִיבַת הָאֵמִיתִית שֶׁל הַעוֹשֵׂר, וְחוֹשֵׁב שֶׁהַעוֹשֵׂר תְלוּי רַק בְּרִיבּוּי הַהַתְעַסְקוֹת בְּסַחֲוֵרָה, לְכֵךְ אֵינּוּ מְבַקֵּשׁ רַחֲמִים - אֵינּוּ מִתְפַּלֵּל

צִיּוּנִים וּמִקּוּדוֹת

גַּלָּה עֲמִי מִבְּלִי דַעַת. ט. לְשׁוֹן הַפְּסוּק, 'בִּיבֵשׁ קְצִירָה תִּשְׁבְּרָנָה נְשִׁים בְּאוֹת מְאִירוֹת אוֹתָהּ כִּי לֹא עִם בִּינּוֹת הוּא עַל כֵּן לֹא יִרְחַמְנוּ עִשְׂהוּ וְיִצְרוּ לֹא יִחַנְנוּ'. י. רֵאָה מְסִילַת יִשְׂרָאֵל (פ"ב) שְׁבִיאָר דְּבֵרִי הַגְּמָרָא, שְׁכִשְׁהָאֲדָם אֵינּוּ מִפְּקַח עַל עֲצוּמוֹ, אֵף הַקַּב"ה אֵינּוּ מִפְּקַח עָלָיו. יא. לְשׁוֹן הַמְּהֵרָשָׁ"א, כָּל אָדָם שֵׁישׁ בּו דַּעַת לְסוּף מִתְעַשֵּׂר כּוּ. לְכַאוּרָה קֶשֶׁה, שְׁהֵרִי נִאֲמַר (קְהֵלֵת ט, יא) 'לֹא לְחַכְמִים לַחֵם וְלֹא לְנַבּוֹנִים עוֹשֵׂר' וְגו'. וְיֵשׁ לִישֵׁב, עַל פִּי מַה שֶׁכָּתַב בְּפִרְק בְּתֵרָא דְנֵדָה (ע, ב), מַה יַעֲשֶׂה אָדָם וְיִתְעַשֵּׂר, אִמְר לִיָּה, יִרְבֵּה בְּסַחֲוֵרָה וְכוּ', אִמְר לִיָּה, הִרְבֵּה עָשׂוּ כֵן וְלֹא הוֹעִילוּ, אֵלֹא יִבְקֵשׁ רַחֲמִים לְמִי שֶׁהַעוֹשֵׂר שְׁלו, וְזֶה שְׁאֵמְר כָּל שֵׁישׁ בּו דַּעַת לְסוּף מִתְעַשֵּׂר, דְּבַתְחִילָה מְרַבָּה בְּסַחֲוֵרָה, וּלְבִסּוּף שְׂרוּאָה בְּשִׁכְלוּ וְדַעַתוֹ, שְׁלֹ

הוֹעִיל לוֹ, גְּמַר בְּדַעַתוֹ לְבַקֵּשׁ רַחֲמִים מִמִּי שֶׁהַעוֹשֵׂר שְׁלו. וְזֶה שְׁאֵמְר בְּהַפֵּךְ זֶה, מִי שְׁאִין בּו דַּעַת סוּף הוּא גּוֹלָה וְכוּ', דְּמִתּוֹךְ שֶׁהוּא מְרַבָּה בְּסַחֲוֵרָה וְלֹא הוֹעִיל לוֹ, וּלְפִי שְׁאִין בּו דַּעַת אֵין מְבַקֵּשׁ רַחֲמִים וְנַעֲשֶׂה עֵנִי, לְבִסּוּף הוּא גּוֹלָה אֵף מִמְקוּמוֹ, שְׁצִרִיךְ לְמַכְרוּ מַחֲמַת דַּחְקוֹ, וְק"ל. כָּל אָדָם שְׁאִין בּו דַּעַת אָסוּר לְרַחֵם עָלָיו כּו'. הָא וְדֵאֵי, דִּיש לְרַחֵם עַל כָּל מַעֲשִׂי שְׁלֹא בְּטָלוּ צוּרְתֵן כְּפִי הַבְּרִיאָה, אֲבָל הָאֲדָם כִּיּוֹן שְׁנִבְרָא בְּדַעַתוֹ וּבְשִׁכְלוּ, אִם אֵין לוֹ דַּעַת הֵרִי הוּא מֵאֲבָד צוּרְתוֹ, וְאֵין זֶה כְּלָל 'כָּל מַעֲשִׂי' לְרַחֲמוֹ, כִּי הָאֵלּוּקִים עָשׂאוּ יִשְׂרָאֵל בְּדַעַת. וְכֵן הוּא בְּמֵהֵרָשָׁ"א בְּסִנְהֵדְרִין (עב, א). יב. לְשׁוֹן הַגְּמָרָא, וְאִמְר רַבִּי אֲלֵעִזֵּר, כָּל אָדָם שֵׁישׁ בּו דַּעַת, לְסוּף מִתְעַשֵּׂר, שְׁנֵאֲמַר (מְשִׁלִּי כז, ד) 'זְבֻדַּעַת חֲדִירִים יִמְלָאוּ כָּל הַזֶּן יִקַּר

וְלִפִּי זֶה, 'דְּעָה' זו, רְצָה לוֹמַר, שְׁאִינוּ מְפִיר שְׁהַפֵּל בָּא מִהַשְׁגָּחָה הַעֲלִיזוּנָה, וְאִינוּ מִבְּקֵשׁ רַחֲמִים עַל צָרְכֵינוּ. וְהַתְלַמִּיד חָכֵם שִׁוְדַע הַתּוֹרָה וְיודַע כַּחוֹ שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, אִי אֶפְשָׁר שְׁלֹא יִפִּיר שְׁהַפֵּל בָּא מִהַשְׁגָּחָה עֲלִיזוּנָה, וְלָמָּה אֵין בּוֹ דַעַת לְבַקֵּשׁ רַחֲמִים. אֶלָּא וְדַאי

וְנַעֲשֶׂה עָנִי וְלִבְסוּף גּוֹלָה. וְלִכֵּן אָסוּר לְרַחֵם עָלָיו, דְּוִדַאי יֵשׁ לְרַחֵם עַל כָּל בְּרִיּוֹתָיו שְׁלֹא בְּטָלוּ צוּרְתָן כְּפִי הַבְּרִיאָה, אֲכַל הָאָדָם פִּיּוֹן שֶׁנִּבְרָא בְּדַעַתוֹ וְשִׁכְלוֹ, אִם אֵין לוֹ דַעַת הַרִי הוּא מְאֹבֵד צוּרְתוֹ, וְאִינוּ בְּכָלֵל 'כָּל מַעֲשָׂיו' לְרַחֲמוֹ וְכו', עכ"ל.

זֶרַע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבַאֵר

הַכוּונה שְׁאִינוּ מֵתְבוּנֵן בְּדַעַתוֹ, אֵיךְ שֶׁהַכֵּל בָּא בְּהַשְׁגָּחָה עֲלִיזוּנָה מֵאֵת הַקַּב"ה, וְשִׁצְרִיךְ לְבַקֵּשׁ רַחֲמִים מֵהַקַּב"ה שִׁימְלֵא אֶת כָּל צָרְכֵינוּ.

תלמיד חכם שאין בו דעת,
סומך על זכויותיו ואינו מבקש רחמים

וְלִפִּי זֶה יֵשׁ לְפָרֵשׁ כֵּן גַּם ב'דְּעָה' זו שֶׁהוּבָא בְּמִדְרַשׁ, בְּתַלְמִיד חָכֵם שֶׁאֵין בּוֹ דַעַת, שֶׁרְצָה לוֹמַר, שְׁאִינוּ מְפִיר שְׁהַפֵּל בָּא מִהַשְׁגָּחָה הַעֲלִיזוּנָה שֶׁל הַקַּב"ה, וְאִינוּ מִבְּקֵשׁ רַחֲמִים עַל צָרְכֵינוּ¹⁰. וְהַתְלַמִּיד חָכֵם, שִׁוְדַע אֶת הַתּוֹרָה, וְיודַע מִתּוֹךְ לִימּוּדוֹ, אֵת כַּחוֹ שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא¹¹, אִי אֶפְשָׁר שְׁלֹא יִפִּיר שְׁהַפֵּל בָּא מִהַשְׁגָּחָה עֲלִיזוּנָה, וְאִם כֵּן לָמָּה אֵין בּוֹ דַעַת לְבַקֵּשׁ רַחֲמִים עַל צָרְכֵינוּ. אֶלָּא וְדַאי

לְהַקַּב"ה שִׁיעֲשִׂיר אוֹתוֹ, וְלִכֵּן אִינוּ מֵתְעַשֵּׂר אֶלָּא נַעֲשֶׂה עָנִי, וְלִבְסוּף גּוֹלָה מִמְקוֹמוֹ, לִפִּי שִׁצְרִיךְ לְמַכּוּר אֶת בֵּיתוֹ מִחֲמַת דַּחְקוֹ. וְלִכֵּן אָסוּר לְרַחֵם עָלָיו, דְּאֵיךְ שֶׁבּוֹדַאי יֵשׁ לְאָדָם לְרַחֵם עַל כָּל בְּרִיּוֹתָיו - אֵיךְ עַל בְּעֲלֵי הַחַיִּים שֶׁבְּרָא הַקַּב"ה, שְׁלֹא בְּטָלוּ צוּרְתָן מִכְּפִי שֶׁהָיוּ בְּעַת הַבְּרִיאָה וְכִמוֹ שֶׁמִּצִּינוּ שֶׁהַקַּב"ה מֵרַחֵם עֲלֵיהֶם, כְּכַתוּב (תְּהִלִּים קמ"ה, ט) 'וּרְחַמֵּי עַל כָּל מַעֲשָׂיו'¹², אֲכַל הָאָדָם פִּיּוֹן שֶׁנִּבְרָא בְּדַעַתוֹ וְשִׁכְלוֹ, אִם אֵין לוֹ דַעַת לְהַתְבוּנֵן וְלְבַקֵּשׁ מֵהַקַּב"ה, הַרִי הוּא מְאֹבֵד צוּרְתוֹ שֶׁהָיָה לוֹ בְּעַת שֶׁנִּבְרָא, שֶׁהָרִי נִבְרָא עִם דַעַת, וְאִינוּ בְּכָלֵל 'כָּל מַעֲשָׂיו' שִׁצְרִיךְ לְרַחֲמוֹ וְכו' כְּפִי שֶׁהַקַּב"ה מֵרַחֵם, עכ"ל¹³. וּמְבֹאֵר מִדְּבָרֵי הַמַּהְרֵש"א, שֶׁמָּה שֶׁאִמְרוּ שֶׁאֵין בּוֹ דַעַת,

צִיּוֹנִים וּמְקוֹדוֹת

עַל שִׁירַת הַעֲקֵרֵב שֶׁאִמְרוּ אֶת הַפְּסוּק 'טוֹב ה' לְכָל וְרַחֲמָיו עַל כָּל מַעֲשָׂיו', שֶׁעֲקִיצָתוֹ הִיא רַק לְרַשְׁעִים הַרְאוּיִים לְכַךְ, שֶׁהַקַּב"ה מֵרַחֵם רַק עַל הַמַּכְרִיִּים שֶׁהֵם 'מַעֲשֵׂה יָדָיו' וּמְחַזְקִים בְּבְרִיתוֹ. וְהוּבָאוּ דְּבָרֵיהֶם בְּטַעַם הַצִּיּוֹן (ח"ד לַחַג הַשְּׁבוּעוֹת ד"ה לִינִי) בְּבִיאוֹר דְּבָרֵי הַמַּהְרֵש"א. ¹⁰ בְּכַךְ מִיּוֹשֶׁבֶת הַקּוֹשִׁיא, שֶׁאִם אֵין בּוֹ דַעַת, הֵיאֵךְ יִתְכַּן שִׁיְהִי תַלְמִיד חָכֵם, כִּי כוּוֹנֵת 'דַעַת' הֵיינו לְהַתְבוּנֵן בְּהַשְׁגָּחָה עֲלִיזוּנָה וְלְבַקֵּשׁ מִהַשְׁמִי"ת עַל צָרְכֵינוּ. ¹¹ שֶׁעַל יָדֵי לִימּוּד הַתּוֹרָה, מְגִיעַ הָאָדָם לְהַכִּיר אֶת הַקַּב"ה, כְּמְבֹאֵר בְּסִפְרֵי (פְּרִשְׁת וְאַתְחַנֵּן לַג, ו), תֵּן הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה עַל לִבְךָ, שֶׁמִּתּוֹךְ כֵּךְ, אֵתָּה מְכִיר אֶת מִי שֶׁאִמְרוּ וְהִיא הָעוֹלָם, וּמִדְּבַק בְּרַכְיֵנו. וְרָאָה עוֹד לְשׁוֹנוֹ הַזֶּה שֶׁל רַבֵּינוּ (פְּרִשְׁת צו אוֹת ו) 'זֶה שֶׁתֵּא רַבָּא שְׁפִיר קָאֵמַר כָּל הָעוֹסֵק בְּתוֹרָה בְּשִׁלְיֻמוֹת וּבְכָל לְבוֹ אֵינוּ צָרִיךְ וְכו', כִּי מֵעַצְמוֹ יוֹדֵה עַל מִצִּיאוֹת ה' בְּלִי קַרְבֵּן, אִם יִתְעַסֵּק בָּה בְּלִב שְׁלֵם.

וְנַעֲשִׂים, ע"כ. אִמְנֵם לְפָנֵינוּ בְּגִמְרָא, מִימְרָא זוֹ אֵינָה בְּסִיפָא, אֶלָּא נִאֲמַרְהָ לְפָנֵי הַמִּמְרֹת שְׁמֵי שֶׁאֵין בּוֹ דַעַת אָסוּר לְרַחֵם עָלָיו וְכו'. וְכֵן הוּא גַּם הַסֹּדֵר בְּמַהְרֵש"א. ¹² וּמְבֹאֵר בְּגִמְרָא (ב"מ פ"ה, א) וּבִירוּשָׁלַיִם (כְּלָאִים פ"ט ה"ג) שֶׁרַבִּי הַקְדוּשׁ רִיחֵם עַל הַעַכְבְּרִים, וְקָרָא עַל כֵּךְ אֶת הַפְּסוּק 'וּרְחַמֵּי עַל כָּל מַעֲשָׂיו', וּמִפְּנֵי כֵךְ רִיחַמוּ עָלָיו מִן הַשָּׁמַיִם וְנִסְתַּלְקוּ יְסוּרָיו שֶׁבָּאוּ עָלָיו מִפְּנֵי שֶׁלֹּא רִיחֵם עַל בְּהֵמָה שֶׁנִּלְקַחָה לְשַׁחֲטָהּ, עֵינֵי שׁ. יד. לְכַאוּרָה יֵשׁ לְהַעֲרִי עַל דְּבָרֵי הַמַּהְרֵש"א, מִהַמְּבֹאֵר בְּבִרְכוֹת (ז, א) שֶׁאָסוּר לְקַלֵּל אֶת הַרְשָׁעִים, מִפְּנֵי שֶׁכְּתוּב 'וּרְחַמֵּי עַל כָּל מַעֲשָׂיו'. אוֹלַם דְּבָרָיו עוֹלִים יִפֵּה לִפִּי מָה שֶׁדָּרְשׁוּ בִּלְקוּט שְׁמַעוּנִי (נְחוּם רַמֵּז תְּקַסָּא), 'טוֹב ה' לְכָל', יִכּוֹל לְכָל, תַּלְמוּד לּוֹמַר 'וּרְחַמֵּי עַל כָּל מַעֲשָׂיו'. וּפְרִישׁ הַזֵּית רַעֲנָן, דְּרַחֲמֵי עַל כָּל מַעֲשָׂיו, פִּירוּשׁוֹ, לְמִי שֶׁדוֹמֵן לְעוֹשִׂיהֶן וְעוֹשִׂין רַצוֹן קוֹנֵם. וְכַעֲיֵן זֶה בִּיאַר הַמְּבַ"ט בְּפִירוּשׁוֹ לְפָרֵק שִׁירָה (בְּסוּף סִפְרוֹ בֵּית אֱלוֹקִים)

צָרִיךְ לוֹמַר, שֶׁהוּא סוֹמֵךְ עַל זְכוּתוֹ חֻקְמָתוֹ וְתוֹרָתוֹ, שֶׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא יַעֲשֶׂה עִמּוֹ כָּל מַה שֶׁצָּרִיךְ לוֹ אֵף בְּלֹא בְקָשַׁת רַחֲמִים, וּמִשׁוֹם הַכִּי, אֵין בּוֹ דַּעַת לְבַקֵּשׁ רַחֲמִים. וְעַל זֶה אָמַר, נְבִלָה טוֹבָה הֵימְנוּ. דְּבִפְרָק י"ד דְּשִׁבְתָּ (קח, א) אֵיתָא,

שֶׁהַתְּפִלִּין נִכְתָּבִין עַל עוֹר נְבִלָה וְטִרְפָּה, מְשַׁל לְשֵׁנֵי אֲנָשִׁים, אַחַד הֲרָגוּ מִלֶּךְ, וְאַחַד הֲרָגוּ אִיסְפָּקְלָטוֹר, אֵיזֵה מִהֶם מְשַׁבַּח, הוּי אֹמַר, זֶה שֶׁהֲרָגוּ מִלֶּךְ. וְאִם כֵּן, נְבִלָת וְטִרְפּוֹת הֵם יוֹתֵר חֲשׁוּבִים מִהַשְׁחֻטוֹת, אָמַר לִיהָ הֵהוּא מֵינָא,

זֶרַע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבֹאָר

צָרִיךְ לוֹמַר, שֶׁהֵטַעַם שְׂאִינוּ מִבְּקֵשׁ צִרְכּוֹ, הוּא לְפִי שֶׁהוּא סוֹמֵךְ עַל זְכוּתוֹ חֻקְמָתוֹ וְתוֹרָתוֹ, שֶׁסּוֹבֵר שְׂבוּכוֹת זֶה, הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא יַעֲשֶׂה עִמּוֹ כָּל מַה שֶׁצָּרִיךְ לוֹ, אֵף בְּלֹא בְקָשַׁת רַחֲמִים. וּמִשׁוֹם הַכִּי - שֶׁהוּא סוֹמֵךְ עַל זְכוּתוֹ, אֵין בּוֹ דַּעַת לְבַקֵּשׁ רַחֲמִים מִהַקְבָּ"ה עַל צִרְכּוֹ.

דְּקוֹדִים בְּדַבְרֵי הַגְּמָרָא שֶׁהִנְבִּילָה מִשׁוּבַחַת מִהַשְׁחוּטָה

וְעַל פִּי זֶה מוּבָן, שֶׁעַל זֶה - עַל תְּלִמִיד חֹכֵם זֶה שְׂאִין בּוֹ דַּעַת לְבַקֵּשׁ רַחֲמִים עַל עֲצוּמוֹ, אָמַר הַמְּדַרְשׁ, שֶׁנְּבִילָה טוֹבָה הֵימְנוּ, בְּהַקְדָּם מַה דְּבַגְמָרָא בְּפִרְקָא י"ד דְּשִׁבְתָּ (קח, א) " אֵיתָא, שֶׁהַתְּפִלִּין נִכְתָּבִין - מוֹתֵר לְכוֹתֵבָן אֵף עַל עוֹר שֶׁל נְבִילָה וְטִרְפָּה" שֶׁל בַּהֲמָה טְהוֹרָה^ט, אֵף עַל פִּי שֶׁהִבְשֵׁר שֶׁלֵּה אֲסוּר בְּאִכְלָהּ, וּמִבְּאֲרַת הַגְּמָרָא אֵת טַעַם דִּין

זֶה, עַל פִּי מְשַׁל לְשֵׁנֵי אֲנָשִׁים שֶׁהִתְחַיִּיבוּ מִיתָה לְמֶלֶךְ מַחֲמַת שְׁחֻטָּא לּוֹ, הַאֲחָד מִהֶם הֲרָגוּ הַמֶּלֶךְ בְּעֲצוּמוֹ, וְאַחַד - וְהַשְּׁנִי, הֲרָגוּ אִיסְפָּקְלָטוֹר - שֶׁר הִטְבַּחִים שֶׁל הַמֶּלֶךְ בְּצוּוֵי הַמֶּלֶךְ, אֵיזֵה מִהֶם מְשַׁבַּח - מְכוּבָד יוֹתֵר, הוּי אֹמַר, זֶה שֶׁהֲרָגוּ הַמֶּלֶךְ, לְפִי שֶׁהַמֶּלֶךְ בְּעֲצוּמוֹ טִיפַל בְּהַרְיָגוֹ, וּמִשְׁמַע מִכָּן, שֶׁהוּא מְכַבֵּד אֵף עַל פִּי שְׁחֻטָּא נִגְדָּר^ב. וְאִם כֵּן, נְבִילָת וְטִרְפּוֹת - שְׂמַתוֹ עַל יַדֵּי הַקְבָּ"ה בְּעֲצוּמוֹ, אֵף שֶׁהֵן אֲסוּרוֹת בְּאִכְלָהּ, הֵם יוֹתֵר חֲשׁוּבִים לְפָנֵי הַקְבָּ"ה מִהַשְׁחֻטוֹת, שֶׁנִּשְׁחַטוּ עַל יַדֵּי בְּנֵי אָדָם, שֶׁהֵם שְׁלוּחֵי שֶׁל הַקְבָּ"ה^א. וּמִמִּילָא יֵשׁ לְלַמּוּד בְּקַל וְחוֹמֵר, שֶׁאִם הַעוֹר שֶׁל הַבְּהֵמָה הַשְׁחוּטוֹת כְּשִׁירָה לְתַפְלִינָן, כָּל שֶׁכֵּן שֶׁהַעוֹרוֹת שֶׁל הַנְּבִילָת וְהַטְּרִיפוֹת כְּשִׁירוֹת לִכָּן. אָמַר לִיהָ הֵהוּא מֵינָא - שֶׁאֵל

צִיּוּנִים וּמִקּוּדוֹת

הִיא בַּה מוּם שְׂמַחְמָתוֹ לֹא הִיתָה יְכוּלָה לְחִיּוֹת י"ב חוֹדֵשׁ, אֵף אִם לֹא הִיתָה נִשְׁחַטָּת. יב. בַּהֲמָה טְהוֹרָה, הֵיינו בְּמָה שִׁישׁ לֵה סִימְנֵי כְּשֵׁרוֹת, שֶׁהִיא מְפֻרְסָת פְּרִסָּה וְגַם מַעֲלַת גְּרוּה, שֶׁאִם נִשְׁחַטָּה כְּהַלְכָתָה מוֹתֵר לְאִכְלָהּ, כְּמוֹ שְׁכָתוּב בְּפִרְשַׁת שִׁמְיָ (וּיקְרָא יא). כ. בְּנוֹר הַקּוֹדֵשׁ (עַל ב"ד לט, יח) בִּיאָר, שֶׁבְּפוֹרְעֵנוֹת הַבָּאָה עַל יַדֵּי הַקְבָּ"ה בְּעֲצוּמוֹ, יֵשׁ יוֹתֵר כְּבוֹד, מִהַפְּרוֹעֵנוֹת הַבָּאָה עַל יַדֵּי שְׁלִיחֵי הַקְבָּ"ה וְעֵינֵין שֶׁם שְׁלַעֲנִין 'בּוֹיּוּן', כְּשֶׁהוּא נַעֲשֶׂה עַל יַדֵּי שְׁלִיחֵי יֵשׁ בּוֹ יוֹתֵר בּוֹיּוּן]. וְרָאָה מַחֲנֵה חַיִּים (שׁו"ת ח"ג סִימָן סה ד"ה ירדִי), שֶׁמִּשְׁמַע מְדַבְּרֵיו שְׁעוֹנֵשׁ הַבֵּא ע"י הַקְבָּ"ה עֲצוּמוֹ, הוּא דִּין אֲמַת וְנִכּוֹן. כא. כְּנַסָּא רַחֲמִים לְהַחֲיִיד"א (מַסְכַּת סוֹפְרִים פ"א ה"ב תוֹסְפוֹת ד"ה תְּהוֹרָה אַמְרָה) הִבִּיא שְׁבִינִית וְרָדִים (או"ח כָּלל ב' סִימָן טו) הִרְבָּה לְתַמּוּהָ עַל רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ שֶׁנִּתֵּן חֲשִׁיבוֹת לְבַהֲמָה שְׂמַתָּה מֵאֲלִיָּה, עַל בַּהֲמָה שֶׁנִּשְׁחַטָּה, וְהֵלָא כַּעַל חֵי אֵין לוֹ מַעֲלָה רַק שִׁיחִיהָ לְמֵאֲכַל אָדָם. וּכְנַסָּא רַחֲמִים

יז. לְשׁוֹן הַגְּמָרָא, תְּנוּ רַבָּנָן, כּוֹתֵבִין תְּפִלִּין עַל גְּבִי עוֹר בַּהֲמָה טְהוֹרָה, וְעַל גְּבִי עוֹר חִיָּה טְהוֹרָה, וְעַל גְּבִי עוֹר נְבִלָת וְטִרְפּוֹת שֶׁלֵּהן וְכו', אֲבָל אֵין כּוֹתֵבִין, לֹא עַל גְּבִי עוֹר בַּהֲמָה טְמֵאָה, וְלֹא עַל גְּבִי עוֹר חִיָּה טְמֵאָה, וְאֵינוֹ צָרִיךְ לוֹמַר עַל גְּבִי עוֹר נְבִלָה וְטִרְפָּה שֶׁלֵּהן וְכו'. וְזוֹ שְׂאִילָה שֶׁאֵל בִּיתוּסִי אַחַד אֵת רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ הַגְּרָסִי, מְנִיין שְׂאִין כּוֹתֵבִין תְּפִלִּין עַל עוֹר בַּהֲמָה טְמֵאָה, דְּכַתִּיב (שְׁמוֹת יג, ט) 'לְמַעַן תִּהְיֶה תוֹרַת ה' בְּפִיךָ' מְדַבֵּר הַמוֹתֵר בְּפִיךָ, אֲלֵא מַעֲתָה עַל גְּבִי עוֹר נְבִלָת וְטִרְפּוֹת אֵל יִכְתְּבוּ. אֲמַר לוֹ, אֲמַשׁוּל לָךְ מִשְׁלַח לְמָה הַדְּבַר דּוּמָה, לְשֵׁנֵי בְּנֵי אָדָם שֶׁנִּתְחַיִּיבוּ הַרְיָגָה לְמַלְכוּת, אַחַד הֲרָגוּ מֶלֶךְ, וְאַחַד הֲרָגוּ אִיסְפָּקְלִיטוֹר, אֵיזֵה מִהֶם מְשׁוּבַח, הוּי אֹמַר, זֶה שֶׁהֲרָגוּ מֶלֶךְ. אֲלֵא מַעֲתָה יֵאָכְלוּ. אֲמַר לִיהָ, תְּהוֹרָה אַמְרָה (דְּבָרִים יד, כא) 'לֹא תֵאָכְלוּ כָּל נְבִלָה', וְאֵת אַמְרָת יֵאָכְלוּ. אֲמַר לִיהָ, קְאָלוּס. יח. נְבִילָה, הִיא בַּהֲמָה שְׂמַתָּה שֶׁלֵּא עַל יַדֵּי שְׁחִיטָה כְּשִׁירָה. טְרִיפָה, הִיא בַּהֲמָה שֶׁנִּשְׁחַטָּה, אֵךְ

שְׁשָׁאֵל הַמִּין, וּמָכַל שְׂפִן, אִיף הַמִּין
בְּעֵצְמוֹ שֶׁבַח תְּשׁוּבָה זו.
וְתַרְיֵן הָעֵינִין יַעֲקֹב (שבת שם ד"ה אלא, בתירון
השני), שְׁמֵאתוֹ לֹא תִצַּח הָרְעוּת,

אֶלָּא מַעֲתָה יֶאֱכְלוּ. אָמַר לִיה, הַתּוֹרָה
אָמְרָה (דברים יד, כא) 'לֹא תֹאכְלוּ כֹל נִבְלָה',
וְאֵת אֲמֵרְתָּ, יֶאֱכְלוּ. אָמַר לִיה, קָאֵלוּם.
וְקִשָּׁה, מַה תְּשׁוּבָה הִיא זו לְמָה

זרע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבַאֵר

וְקִשָּׁה - יש להקשות על דברי הגמרא, מה
תְּשׁוּבָה הִיא זו - שאיסור אכילת הנבילה
כתובה בפסוק, לְמָה שְׁשָׁאֵל הַמִּין, שהרי
בודאי גם המין ידע, שאיסור זה כתוב בתורה
בפירושו²¹, אלא ששאל את רבי יהושע מהו
טעם של האיסור, ואם כן קשה מה נתכוון
להשיב לו מלשון הפסוק²². וּמָכַל שְׂפִן שִׁישׁ
להקשות, אִיף הַמִּין בְּעֵצְמוֹ שֶׁבַח תְּשׁוּבָה זו²³.

איסור אכילת נבילה, כדי לשלם לכלבים את שכרם

וְתַרְיֵן הָעֵינִין יַעֲקֹב (שבת שם ד"ה אלא,
בתירון השני)²⁴, שְׁהִירִי כְּתָבוּ הַמְּפֹרְשִׁים, מֵאֵתוֹ
- מאת הקב"ה, לֹא תִצַּח הָרְעוּת - לא יצא

מִן אַחַד אֶת רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ הַגֵּרָסִי, אָשָׂא מַעֲתָה
- שהנבילות יותר משובחות מהשחוטות לפי
שהקב"ה בעצמו הרגם, וְאֶכְלוּ - יהא מותר
לאכול את בשר הנבילות, שנדרוש קל
וחומר, שאם השחוטות מותרות, כל שכן
הנבילות. אָמַר לִיה - ענהו רבי יהושע הגרסי
לאותו מין, הַתּוֹרָה אָמְרָה בְּפִירוּשׁ (דברים יד,
כא)²⁵ 'לֹא תֹאכְלוּ כֹל נִבְלָה', וְאֵת אֲמֵרְתָּ,
וְאֶכְלוּ. והרי מה שכתוב בתורה בפירושו
שהוא אסור, אי אפשר להתירו מחמת קל
וחומר או סברא אחרת. אָמַר לִיה הַמִּין לְרַבִּי
יְהוֹשֻׁעַ הַגֵּרָסִי, קָאֵלוּם - משובח טעם זה,
כלומר, המין הודה לדברי רבי יהושע.

ציונים ומקורות

ממין המותר, ואע"פ שיהא נבלה, מטעם הכרח
משל רבי יהושע. אם נאמר שהוא מאמר החלט,
ראוי לומר שגם התפילין לא יהיו נכתבים על עור
נבלה אף על פי שתהיה טהורה, ואם אינו מאמר
מדויק אלא הכוונה בו ממין המותר לפיך, אפילו
שהיה נבלה, מטעם הכרח משל רבי יהושע, אם כן
תאכל הנבלה כשתהיה ממין טהור. ומה תועיל
תשובת רבי יהושע באמרו התורה אמרה וכו', כי
ע"ז אנו דנין לדעת כונת התורה פירוש מצוה זאת,
ושאינן ראוי שבדברי תורה תהיה שום סתירה
רחמנא ליצילן מלחשוב כן. ועיין שם מה שביאר
בדברי הגמרא. וראה בית האוצר (מערכת א' כלל עו)
שעשועי רעיונים (דרך חיים כלל ה), שדקדקו כן
בדברי הגמרא. כו. לשון העינין יַעֲקֹב, עוד
נראה לי לומר פירושו הגמרא, אמר ליה קאָלוּם, על
פי הטעם לשבח שכתבו המפרשים, מאתו לא תצא
הרעות, כי אף גם שהקב"ה מביא רעה על אדם,
הוא תמיד טובה לאחר, למשל אם אדם מת קודם
זמנו, יורשיו יורשים ממונו, וכן כל דבר כיוצא
בזה. והוא הדין נמי הכי באמת, זה שנתנבלה בידי
שמים משובחת יותר, ומינאן יהא מותר לאכלו. רק
לכך אסור, כדי שיאכלו הכלבים הנבילה,
וכדאמרינן, אין הקב"ה מקפח שכר כל בריה, לכך
אמרה תורה 'לכלב תשליכון אותו', בשכר שקיימו

ביאר, דודאי ידוע דשבח גדול לבהמה הוא
לשוחטה ותהיה מאכל לצדיק, והוא תכלית מעלתה,
וכמו שאמרו בברכות (יז, א) סוף בהמה לשחיטה.
אמנם זהו רק לענין בשר הבהמה, אבל לענין עור
הבהמה שבחו מרובה כשהרגו המלך.
כב. לשון הפסוק, 'לֹא תֹאכְלוּ כֹל נִבְלָה לְגֵר אֲשֶׁר
בְּשַׁעְרֵיךָ תִּתְּנֶנָּה וְאֶכְלָה אוּ מִכֹּר לְנִכְרִי פִי עַם קְדוֹשׁ
אֲתָה לָהּ' אֶלְהִיךָ לֹא תִבְשַׁל גְּדִי בְּחֶלֶב אֲמֹי'.
כג. שאם לא כן, לא היה מקשה כלום.
כד. ויתכן לבאר קושיית רבינו באופן אחר,
שבדאי המין לא התכוין להקשות מנין שהנבילה
אסורה, רק קושייתו היתה שממה שנבילה אסורה
באכילה, ושחוטתה מותרת, מוכח שהסברא שהנבילה
חשובה יותר משום שנהרגה על ידי הקב"ה, אינה
סברא נכונה, וממילא שוב אין הוכחה שיהא מותר
לכתוב תפילין על עור נבילה. וראה בעיני יַעֲקֹב
(שבת שם) שביאר כעין זה. כה. ב'הכותב' (על
העין יַעֲקֹב שם) כתב וזה לשונו, 'כפי העינין הראשון,
תשובת רבי יהושע היא כמערכה על הדרוש,
וקושיית הבייתוסי צודקת מצד חלוקה הכרחית,
והוא שראוי לומר מה נפשך, או מ"ש מן המותר
לפיך הוא מאמר החלט או לא, רצוני לומר, שצריך
שיהיה מותר לפיך לגמרי שיהא ממין טהור וגם
בשחיטה מותרת, או שנאמר אין צריך אלא שיהיה

שָׂכַר כֹּל בְּרִיָּה (מכילתא פרשת משפטים, מסכתא דכספא פ"ב), בְּשָׂכַר שְׁקִימוֹ צוּי שֶׁל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּמִצְרַיִם, שְׁלֹא חָרְצוּ לְשׁוֹנֵם לְיִשְׂרָאֵל (שמות י"א, ז), לְכֹד לְכָלֵב תִּשְׁלַכּוּן אֹתוֹ (שם כ"ב, ל), עכ"ל.

וְאִם כֵּן, הַנְּבִלָה אֵינָה נֹאכְלָת, לְפִי שְׁפָה הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא רוֹצֵה לְהוֹדִיעַ שְׂאִינוֹ מְקַפֵּחַ שָׂכַר כֹּל בְּרִיָּה.

כִּי אִף שֶׁהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מִבִּיא רָעָה עַל הָאָדָם, הוּא תָּמִיד מְזַכֵּה לְאַחַר, שְׂאִם אָדָם מָת, יוֹרְשָׁיו יוֹרְשִׁים מְמוֹנָו, וְכֵן כֹּל פִּיּוּצָא בְּזָה. וְהוּא הַדִּין גַּמְו, דְּבַהֲמָה שְׁנַתְּנַבְלָה בִּידֵי שָׁמַיִם מְשַׁבַּחַת יוֹתֵר, וּמִן הַדִּין הִיָּה מְתָר לְאֹכְלָה, רַק לְכֹד אָסוּר, כִּדֵּי שְׂאִיכְלוּ הַכְּלָבִים אֶת הַנְּבִלָה, שְׂאִין הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְקַפֵּחַ

זרע שמיזון המבאר

ולכך חפץ הקב"ה שהכלבים יקבלו את בשר הנבילות, בְּשָׂכַר שְׁקִימוֹ צוּי שֶׁל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּמִצְרַיִם שְׁלֹא חָרְצוּ - לא שיננו את דְּשׁוֹנֵם דְּיִשְׂרָאֵל להזיקם קודם שיצאו ממצרים, כמו שנאמר (שמות י"א, ז) וְלֹכַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יִחְרָץ כָּלֵב לְשׁוֹנוֹ לְמֵאִישׁ וְעַד בְּהֵמָה^ט, לְכֹד צִוּוּהָ הַקְּב"ה שֶׁלֹא יֵאָכְלוּ יִשְׂרָאֵל בִּשְׂרַיִם נְבִילָה וְטְרִיפָה, אֲלֵא לְשִׁפְכֵיב תִּשְׁלַכּוּן אֹתוֹ (שם כ"ב, ל), כְּמִבּוֹאֵר בְּמִכְלִיתָא (פרשת משפטים, מסכתא דכספא פ"ב)^ט, עכ"ל^ט.

וְאִם כֵּן, מֵה הַטַּעַם שֶׁבִשְׂרַיִם הַנְּבִילָה אֵינָה נֹאכְלָת - אֵינָה מוֹתֵרַת בְּאֹכְלִיהָ לְיִשְׂרָאֵל, הוּא דְּפִי שְׁפָה הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא רוֹצֵה דְּהוֹדִיעַ לְכָל בְּאֵי הָעוֹלָם^ט, שְׂאִינוֹ מְקַפֵּחַ הַשָּׂכַר הַמְּגִיעַ לְכָל בְּרִיָּה. וְהֵנָּה, הִרִי

דְּבַר רַע^ט, כִּי אִף שֶׁהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מִבִּיא רָעָה עַל הָאָדָם, אֵינָה רַעָה גְּמוּרָה, אֲלֵא הוּא תָּמִיד מְזַכֵּה לְאָדָם אַחַר, שְׂאִם אָדָם מָת קוֹדֵם זְמַנּוֹ, וְהוּא רַע לוֹ, הִרִי יוֹרְשָׁיו יוֹרְשִׁים מְמוֹנָו, וְהוּא טוֹב לָהֶם שֶׁבֵּא לִידֵם מִמּוֹן מוֹרִישִׁים^ט, וְכֵן כֹּל פִּיּוּצָא בְּזָה. וְהוּא הַדִּין גַּמְו, דְּבַהֲמָה שְׁנַתְּנַבְלָה בִּידֵי שָׁמַיִם, מְשַׁבַּחַת יוֹתֵר מִבְּהֵמָה שֶׁנִּשְׁחַטָה, וּמִן הַדִּין הִיָּה מְתָר לְיִשְׂרָאֵל לְאֹכְלָה, רַק לְכֹד אָסוּר לְאֹכְלָה, כִּדֵּי שְׂאִיכְלוּ הַכְּלָבִים אֶת הַנְּבִילָה, וְנִמְצָא שֶׁהָאִסוּר אֹכִילָה לְיִשְׂרָאֵל, אִף שֶׁהוּא רַע לָהֶם, מְכַל מְקוּם הוּא טוֹב לְכָלֵבִים. וְהַטַּעַם שֶׁחֲפֵץ הַקְּב"ה לְהֵאָכֵל הַנְּבִילָה לְכָלֵבִים, הוּא מְשׁוּם שְׂאִין הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְקַפֵּחַ - מוֹנַע אֶת הַשָּׂכַר הַמְּגִיעַ לְכָל בְּרִיָּה,

ציונים ומקורות

מ' יום, ושתקן משה. ט. לשון הפסוק, וְאֲנִשִּׁי קָדַשׁ תִּקְוִיָּן לִי וּבְשָׂר בְּשָׂדֵה טְרִפָה לֹא תֵאָכְלוּ לְכָלֵב תִּשְׁלַכּוּן אֹתוֹ. ט. ז"ל המכילתא, לְכָלֵב תִּשְׁלַכּוּן אֹתוֹ וכו', לְלַמֵּד שֶׁאֵין הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְקַפֵּחַ שָׂכַר כָּל בְּרִיָּה, שֶׁנֶּאֱמַר וְלֹכַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יִחְרָץ כָּלֵב לְשׁוֹנוֹ, אִמֵּר הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, תֵּן לוֹ שָׂכָרוֹ, וְהֵלֵא דְּבָרִים קָל וְחוֹמֵר, וְמֵה אִם חִיָּה כָךְ, אָדָם לֹא כָל שָׂכַר שְׂאִינוֹ מְקַפֵּחַ שָׂכָרוֹ וכו'. ט. ב. יש לעיין בדברי העיון יעקב, שֶׁמִּשְׁמַע מְדַבְּרֵיו שֶׁלֹא רַק בְּטְרִיפָה נֶאֱמַר שֶׁנִּיתְּנָה לְכָלֵבִים בְּשָׂכָרָם, אֲלֵא גַם בְּנְבִילָה. וְלִכְאוּרָה נִרְאֵה בְּמִכְלִיתָא שֶׁם, שֶׁרַק הַטְּרִיפָה נִיתְּנָה לָהֶם וְלֹא הַנְּבִילוֹת, שׁוּה לְשׁוֹנוֹ, לְלַמֵּד שֶׁהַכָּלֵב מְכֻבָּד מִן הָעֵבֶד, שֶׁהַטְּרִפָה לְכָלֵב, וְנִבְלָה לְעַבְדֵי, לְלַמֵּד שֶׁאֵין הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְקַפֵּחַ שָׂכַר כָּל בְּרִיָּה וכו', וצ"ע. ט. ג. מְבֹאֵר מְדַבְּרֵי רַבֵּינוּ, שֶׁמֵּה

צוּי שֶׁל הַקְּב"ה בְּמִצְרַיִם, שֶׁלֹא חָרְצוּ לְשׁוֹנֵם בְּשַׁעַת יְצִיאַת מִצְרַיִם. כ. מְלִיצָה זו ע"פ לשון הפסוק (איכה ג, לח), מְפִי עֲלִיּוֹן לֹא תִצָּא הַרְעוֹת וְהַטּוֹב. כ. רֵאָה בְּרֻכּוֹת (נ"ט, ב), מֵת אֲבִיו וְהוּא יוֹרְשׁוֹ, בְּתַחֲלִילָה אֹמֵר 'בְּרוּךְ דִּיין הָאֱמֵת', וְלְבִסּוּף הוּא אֹמֵר 'בְּרוּךְ הַטּוֹב וְהַמְּטִיב'. כ. ב. בְּמִדְרַשׁ (שְׁמוֹר"ר ל"א, ט) מְבֹאֵר, שֶׁאִמֵּר הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא חֵיבִים אֲתֵם לְכָלֵבִים, שֶׁבְּשַׁעָה שֶׁהִגַּרְתִּי בְּכוּרֵי מִצְרַיִם וְהִיוּ הַמִּצְרַיִם יוֹשְׁבֵין כָּל הַלַּיְלָה וְקוֹבְרִין מִתִּיהֶם, וְהַכְּלָבִים נּוֹבְחִין לָהֶם וְלְיִשְׂרָאֵל אֵינָן נּוֹבְחִין, שֶׁנֶּאֱמַר וְלֹכַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יִחְרָץ כָּלֵב לְשׁוֹנוֹ, לְפִיכֵךְ אֲתֵם חֵיבִים לְכָלֵבִים. וְרֵאָה עוֹד בְּמִדְרַשׁ (שם כ, יט), שֶׁבְּתוֹךְ הַפְּלִטְרִין הִיָּה יוֹסֵף קְבוּר כְּדוּךְ שֶׁהַמְּלָכִים קְבוּרִים, וְעוֹד מִצְרַיִם כְּלָבִים שֶׁל זֶהָב בְּכַשְׁפִּים שֶׁאִם יָבֵא אָדָם לְשֵׁם יֵהִיוּ נּוֹבְחִים וְקוֹלֵן הוֹלֵךְ בְּכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם מֵהַלֵךְ

וְאִף לְפִלְבִים מִמְצִיא הַמְזוֹן בְּעַת שְׁשׂוֹאֲלִים אוֹתוֹ, בְּדַכְתִּיב (תהלים קמו, ט) 'נֹתֵן לְבַהֲמָה לְחֶמְהָ לְבִנֵי עֵרֵב אֲשֶׁר יִקְרָאוּ'.

וְזֶה שְׂאִין בּוֹ דַּעַת, שְׂאִינוֹ מִבְּקֵשׁ רְחֻמִים, הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֵינוֹ רוֹצֵה לָתֵת לוֹ, וְאִיהוּ דְאֶפְסִיד אֲנַפְשִׁיהּ.

וְלִכֵּן הַנְּבִלָה מְזִכָּה מִמֶּנּוּ, שְׁהַנְּבִלָה מִשְׁתַּבַּחַת בְּמָה שְׁמֹתָה בִּידֵי שְׁמַיִם, לְהַפִּיק רְצוֹן הַפְּלִבִים. וְהוּא, אֵינוֹ מִשְׁתַּבַּח לְבַקֵּשׁ מְזוֹנוֹתָיו מֵאֵת הַשְּׁמַיִם, רַק סוֹמֵךְ עַל מַעֲשֵׂה יָדָיו.

וְעֵבְשׁוֹ מִבִּיא רְאִיָּה מִמְשָׁה, שְׂאֵף עַל פִּי שְׁהִיָּה לוֹ כֹּל כֶּךָ זְכוּת, עִם

אֵף^ט לְפִלְבִים, הַקִּב"ה מִמְצִיא - נֹתֵן לָהֶם הַמְזוֹן, רַק בְּעַת שְׁשׂוֹאֲלִים - שֶׁהֵם מִבְּקֵשִׁים אוֹתוֹ מִמֶּנּוּ, בְּדַכְתִּיב (תהלים קמו, ט) 'נֹתֵן לְבַהֲמָה לְחֶמְהָ לְבִנֵי עֵרֵב אֲשֶׁר יִקְרָאוּ' - כִּשֶׁהֲבִעֲלֵי חַיִּים יִקְרָאוּ לְהַקִּב"ה וַיִּבְקֶשׁוּ מֵאֵתוֹ לְהַמְצִיא לָהֶם אֶת מְזוֹנָם, וְאִף הַכִּלְבִּים נִכְלְלוּ בְּדַבְרֵי הַפְּסוּק^ט.

זֶדַע שְׁמִשׁוֹן הַמִּבְאָר

בְּקֵשֶׁת הַבְּרָבִים שֶׁהֵם מִתְפַּלְלִים מִלְּפָנָיו עַל מְזוֹנוֹתֵיהֶם, וְלִשְׁלֵם לָהֶם אֶת שְׂכָרָם, וְשִׁמְכֵךְ יִלְמְדוּ הַבְּרִיּוֹת, שֶׁהַקִּב"ה מִמְלֵא אֶת הַצָּרִיכִים אַחַר שֶׁמִּבְּקֵשׁ אוֹתָם מִלְּפָנָיו, וְאִף שִׁישׁ לוֹ זְכוּיּוֹת, זְקוּק הוּא לְבַקֵּשׁ עַל צָרְכָיו, וְהוּא - הַתְּלַמִּיד חָכֵם שְׂאִין בּוֹ דַּעַת, אֵינוֹ מִשְׁתַּבַּח לְבַקֵּשׁ מְזוֹנוֹתָיו מֵאֵת הַשְּׁמַיִם, רַק סוֹמֵךְ עַל מַעֲשֵׂה יָדָיו - עַל זְכוּת תוֹרָתוֹ וְחַכְמָתוֹ^ט.

וְאֵילּוֹ תְּלַמִּיד חָכֵם זֶה שְׂאִין בּוֹ דַּעַת, כְּלוּמֹר, שְׂאִינוֹ מִבְּקֵשׁ רְחֻמִים מֵהַקִּב"ה שִׁימְלֵא לוֹ אֶת צָרְכָיו, הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֵינוֹ רוֹצֵה לָתֵת לוֹ, וְאִיהוּ דְאֶפְסִיד אֲנַפְשִׁיהּ - הוּא גֵרֵם לְהַפְסִיד אֶת עֲצָמוֹ, שֶׁמִּחַמַּת שְׂאִינוֹ מִתְפַּלֵּל, אֵין הַקִּב"ה מִמְלֵא מִשְׂאֵלוֹתָיו.

ראייה ממשה שאין לתלמיד חכם לסמוך על זכותו

וְעֵבְשׁוֹ מִבִּיא הַמְדַרְשׁ רְאִיָּה שְׂאִין רְאוּי וְחַכְמָתוֹ^ט, מִמְשָׁה, שְׂאֵף עַל פִּי שְׁהִיָּה לוֹ כֹּל כֶּךָ זְכוּת, שֶׁהִיָּה אֲבִי הַחֲכָמָה, וְאֲבִי הַנְּבִיאִים, וְשֶׁהוֹצִיא אֶת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם, וְעַל יָדוֹ נַעֲשׂוּ כִּמָּה נִסִּים בְּמִצְרַיִם, וְנוֹרָאוֹת עַל יָם סוּף, וְעַלֵּה לְשִׁמֵי מְרוֹם וְהוֹרִיד תוֹרָה מִן הַשְּׁמַיִם, וְנִתְעַסַּק בְּמִלְאֶכֶת הַמִּשְׁכָּן^ט, עִם

וְרָבֵן^ט הַנְּבִלָה מְזִכָּה מִמֶּנּוּ, לְפִי שְׂכָמְבוֹרָא בְּדַבְרֵי הַגְּמָרָא, הַנְּבִלָה מִשְׁתַּבַּחַת בְּמָה שְׁמֹתָה בִּידֵי שְׁמַיִם - שְׁבִדוּקָא הַקִּב"ה עֲצָמוֹ הוֹרֵג אוֹתָם, כְּדִי לְהַפִּיק בְּכֶךָ אֶת רְצוֹן -

וְרָבֵן^ט הַנְּבִלָה מְזִכָּה מִמֶּנּוּ, לְפִי שְׂכָמְבוֹרָא בְּדַבְרֵי הַגְּמָרָא, הַנְּבִלָה מִשְׁתַּבַּחַת בְּמָה שְׁמֹתָה בִּידֵי שְׁמַיִם - שְׁבִדוּקָא הַקִּב"ה עֲצָמוֹ הוֹרֵג אוֹתָם, כְּדִי לְהַפִּיק בְּכֶךָ אֶת רְצוֹן -

צִיּוֹנִים וּמְקוֹדוֹת

מִתְלַמֵּד חָכֵם שְׂאִין בּוֹ דַּעַת, כִּיּוֹן שְׂאִין הַכוּוֹנָה לְנִבְלִיָּה עֲצָמָה, אֲלֵא לְדִין תּוֹרָה לְגַבֵּי הַנְּבִילָה. ^{טז} וּבְכֶךָ מִיּוֹשֵׁב לְמָה נִקְטַ הַמְדַרְשׁ בְּדוּקָא תְּלַמִּיד חָכֵם שְׂאִין בּוֹ דַּעַת, לְפִי שֶׁבְּתַלְמִיד חָכֵם שִׁיךְ יוֹתֵר הַחֲשֵׁשׁ שִׁימְכֵךְ עַל זְכוּת תּוֹרָתוֹ, וְלֹא יִבְקֵשׁ מֵהַקִּב"ה אֶת צָרְכָיו. ^{טז} פִּירוּשׁ, שְׁכוּוֹנַת הַמְדַרְשׁ נְבִילָה טוֹבָה הֵימְנוּ הֵינּוּ, שְׁמֵדַת הַנְּבִילָה שֶׁמִּשְׁתַּבַּחַת בְּמָה שֶׁמֵתָה בִּידֵי שְׁמַיִם דוּקָא, כְּדִי לְקַיֵּם בְּקֵשֶׁת הַכִּלְבִּים לְמְזוֹנוֹתֵיהֶם, טוֹבָה יוֹתֵר מִתְלַמִּיד חָכֵם שְׂאִין בּוֹ דַּעַת, שְׂאִינוֹ מִשְׁתַּבַּח בְּכֶךָ, שֶׁהִרִיךְ צָרִיךְ הוּא לְהַתְפַּלֵּל, וְהוּא סְבוּר שְׂאִינוֹ צָרִיךְ לְהַתְפַּלֵּל, וְסוּמֵךְ עַל זְכוּיּוֹתָיו. וּמִבִּיא הַמְדַרְשׁ רְאִיָּה לִכְךָ מֵהַתְנַהֲגוּתוֹ שֶׁל מִשָּׁה. וְכִיּוֹן שְׂאִינוֹ מוֹצֵאִים שְׂאֵף הַנְּבִילָה עוֹשֶׂה כֵן, מִמִּילָא מִי שְׂאִינוֹ עוֹשֶׂה כֵן, הַנְּבִילָה - דֵּהֵינּוּ עֵינֵין אִיסוּרָה לְאָדָם וְנִתְיַנְתָּה לְכֹלֵב הַמִּבְּקֵשׁ עֲלֵיהּ, טוֹבָה הֵימְנוּ. ^{טז} ע"פ לְשׁוֹן הַמְדַרְשׁ שֵׁם.

שְׁצִיּוּהַ הַקִּב"ה לָתֵת לְכֹלֵב אֶת בֶּשֶׂר הַטְּרִיפוֹת, אֵין זֶה רַק מְשׁוֹם שֶׁחֲפֵץ הַקִּב"ה לָתֵת לָהֶם אֶת שְׂכָרָם, רַק גַּם מְשׁוֹם שֶׁחֲפֵץ בְּכֶךָ לְלַמֵּד לְבִיאֵי הָעוֹלָם שֶׁלֹּא לְקַפֵּחַ שְׂכָר שֶׁל כָּל בְּרִיָּה. וְכֵן מִשְׁמַע מִלְּשׁוֹן רִשִׁי (שְׁמוֹת כב, ל), אִם כֵּן מָה תְּלַמְדוּ לְוֹמֵר 'לְכֹלֵב', לְמִדָּה הַכְּתוּב, שְׂאִין הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מִקְפָּח שְׂכָר כָּל בְּרִיָּה. ^{טז} נִרְאֵה שְׁכוּוֹנַת רְבִינוֹ הִיא, שְׂאֵף הַכִּלְבִּים שֶׁמִּגִּיעַ לָהֶם מְזוֹן מִן הַדִּין, מְשׁוֹם שֶׁלֹּא חָרְצוּ לְשׁוֹנֵם נֹגֵד יִשְׂרָאֵל בִּיצִיאַת מִצְרַיִם, מְכַל מִקּוֹם הֵם אֵינֵם סוֹמְכִים עַל זְכוּתָם, אֲלֵא אִף הֵם מִתְפַּלְלִים לְפָנָיו הַקִּב"ה עַל מְזוֹנוֹתֵיהֶם, וְכִשְׁמִתְפַּלְלִים הַקִּב"ה מִמְצִיא לָהֶם בֶּשֶׂר נְבִילוֹת לְמְזוֹנָם. ^{טז} רְאֵה רְחוּמֵי הַקִּב"ה מִבְּקֵשׁ בְּכָבָד בְּתָרָא (ה, א ד"ה כְּלָב), שֶׁרְמוֹנוֹ בְּפִסּוּק 'נֹתֵן לְבַהֲמָה לְחֶמְהָ לְבִנֵי עוֹרֵב וְגוֹ', 'בְּהַמָּה' בְּגִימַטְרִיא כָּלֵב. ^{טז} בְּכֶךָ מִתְרַץ רְבִינוֹ הֵיאךְ יִתְכַּן שְׁנִבְלִיָּה תְּהִיָּה יוֹתֵר טוֹבָה

כָּל זֶה, לֹא נִכְנַס עַד שֶׁקִּרְאוּ הַקְּדוּשׁ שְׁסוּבֵר שְׁבוּכוֹתוֹ הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּרוּךְ הוּא. הַפֶּךְ דַּעַת זֶה הַתְּלַמִּיד חָכֵם, יַעֲשֶׂה עִמּוֹ מוֹבָה בְּלֹא בִקְשַׁת רַחֲמִים.

ג

מִקְרִיבִים, לְמַה הַפֶּךְ רִשׁוֹ, שְׁמֹתֶחֱלָה הָיָה לוֹ לְפָרֵשׁ מִלֵּת 'אָדָם', וְאַחַר כֵּן 'כִּי יִקְרִיב', דְּמִיּוּרֵי בְּקִרְבָּנוֹת נִדְבָה. וְעוֹד יֵשׁ לְהַקְשׁוֹת, מַה צִּרְךָ לְלַמֵּד זֶה מֵאָדָם הָרִאשׁוֹן, וְהֵלֵא בְּתוֹרַת כְּהֻנִּים (דְּבוּרָא דְנִדְבָה פִרְשָׁתָא ה, ב) אָמְרוּ, 'קִרְבָּנוֹ' (ויקרא שם, י), לְהוֹצִיא אֶת הַגְּזוּל. וְעוֹד,

פְּסוּק (ויקרא א, ב) 'אָדָם כִּי יִקְרִיב מִכֶּם, פִּרְשׁ רִשׁוֹ, כִּשְׁיִקְרִיב, בְּקִרְבָּנוֹת נִדְבָה דְבַר הַעֲנִין. 'אָדָם', לְמַה נֶּאֱמַר, מַה אָדָם הָרִאשׁוֹן לֹא הִקְרִיב מִן הַגְּזוּל, שֶׁחָבַל הָיָה שְׁלוֹ, אַף אֲתֵם לֹא תִקְרִיבוּ מִן הַגְּזוּל, עכ"ל.

פסוק 'אדם כִּי יִקְרִיב מִכֶּם, כִּשְׁיִקְרִיב, בְּקִרְבָּנוֹת נִדְבָה דְבַר הַעֲנִין וכו', מֵהָאָדָם הָרִאשׁוֹן לֹא הִקְרִיב מִן הַגְּזוּל וכו'.

זרע שמישון המבאר

הַתְּלַמִּיד חָכֵם, שְׁסוּבֵר שְׁבוּכוֹתוֹ - בזכות תורתו וחכמתו, הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא יַעֲשֶׂה עִמּוֹ מוֹבָה, וימלא כל צרכיו, אף בְּלֹא בִקְשַׁת רַחֲמִים^ב.

כָּל זֶה, לֹא סִמַּךְ עַל זְכוּיוֹתָיו, לומר שראוי הוא לקבל טובה מאת הקב"ה ולהכנס לפניו, וְלֹא נִכְנַס לֹאֹהֵל מוֹעֵד, עַד שֶׁקִּרְאוּ הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא. וזוהו הַפֶּךְ דַּעַת זֶה

ג

לא יקריב מה שאינו שלו בזוהרות

הַפְּסוּק, שְׁמֹתֶחֱלָה הָיָה לוֹ לְפָרֵשׁ מִלֵּת 'אָדָם' הַכְּתוּבָה תְּחִילָה בַּפְּסוּק, וְרַק אַחַר כֵּן לְפָרֵשׁ אֵת תִּיבוֹת 'כִּי יִקְרִיב' שֶׁנִּכְתְּבוּ בַּחֲמִשָּׁה הַפְּסוּק, שֶׁמֵּהֵם נִלְמַד דְּמִיּוּרֵי בְּקִרְבָּנוֹת נִדְבָה. ב. וְעוֹד יֵשׁ לְהַקְשׁוֹת, מַה צִּרְךָ לְלַמֵּד זֶה - שֶׁאִסוּר לְהִקְרִיב קִרְבָּנוֹת מִן הַגְּזוּל מֵאָדָם הָרִאשׁוֹן, וְהֵלֵא בְּתוֹרַת כְּהֻנִּים (דְּבוּרָא דְנִדְבָה פִרְשָׁתָא ה, ב) אָמְרוּ, שֶׁמִּתִּיבֵת 'קִרְבָּנוֹ' שֶׁנִּכְתְּבוּ לְהֵלֵן (ויקרא שם, י), דוֹרְשִׁים, לְהוֹצִיא - לְמַעַט אֶת הַגְּזוּל שֶׁאִינוֹ כָּשֵׁר לְקִרְבָּן. וְעוֹד,

דְּקוּדִיקוּם בְּדַבְרֵי רִשׁוֹ וּבַפְּסוּק 'שׁוֹנֵא גִזַּל בְּעוֹלָה' בַּפְּסוּק (ויקרא א, ב) 'אָדָם' כִּי יִקְרִיב מִכֶּם, פִּרְשׁ רִשׁוֹ, 'כִּי יִקְרִיב' פִּירוּשׁוֹ כִּשְׁיִקְרִיב, כִּי אֵין הַפִּרְשָׁה עוֹסֶקֶת בְּקִרְבָּנוֹת חוֹבָה אִלָּא בְּקִרְבָּנוֹת נִדְבָה דְבַר הַעֲנִין - הַפִּרְשָׁה. 'אָדָם', לְמַה נֶּאֱמַר, לְלַמְדָנוּ מַה - כִּמוֹ שֶׁאָדָם הָרִאשׁוֹן לֹא הִקְרִיב מִן הַגְּזוּל, שֶׁהָרִי חָבַל הָיָה שְׁלוֹ, אַף אֲתֵם לֹא תִקְרִיבוּ מִן הַגְּזוּל, עכ"ל.⁵
א. מִקְרִיבִים, לְמַה הַפֶּךְ רִשׁוֹ אֵת סֵדֵר

ציונים ומקורות

א. תמוצת הדרוש: א. המדרש קורא 'תלמיד חכם שאין בו דעת', לתלמיד חכם שסובר שבזכות תורתו ימלא הקב"ה כל צרכיו, ואין לו דעת להבין שצריך לבקש רחמים על צרכיו מאת הקב"ה ולא לבטוח בזכויותיו. ב. ומה שאמר המדרש שנבלה טובה ממנו, היינו לפי שהנבלה משתבחת שנהרגה על ידי הקב"ה, כדי שעל ידי זה יתוודע שהקב"ה אינו מקפח שכר כל בריה, ונותן לכלבים את שכרם, ומהו יובן שהקב"ה ממלא את כל משאלות המבקשים מאתו צרכיהם,

א. תמוצת הדרוש: א. המדרש קורא 'תלמיד חכם שאין בו דעת', לתלמיד חכם שסובר שבזכות תורתו ימלא הקב"ה כל צרכיו, ואין לו דעת להבין שצריך לבקש רחמים על צרכיו מאת הקב"ה ולא לבטוח בזכויותיו. ב. ומה שאמר המדרש שנבלה טובה ממנו, היינו לפי שהנבלה משתבחת שנהרגה על ידי הקב"ה, כדי שעל ידי זה יתוודע שהקב"ה אינו מקפח שכר כל בריה, ונותן לכלבים את שכרם, ומהו יובן שהקב"ה ממלא את כל משאלות המבקשים מאתו צרכיהם,

קרא כתיב (ישעיה סא, ח) 'שנא גזל בעולה'. ועוד, מהו הטעם שנתן שהכל הנה שלו, וכי לא הנה די לומר, מה אדם הראשון לא הקריב מן הגזל, ותו לא, שאנו יודעים שהכל הנה שלו.

ובאמת, שגם על הקרא גופיה יש להקשות, דמהו הלשון 'שנא גזל בעולה', אם איתא ד'קרבנו' להוציא את הגזל, פשיטא ששנא

פסוק 'שנא גזל בעולה'.

אותו, ועוד לא יחשב לו כלל לקרבן, ומדכתיב 'שנא גזל בעולה', נראה, שהגם שהוא קרבן, אף על פי כן שנא אותו, והדבר צריך באור.

ויש לומר, דמלת 'אדם' דהכא, דמשמע מה אדם הראשון לא הקריב מן הגזל, כמו שפרש רש"י, הוא פרוש לפסוק 'שנא גזל בעולה', ומפרש במאי קמירי. דאי בגזל ממש, פשיטא דלא איצטרך, דמ'קרבנו' נפקא. אלא

זרע שמישון המבאר

הקב"ה שנא אותו - את הקרבן שהוקרב באיסור. ועוד, שכיון שהפסוק אסר קרבן שהוא גזול, הרי לא יחשב לו כלל לקרבן, ומדכתיב 'שנא גזל בעולה' שהכתוב קראו עולה, נראה, שהגם שהוא קרבן ואינו פסול, אף על פי כן הקב"ה שנא אותו, והדבר צריך באור מפני מה שונא אותו אם הוא כשר לקרבן.

קרא כתיב (ישעיה סא, ח) שהקב"ה 'שנא גזל אפילו בעולה' שמקריבים לפניו.

ג. ועוד יש להקשות, מהו הצורך בטעם שנתן רש"י, שאדם הראשון לא הקריב מן הגזל לפי שהכל הנה שלו, וכי לא הנה די לומר, מה אדם הראשון לא הקריב מן הגזל, ותו לא - ושוב לא היה צריך להוסיף ולומר שהכל היה שלו, שהרי אנו יודעים שלא יתכן להיות שהקריב מגזל משום שהכל הנה שלו, ומה צורך לאריכות דברים זו.

ד. ובאמת, שגם על הקרא גופיה - על הפסוק 'שנא גזל בעולה' עצמו, יש להקשות, דמהו כוונת הלשון שבפסוק 'שנא גזל בעולה', מה בא ללמדנו שהוא שונא עולה מגזל, הלא אם איתא דהפסוק 'קרבנו' בא להוציא את הגזל וללמד שאסור להקריבו, הרי פשיטא שאם עבר על האיסור

'אדם' ממעט קרבן מממון שאינו ודאי שלו

ויש לומר, דמלת 'אדם' דהכא, דמשמע מה אדם הראשון לא הקריב מן הגזל כמו שפרש רש"י, הוא פרוש לפסוק 'שנא גזל בעולה', והוא מפרש במאי קמירי - איזה קרבן הקב"ה שונא. דאי נימא שכוונת הפסוק בגזל ממש, פשיטא דלא איצטרך - לא הוצרך פסוק זה לומר שהוא שנאו, דמ'קרבנו' נפקא שהוא פסול, כמו שדרשו בתורת כהנים. אלא על כרחך,

ציונים ומקורות

אמר להם, ממני ילמדו כל עוברי דרכים ולא יבריחו עצמן מן המכס, אף הקדוש ברוך הוא אמר 'אני ה' שונא גזל בעולה', ממני ילמדו בני, ויבריחו עצמן מן הגזל. [ואף שהפסוק הזה הוא מדברי קבלה ואינו פסוק מפורש בתורה, מכל מקום הבין רבינו שהלימוד מאדם הראשון גם כן אינו לימוד מפורש אלא דרשא ואסמכתא בעלמא, ומאחר שהדבר מפורש בקבלה, יש להבין מפני מה צריכים לדרוש רמז זה.]

או מן העוים לעלה זכר תמים יקריבנו'. ד. לשון הפסוק, 'כי אני ה' אהב משפט שנא גזל בעולה ונתתי פעלתם באמת וברית עולם אכרות להם'. ואמרו בגמרא (סוכה ל, א), ואמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי, מאי דכתיב 'כי אני ה' אוהב משפט שונא גזל בעולה', משל למלך בשר ודם שהיה עובר על בית המכס, אמר לעבדיו תנו מכס למוכסים, אמרו לו, והלא כל המכס כולו שלך הוא,

הָכָא מִיִּירֵי בְּמִזְוֵן הַמְּטֹל בְּסַפֵּק, דְּאִמְרִינֵן הַמוֹצִיא מִחִבְרוֹ עָלָיו הָרְאָיָה, כְּגֹזֵן הֵחִיא דְּפָרֵק ח' דְּמִצִּיעָא (ק, א), הַמְּחַלֵּף פָּרָה בְּחִמּוֹר וְיִלְדָה, זֶה אוֹמֵר מִשְׁלַקְחָתִי, וְזֶה אוֹמֵר עַד שְׁלֵא מִכְרָתִי, דְּלָרְבָנָן, הַמוֹצִיא מִחִבְרוֹ עָלָיו הָרְאָיָה, וְכֵן פָּסֵק בְּשִׁלְחֵן עֲרוּף (חוּשֵׁן מִשְׁפֵּט) סִימָן רכ"ג (ס"א), וְעִינֵן שָׁם.

וְאִם כֵּן, זֶה הָעֵגֶל הַנּוֹלָד בְּרִשְׁוֹתוֹ שֶׁל מוֹכֵר הוּא שְׁלֹו, וְלָמָּה הוּא שְׁלֹו, לְפִי שְׂאִין לְחִבְרוֹ רְאָיָה, אָבָל אֵין הֵכִי נְמִי אִפְשָׁר שֶׁהוּא שֶׁל הַלּוֹקַח, שֶׁנּוֹלָד לְאַחַר שְׁלַקְחָתוֹ, וְהוּי גֹזֵל בְּיַד הַמוֹכֵר. וְאִם הַמוֹכֵר מֵבִיא זֶה הָעֵגֶל לְקָרְבַּן חוֹבָתוֹ, הֵאֵי וְדֵאֵי לֹא נִתְמַעַט מִ'קָּרְבָּנוֹ', שֶׁהֵרִי אֵינּוּ גֹזֵל, הוֹאִיל שֶׁעֲבָבּוּ בְּיַדוֹ בְּרִשְׁוֹת בֵּית דִּין.

זרע שמשון המבאר

אסור להביא קרבן חובה מממון של ספק כי אינו ודאי שיצא ידי חובתו

וְאִם כֵּן, אִמְנֵם זֶה הָעֵגֶל הַנּוֹלָד בְּרִשְׁוֹתוֹ שֶׁל מוֹכֵר הוּא שְׁלֹו, וְהִתְעַם לָמָּה הוּא שְׁלֹו, לֹא מִשּׁוֹם שֶׁבּוֹדָאוֹת זֶה כֵּן, אֲלֹא רַק לְפִי שְׂאִין לְחִבְרוֹ הַלּוֹקַח רְאָיָה, וְלִכְךָ אֵין מוֹצִיאִים אוֹתוֹ מִן הַמוֹכֵר בְּלִי רְאִיָּה. אָבָל אֵין הֵכִי נְמִי, הֵרִי אִפְשָׁר - יִתְכֵן שֶׁהֵאֵמַת הִיא שֶׁהוּא שֶׁל הַלּוֹקַח, וְהֵינְנוּ בְּאוֹפֵן שֶׁנּוֹלָד הָעֵגֶל לְאַחַר שְׁלַקְחָתוֹ - שֶׁקָּנָה אֶת הַפְּרָה, וְאִם הֵינְנוּ יוֹדְעִים שֶׁכֵּן הִיָּה הֵרִי הָעֵגֶל הוּי גֹזֵל בְּיַד הַמוֹכֵר. וְעַכְשֵׁי שְׂאִין אֲנֵנוּ יוֹדְעִים בְּרִשְׁוֹת מִי נּוֹלָד הָעֵגֶל, אִם הַמוֹכֵר מֵבִיא זֶה הָעֵגֶל לְקָרְבַּן חוֹבָתוֹ, הֵאֵי וְדֵאֵי לֹא נִתְמַעַט מִ'קָּרְבָּנוֹ' שֶׁאֲסוּר לְהַקְרִיבוֹ, שֶׁהֵרִי לְהַלְכָה אֵינּוּ גֹזֵל, הוֹאִיל שֶׁעֲבָבּוּ בְּיַדוֹ בְּרִשְׁוֹת בֵּית דִּין.

הָכָא מִיִּירֵי בְּמִזְוֵן הַמְּטֹל בְּסַפֵּק - שִׁישׁ סַפֵּק לְמִי הוּא שִׁיךְ, דְּאִמְרִינֵן הַמוֹצִיא מִחִבְרוֹ עָלָיו הָרְאָיָה - שְׂאִין מוֹצִיאִים אוֹתוֹ מִמִּי שֶׁהֵמִינּוּ נִמְצָא בְּרִשְׁוֹתוֹ, עַד שִׁיבִיא הַתּוֹבֵעַ רְאִיָּה שֶׁהֵמִינּוּ שִׁיךְ לוֹ, כְּגֹזֵן הֵחִיא דְּשֵׁנִינוּ בְּמִשְׁנָה בְּפָרֵק ח' דְּבַבְא מִצִּיעָא (ק, א), הַמְּחַלֵּף פָּרָה בְּחִמּוֹר וְיִלְדָה, זֶה - הַקּוֹנֵה אוֹמֵר הָעֵגֶל נּוֹלָד מִשְׁלַקְחָתִי - אַחֲרֵי שֶׁקִּנִּיתִי אוֹתָהּ, וְהֵרִי הוּא שְׁלִי, וְזֶה - הַמוֹכֵר אוֹמֵר, הוּא נּוֹלָד עַד שְׁלֵא מִכְרָתִי - לְפָנֵי שֶׁמִּכְרָתִיהָ, וְהֵרִי הוּא שְׁלִי, דְּלָרְבָנָן, הַמוֹצִיא מִחִבְרוֹ עָלָיו הָרְאָיָה, וְאִם לֹא יֵבִיא הַלּוֹקַח רְאִיָּה בְּעֵדִים, שֶׁהָעֵגֶל נּוֹלָד אַחֲרֵי שֶׁקָּנָה אֶת הַפְּרָה, מִחֲזִיקִים אֶת הָעֵגֶל בְּרִשְׁוֹתוֹ שֶׁל בַּעַל הַפְּרָה, וְכֵן פָּסֵק בְּשִׁלְחֵן עֲרוּף (חוּשֵׁן מִשְׁפֵּט) סִימָן רכ"ג (ס"א), וְעִינֵן שָׁם.

ציזנים ומקודות

ממון המוטל בספק חולקין. ובמקום אחר מפורש יותר (ב"ק מו, א) אמר רב יהודה אמר שמואל, זו דברי סומכוס דאמר ממון המוטל בספק חולקין, אבל חכמים אומרים זה כלל גדול בדין המוציא מחבירו עליו הראיה. ז. לשון השו"ע, המחליף פרה בחמור, ומשך בעל הפרה את החמור, ועדיין הפרה בביתו, וילדה, וטען בעל הפרה שילדה קודם שמשך החמור, ובעל החמור אומר, אחר משיכת החמור ילדה, וכן המוכר שפחתו וקבל המעות, וילדה, המוכר אומר שילדה קודם שקבל המעות, והלוקח אומר, אחר כך ילדה, אפילו אם הלוקח טוען ברי. והמוכר טוען שמא, על הלוקח להביא ראיה וכו'.

ה. מדובר במקרה שהמוכר והלוקח התנו ביניהם להחליף את הפרה והחמור, וכשבעל הפרה מושך את החמור קונה את החמור, ובעל החמור קונה מאליו את הפרה שעדיין נמצאת בביתו של בעליה הקודמים. ולא ידוע אם העגל נולד לפני קנין המשכה ושייך למוכר, או אחרי הקנין ושייך ללוקח. לדעת חכמים, כיון שהוא ספק, ההלכה היא שהמוציא מחבירו עליו הראיה, והעגל נשאר ברשותו של הבעלים הראשונים של הפרה. ו. לפנינו בגמרא לא נזכרה בפירושו דעת רבנן, אלא ששאלו מפני מה לא אומרים המוציא מחבירו עליו הראיה, ואמר רב יהודה אמר שמואל, זו דברי סומכוס דאמר

חשוב הווי. משום הכי כתיב 'אדם', מה אדם הראשון לא הקריב מן הגזל, שהכל היה שלו, שלא היה לו ספק בשום דבר דילמא הוא משל חברו, אף אתם לא תקריבו מן הגזל, לא מן הגזל ממש, שהרי לזה כתיב 'קרננו', ולא מן הגזל, אלא מדבר שהוא ספק גזל, לקרנן חובה לא איצטריך פנ"ל,

אלא שלא יצא שפיר ידי חובת נדרו, דומיא למאי דאמרינן בפרק קמא דהגיגה (ו, ב), כל דבר שבחובה לא יבא אלא מן החלין, ואף כאן, החובה שיש לו צריך שיביאנה משלו בודאי, ואם יביאנה מהספק, לא יצא ידי נדרו אלא מספק. אבל אם יביא זה העגל בתורת נדבה, הוה סלקא דעתך לומר, דקרנן

זרע שמשון המבאר

בספק, לא יצא ידי נדרו אלא מספק".

אף קרבן נדבה אין ראוי להביא מממון זה

אבל אם יביא זה העגל בתורת נדבה, הוה סלקא דעתך לומר, דקרנן חשוב הו"ו. משום הכי כתיב 'אדם' ולמדנו שצריכים אנו להשוות כל קרבנותינו לקרבנו של אדם, מה אדם הראשון לא הקריב מן הגזל, לפי שהכל היה שלו, שהרי לא היה לו אפילו ספק בשום דבר דילמא הוא משל חברו, אף אתם לא תקריבו מן הגזל, כלומר, לא בא למעט מן הגזל ממש, שהרי לזה כתיב 'קרננו' ולא מן הגזל, אלא בא למעט שלא יביא מדבר שהוא ספק גזל, וקרנן חובה לא איצטריך פנ"ל שהרי ודאי אסור להביא כי יתכן שלא יצא ידי חובתו בכך, אם האמת הוא שזה לא שלו,

אלא שמכל מקום, אם יביא בהמה זו לקרבן חובתו, לא יצא שפיר ידי חובת נדרו, כי צריך להביא קרבן ממעות שלו ולא של אדם אחר. והרי זה דומיא למאי דאמרינן בגמרא בפרק קמא דהגיגה (ו, ב), כל דבר שבחובה לא יבא אלא מן החלין - כל קרבן שהאדם חייב להביאו, אין לו להביאו, אלא מבהמה או ממעות שהיו עד עכשיו של חולין, ולא מבהמה או ממעות שכבר היו מקודם של הקדש, לפי שחובה המוטלת על אדם, חייב להביאה מכסף שלו, ולא מכסף של הקדש. ואף כאן, החובה שיש לו - מחמת הנדר שנדר על עצמו להביא קרבן, צריך שיביאנה מממון שהוא שולו בודאי, ורק כך יצא ודאי ידי חובת נדרו, ואם יביאנה מהממון המוטל

ציזנים ומקודות

(סוכה לא, א ד"ה ובמקום אחר), וכעת מצאתי שפלפלו בזה בספרי האחרונים, דמשכחת ליה סוכה ולולב שאינו שלו, ואין בו עבירה, כגון כל הספיקות שאין אינו מקיים את נדרו. והנה מדברי רבנו מבואר שדין המוציא מחברו עליו הראיה, אין זה הכרעה ודאית, ואין זה גורם שהחפץ נעשה שלו באופן ודאי, אלא שמותר לו להשתמש בו כשלו. וראה קצת כעין זה שדנו הפוסקים, אם אדם יכול לצאת ידי חובתו בלולב שהוא שלו רק מחמת שיכול לטעון 'קים לי כהפוסקים שהלולב הוא שלו. ראה חמדת שלמה (ח"מ סימן י), אמרי בינה (דיני יו"ט סימן כא), שדי חמד (מערכת הלמד כלל קמא ד"ה ובמה שנסתפק). וז"ל החתם סופר

ח. והיינו שהיות נדר על עצמו להביא קרבן, חייב הוא להביאו מממונו, ורק בכך יוצא ידי חובת קיום נדרו, אולם אם יביא קרבן מממון שאינו שלו, אינו מקיים את נדרו. והנה מדברי רבנו מבואר שדין המוציא מחברו עליו הראיה, אין זה הכרעה ודאית, ואין זה גורם שהחפץ נעשה שלו באופן ודאי, אלא שמותר לו להשתמש בו כשלו. וראה קצת כעין זה שדנו הפוסקים, אם אדם יכול לצאת ידי חובתו בלולב שהוא שלו רק מחמת שיכול לטעון 'קים לי כהפוסקים שהלולב הוא שלו. ראה חמדת שלמה (ח"מ סימן י), אמרי בינה (דיני יו"ט סימן כא), שדי חמד (מערכת הלמד כלל קמא ד"ה ובמה שנסתפק). וז"ל החתם סופר

אֵלָא כְּשִׁיקְרִיב קִרְבָּנוֹת נִדְבָה דְּבַר הָעֵנָן, וּמִשׁוֹם הָכִי אֵיצְמָרִיד 'אָדָם', לומר, מָה אָדָם הָרֵאשׁוֹן לֹא הִקְרִיב וְכו'.

וְאֵת הַכְּתוּב שֶׁל 'שֵׁנָא גּוֹל בְּעוֹלָה' מִיִּירֵי בְּכַנּוּן זֶה, שְׂאָף עַל פִּי שְׂאָם הִבִּיאוּ הָיוּ קִרְבָּן בְּשָׂר, עִם כָּל זֶה, הוֹאִיל שֶׁהוּא סִפְק שְׂאִינוּ שְׁלוֹ, הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שׁוֹנָאוּ.

מאמרם ז"ל
'וישחטו את
הפר ויביאו
הנער' וכו',
כל מורה
הלקה וכו'
'אני האשה
הנצבת עמך
בזה'.

ד

בְּרִכּוֹת פֶּרֶק ה' (לא, ב), 'וַיִּשְׁחֲטוּ אֶת הַפֶּר וַיִּבְיֵאוּ אֶת הַנֶּעֶר אֶל עֲלֵי' (שמואל א')

זרע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבֹאֵר

אֵלָא כְּשִׁיקְרִיב קִרְבָּנוֹת נִדְבָה דְּבַר הָעֵנָן, וּמִשׁוֹם הָכִי אֵיצְמָרִיד 'אָדָם', לומר, מָה אָדָם הָרֵאשׁוֹן לֹא הִקְרִיב וְכו' אפילו מספק גזל, אף אתם לא תקריבו, אפילו קרבן נדבה, מממון שהוא אצלכם ספק גזל, אף על פי שמחמת הכלל של המוציא מחבירו עליו הראיה, מחזיקים ממון זה ברשותכם.

וְאֵת הַכְּתוּב שֶׁל 'שֵׁנָא גּוֹל בְּעוֹלָה' מִיִּירֵי בְּכַנּוּן זֶה - בענין ממון שברשותו רק מחמת הספק, שְׂאָף עַל פִּי שְׂאָם הִבִּיאוּ הָיוּ קִרְבָּן בְּשָׂר, שהרי בית דין פסקו שהממון ישאר אצלו והוא שלו, עִם כָּל זֶה, הוֹאִיל שֶׁהוּא סִפְק שְׂאִינוּ שְׁלוֹ, הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שׁוֹנָאוּ.

ד

הסברות אם צריך זר בשחיטה, וביאור טענת הנה

הפסוק (שמואל א' א, כה) 'וַיִּשְׁחֲטוּ אֶת הַפֶּר וַיִּבְיֵאוּ אֶת הַנֶּעֶר אֶל עֲלֵי' ומבואר מלשון דקדוקים בדברי עלי, חנה ושמואל

אמרו בגמרא בְּרִכּוֹת פֶּרֶק ה' (לא, ב), על

ציונים ומקורות

למעט ודאי גזל, ומ'אדם' דורשים אף למעט ספק גזל, כמו אדם הראשון שהכל היה שלו, ולא היה בידו אפילו ספק גזל. ג. ולכך הדגיש רש"י וכתב 'שהכל היה שלו', לבאר שהכל היה שלו בודאי, ולא היה בו אפילו ספק גזל. ד. וזה גם ביאור הפסוק 'שונא גזל בעולה', שמדבר גם כן בקרבן נדבה, והפסוק מלמד, שאף שאם הקריב קרבן נדבה, מממון שרק מחמת הספק הוא שלו והקרבן כשר, מכל מקום הקב"ה שונא קרבן זה, מפני שיש בו ספק גזל.

א. לשון הגמרא, 'אני האשה הנצבת עמך בזה', אמר רבי יהושע בן לוי, מכאן שאסור לישב בתוך ארבע אמות של תפלה, 'אל הנער הזה התפללתי', אמר רבי אלעזר, שמואל, מורה הלכה לפני רבו היה, שנאמר 'וישחטו את הפר ויביאו את הנער אל עלי', משום ד'וישחטו את הפר', 'הביאו הנער אל עלי', אלא אמר להן עלי, קראו כהן לייתי ולשחוט, חזונו שמואל דהוה מהדרי בתר כהן למישחט, אמר להו, למה לכו לאהדורי בתר כהן למישחט, שחיטה בזר כשרה, אייתוהו לקמיה דעלי, אמר ליה, מנא לך הא, אמר ליה, מי כתיב 'ושחט הכהן', 'זהקריבו הכהנים' כתיב, מקבלה ואלך מצות כהונה, מכאן לשחיטה שכשרה בזר. אמר ליה, מימר שפיר קא אמרת, מיהו

כיון שאולי כסף זה אינו שלו, ונמצא שלא יצא בו ידי חובת נדרו. אבל אם היתה לפניו בהמה שמחמת שהיא מוטלת בספק, מחזיקים אותה ברשותו, והוא רק נדב אותה לקרבן, הרי אין עליו חיוב עצמי להביא קרבן, אלא שבהמה זו צריכים להקריבה מחמת שהקדישה, ולכאורה אין שום חסרון בקרבן זה.

י. תמצית הדרוש ויישוב הדקדוקים: מה שמיעט הפסוק 'אדם כי יקריב', מה אדם לא הקריב מן הגזל אף אתם לא תקריבו מן הגזל, היינו למעט אף ספק גזל שמוחזק בידו מדין המוציא מחברו עליו הראיה, שלא יביאו אף לקרבן נדבה, ואף שאם אכן יקריבו יהיה הקרבן כשר, מכל מקום הקב"ה שונא קרבן זה. ועל כך אמר הכתוב 'כי אני ה' שונא גזל בעולה'. ובכך מתיישבים כל הדקדוקים: א. הטעם שמקודם ביאר רש"י 'כי יקריב' בקרבנות נדבה דבר הענין, ורק אחר כך ביאר 'אדם' מה אדם הראשון לא הקריב מן הגזל, משום שעיקר הלימוד מ'אדם' הוצרך לאיסור הקרבת קרבן נדבה מספק גזל, ולכך הקדים רש"י לפרש שכאן מדובר בקרבנות נדבה וממילא אפשר ללמוד מה אדם לא הקריב מן הגזל וכו' לענין קרבנות נדבה. ב. הטעם שהוצרכה הדרשה מ'אדם', אף שכבר דורשים מ'קרבנו' למעט גזל, הוא לפי ש'מקרבנו' דורשים רק

מִקְבֵּלָה וְאֵילָךְ מִצֹּת כְּהֵנָה, מִכָּאן
שֶׁהַשְּׁחִיטָה בְּזֶר פְּשָׁרָה. אָמַר לִיה, שְׁפִיר
קְאָמְרָת, מִיְהוּ מוֹרָה הֶלְכָה וְכוּ'. אֲתִיָּא
חֲנָה קָא צֹחָה קִמְיָה, 'אֲנִי הָאִשָּׁה הַנִּצְבֶּת
עִמָּכָה בְּזֶה' וְכוּ', (שְׁמוּאֵל א' שֶׁם, כו), עב"ל.
וּבְכָר צֹחֻה בְּהַ קִּמְיָי דְקִמְיָי, מָה
רְאֵתָה חֲנָה לֹאמַר לְעֵלִי הַשְּׁתָא
שְׁנִצְבָּה עִמּוֹ בְּכָאן, וּמָה עֲנִין זֶה לְזֶה.

א, כה), מִשּׁוּם ד'וַיִּשְׁחֲטוּ אֶת הַפֶּר, וַיָּבֵאוּ'
וְכוּ'. אֵלָא אָמַר לָהּ עֵלִי, קְרָאוּ בְּהֵן לִיתִי
לְשַׁחֲט. חֲזִינְהוּ שְׁמוּאֵל דְקָא מְהִדְרִי בְּתַר
בְּהֵן לְמִשְׁחַט, אָמַר לָהּ, לְמָה לְכוּ
לְאֵהֲדוּרֵי בְּתַר בְּהֵן, שְׁחִיטָה בְּזֶר פְּשָׁרָה.
אִיִּיתוּהוּ לְקִמְיָה דְעֵלִי, אָמַר לִיה, מָנָא לָךְ
הָא. אָמַר לִיה, מִי כְּתִיב 'וַיִּשְׁחֲט הַכֹּהֵן',
'וְהִקְרִיבוּ הַכֹּהֲנִים' כְּתִיב (ויקרא א, ה),

זרע שְׁמִשׁוֹן הַמִּבְאָר

להקריבה לא כתוב כהן, וזה בא ללמד, שרק
מִקְבֵּלָה - קבלת הדם, שהיא נכללת בתיבת
וְהִקְרִיבוּ¹, וְאֵילָךְ - ושאר העבודות
שאחריה, הן מִצֹּת כְּהֵנָה, וּמִכָּאן יש
ללמוד, שֶׁהַשְּׁחִיטָה שקודמת לקבלת הדם,
אפילו בְּזֶר פְּשָׁרָה. אָמַר לִיה עֵלִי לְשִׁמּוּאֵל,
שְׁפִיר קְאָמְרָת - אכן דבריך נכונים להלכה,
מִיְהוּ אַתָּה חַיִּיב מִיתָה, מִשּׁוּם שְׁהִיִּית מוֹרָה
הֶלְכָה וְכוּ' כַּפְנֵי רַבִּי², אֲתִיָּא חֲנָה, קָא
צֹחָה קִמְיָה - צעקה לפני עלי, שירחם על
שְׁמוּאֵל בְּנָה וְלֹא יִמִּיתֵנוּ, וְאִמְרָה לוּ 'אֲנִי
הָאִשָּׁה הַנִּצְבֶּת עִמָּכָה בְּזֶה' וְכוּ' (שְׁמוּאֵל א א, כו), עב"ל.

וּבְכָר צֹחֻה בְּהַ קִּמְיָי דְקִמְיָי, מָה רְאֵתָה
חֲנָה לֹאמַר וְלֹאֲזִכִּיר לְעֵלִי דוּקָא הַשְּׁתָא -
עכשיו, בשעה שביקשה ממנו שירחם על
שְׁמוּאֵל, שְׁנִצְבָּה - שהיתה נצבת עִמּוֹ בְּכָאן,
וּמָה עֲנִין זֶה לְזֶה.

הפסוק, ששחיתת הפר³ גרמה לכך שיביאו
את הנער 'שְׁמוּאֵל' לפני עלי הכהן. ויש
להקשות, וכי איזו שייכות יש בין הדברים,
שְׁמִשׁוֹם ד'וַיִּשְׁחֲטוּ אֶת הַפֶּר', לכך וַיָּבֵאוּ
וְכוּ' אֶת הַנֶּעֱר אֶל עֵלִי. אֵלָא כך היה
המעשה, אָמַר לָהּ עֵלִי, קְרָאוּ בְּהֵן, לִיתִי -
שיבוא לְשַׁחֲט את הפר. חֲזִינְהוּ שְׁמוּאֵל,
דְקָא מְהִדְרִי בְּתַר בְּהֵן לְמִשְׁחַט - שְׁמוּאֵל
ראה אותם מחפשים כהן שישחט, אָמַר לָהּ,
לְמָה לְכוּ לְאֵהֲדוּרֵי בְּתַר בְּהֵן - למה אתם
מחפשים דוקא כהן, וְהִי הַשְּׁחִיטָה של
הקרבנות, גם בְּזֶר פְּשָׁרָה. אִיִּיתוּהוּ לְקִמְיָה
דְעֵלִי, אָמַר לִיה, מָנָא לָךְ הָא - הביאו את
שְׁמוּאֵל לפני עלי, והוא שאל אותו, מנין לך
שהשחיתה כשירה בזר, אָמַר לִיה - השיבו
שְׁמוּאֵל, מִי כְּתִיב - וכי כתוב בפסוק (ויקרא
א, ה) 'וַיִּשְׁחֲט הַכֹּהֵן', הרי רק 'וְהִקְרִיבוּ
הַכֹּהֲנִים' כְּתִיב⁴, ואילו אצל 'וַיִּשְׁחֲט' שקודם

ציונים ומקורות

בדם הקרבנות, שחיתה, קבלת הדם בכלי, הולכת
הדם, וזריקת הדם. ואף שבפשוטו, מה שכתוב
וְהִקְרִיבוּ וגו' את הדם, פירושו הולכת הדם, מכל
מקום קיבלו חכמים שגם קבלת הדם בכלל וְהִקְרִיבוּ
(זבחים ד, א). ה. ואף על פי שבאותו זמן לא
למד שְׁמוּאֵל עדיין בפני עלי, מכל מקום היה עלי
נחשב כרבו, לפי שהוא היה גדול הדור, וגם משום
שְׁמוּאֵל בא לשם כדי ללמוד לפניו. ע"פ תוס' (ד"ה
מורה). ו. לשון הפסוק, וְתֹאמַר בִּי אֲדִנִי חִי
נִפְשֶׁךָ אֲדִנִי אֲנִי הָאִשָּׁה הַנִּצְבֶּת עִמָּכָה בְּזֶה לְהַתְפַּלֵּל
אֶל ה'.

מורה הלכה בפני רבך את, וכל המורה הלכה בפני
רבו חייב מיתה. אֲתִיָּא חֲנָה וְקָא צוּחָה קִמְיָה 'אֲנִי
הָאִשָּׁה הַנִּצְבֶּת עִמָּכָה בְּזֶה' וגו', אמר לה שבקי לי
דאענשיה, ובעינא רחמי ויהיב לך רבא מיניה, אמרה
ליה 'אל הנער הזה התפללתי'. ב. אחד
משלושת הפרים שהביאה חנה לקרבן, בשעה
שהביאה את בנה שְׁמוּאֵל לשרת במשכן שילה. [וראה
עוד במצודת דוד ובאלשיך]. ג. לשון הפסוק,
'וַיִּשְׁחֲט אֶת בֶּן הַבָּקָר לְפָנָיו ה' וְהִקְרִיבוּ בְּנֵי אֶהֱרֹן
הַכֹּהֲנִים אֶת הַדָּם וְזָרְקוּ אֶת הַדָּם עַל הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב
אֲשֶׁר פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד'. ד. ארבע עבודות נאמרו

ועוד צריך עיון, מאין בא הטעות לעיל
 לומר שהשחיטה צריכה כהן, דויל קרי
 בי רב הוא. דלא פתיב 'ושחט הכהן'.
 ועוד, מהו 'מצות כהנה', היה לו לומר
 מקבלה ואילך צריכה כהן.
 ויש לומר, דאיתא בריש פרק ג'
 דזבחים (לב, א), שהשחיטה
 פשרה בזרים, או אינו אלא בכהנים,
 אמרת, וכי מאין באת, מפלל שנאמר

(במדבר יח, ז) 'ואתה ובניך אתך תשמרו
 את פהנתכם לכל דבר המזבח', יכול אף
 בשחיטה, תלמוד לומר (ויקרא א, ה) 'ושחט
 את בן הבקר לפני ה' והקריבו וכו',
 מקבלה ואילך מצות כהנה, למד על
 השחיטה שפשרה בכל אדם.
 ולעיל פרק ב' (זבחים יז, ב) איתא, מחסר
 בנדים מנלן, דאמר קרא (שמות
 כט, ט) 'והגרת אתם אבנט אהרן ובניו

זרע שמעון המבאר

ועוד צריך עיון, מאין בא הטעות לעיל
 לומר שהשחיטה צריכה כהן, דויל קרי בי
 רב הוא - הרי הוא דבר שכל אחד ואחד
 יכול ללמוד בביתם של מלמדי התינוקות,
 כלומר, דבר זה יודעים אפילו התינוקות
 שלומדים רק חומש, דהא לא פתיב בפסוק
 'ושחט הכהן'.

מפלל שנאמר (במדבר יח, ז) 'ואתה ובניך
 אתך תשמרו את פהנתכם לכל דבר
 המזבח', ולפי שפסוק זה כולל שכל דבר
 המזבח צריכים כהונה, אם כן יבולא היית
 לומר שאף בשחיטה יצטרכו דוקא כהן כיון
 שאף היא בכלל עבודת המזבח, לכך תלמוד
 לומר מדרשה אחרת שזר כשר לשחוט,
 שנאמר בפסוק (ויקרא א, ה) 'ושחט את בן
 הבקר לפני ה' והקריבו בני אהרן הכהנים"
 ואילו אצל 'ושחט' לא כתוב כהן, ומבואר
 מכך, שרק מקבלה - קבלת הדם ואילך, היא
 מצות כהנה, וזה למד על השחיטה שהיא
 לפני הקבלה, שפשרה בכל אדם. ומבואר
 מדברי הגמרא, שהיה צד ללמוד מלכל דבר
 המזבח, שגם בשחיטה יצטרכו כהן.

ועוד יש להקשות, מהו הלשון 'מצות
 כהנה' שנקט שמואל, הנה לו לומר, מקבלה
 ואילך צריכה כהן, ומה כוונת מה שדקדק
 לומר 'מצות כהונה'.

מלכל דבר המזבח' היה נראה שאף השחיטה צריכה כהונה
 ויש לומר, בהקדם מה דאיתא בגמרא
 בריש פרק ג' דזבחים (לב, א), שהשחיטה
 פשרה בזרים. ושואלת הגמרא, או אינו - או
 שמה לא נאמר כך, אלא נאמר שהשחיטה
 אינה כשירה בזרים, אלא בכהנים בלבד.
 ומשיבה הגמרא, אמרת - וכי אתה סבור
 לומר כן שכוונת 'ושחט' היינו דווקא כהן,
 וכי מאין באת - מנין באת לומר שהשחיטה
 צריכה כהונה, והלא לא נאמר בשחיטה כהן.
 ומשיבה הברייתא, אכן יש ללמוד ולפרש כך

כהן מחוסר נחשב כזר

ועוד יש להקדים, מה שבגמרא שם לעיל
 פרק ב' (זבחים יז, ב) איתא, כהן שעבד את
 העבודה, כשהוא מחסר אחד מן הבגדים
 שחייב ללבוש בזמן העבודה, מנלן - מנין
 לנו שעבודתו פסולה. והתשובה, דאמר קרא
 (שמות כט, ט) 'והגרת אתם אבנט אהרן ובניו

ציונים ומקורות

דבר המזבח', יכול אף בשחיטה, תלמוד לומר (ויקרא
 א, ה) 'ושחט את בן הבקר לפני ה' והקריבו וגו',
 מקבלה ואילך מצות כהונה, לימד על השחיטה
 שכשרה בכל אדם. ח. לשון הפסוק, 'ושחט את
 בן הבקר לפני ה' והקריבו בני אהרן הכהנים את הדם

ז. לשון הגמרא, 'ושחט', שחיטה בזר כשרה,
 שהשחיטה כשרה בזרים, ובנשים ובעבדים,
 ובטמאים, ואפילו בקדשי קדשים, או אינו אלא
 בכהנים, אמרת, וכי מאין באת, מכלל שנאמר (במדבר
 יח, ז) 'ואתה ובניך אתך תשמרו את כהונתכם לכל

'והקריבו' (ויקרא א, ה), זו קבלת הדם. 'בני אהרן הכהנים' (שם), שתהא בכהן כשר ובכלי שרת, דהינו רבוי בגדים. אמר רבי עקיבא, נאמר כאן 'בני אהרן', ונאמר להלן (במדבר ג, ג) 'אלה שמות בני אהרן הכהנים המשחים', מה להלן בכהן כשר ובכלי שרת, אף כאן בכהן כשר ובכלי שרת.

וחבשת להם מגבעת והיתה להם כהנה לחקת עולם, בזמן שבגדיהם עליהם כהנתם עליהם, אין בגדיהם עליהם אין כהנתם עליהם. ופרש רש"י (ובחים שם ד"ה והיתה), כהנתם תלויה בבגדיהם, ואי לא, הווי זרים, ובור אשכחן דמחיל עבודה, עכ"ל. וליעיל נמי (ובחים יג, א) איתא, תניא,

זרע שמשון המבאר

אהרן הכהנים, בא ללמד, שגם קבלת הדם, תהא בכהן כשר ולא בחללים ובעלי מומים, ושיהא בכלי שרת, דהינו ברבוי בגדים - בלבישת בגדי כהונה. אמר רבי עקיבא, שהדבר נלמד בגזירה שוה, נאמר כאן בקבלת הדם 'בני אהרן', ונאמר להלן (במדבר ג, ג) 'אלה שמות בני אהרן הכהנים המשחים אשר מלא ידם לכהן', ומילוי ידים הוא בלבישת בגדי כהונה², שבוה נעשים ראויים לעבודה, ולכך יש לדרוש, מה להלן בפרשת במדבר מדובר בכהן כשר - שהרי הפסוק מדבר באלעזר ואיתמר בני אהרן, ובכלי שרת - שהרי נאמר שם אשר מלא ידם לכהן, אף כאן - קבלת הדם, צריכה להיות בכהן כשר, ובכלי שרת³.

וחבשת להם מגבעת והיתה להם כהנה לחקת עולם. ויש לדרוש מפסוק זה, שרק בזמן שבגדיהם עליהם - על הכהנים, אז קדושת כהנתם עליהם ועבודתם כשירה, אבל בזמן שאין בגדיהם עליהם, אין קדושת כהנתם עליהם והם נחשבים כזרים, ועבודתם פסולה. ופרש רש"י (ובחים שם ד"ה והיתה), כהנתם תלויה בבגדיהם⁴, ואי לא - ואם אינם לבושים בבגדי הכהונה שלהם, הווי זרים, ובור אשכחן דמחיל עבודה - וכבר מצינו (ובחים טו, ב) שאם עבד הזר, עבודתו מחוללת, עכ"ל.

ושם ליעיל נמי (ובחים יג, א) איתא בגמרא, תניא, 'והקריבו' (ויקרא א, ה), זו קבלת הדם. וממה שסמוך לתיבת 'והקריבו' כתוב 'בני

ציונים ומקורות

מלא את ידם, והיינו לשון רבוי בגדי כהונה, דכתיב (ויקרא כא, ו) 'ומלא את ידו ללבוש את הבגדים', וכתיב נמי 'ובגדי הקדש אשר לאהרן יהיו לבניו אחריו למשחה בהם למלא כס את ידם' (שמות כט, כט). יג. לשון הגמרא, והתניא, 'והקריבו' זו קבלת הדם, אתה אומר קבלת הדם, או אינו אלא זריקה, כשהוא אומר 'זורקו' הרי זריקה אמור, הא מה אני מקיים 'והקריבו', זו קבלת הדם, 'בני אהרן הכהנים', שתהא ככהן כשר ובכלי שרת. אמר רבי עקיבא, מנין לקבלה, שלא תהא אלא ככהן כשר ובכלי שרת, נאמר כאן 'בני אהרן', ונאמר להלן 'אלה שמות בני אהרן הכהנים המשחים', מה להלן בכהן כשר ובכלי שרת, אף כאן בכהן כשר ובכלי שרת.

וזרקו את הדם על המזבח סביב אשר פתח אהל מועד. ט. לשון רש"י, 'והיתה להם', הליבישה הזאת לכהונה, אלמא כהונתן תלויה בבגדיהן, ואי לא, הווי להו זרים, ובור אשכחן דמחיל עבודה. י. פירוש, תנא קמא סבר, שתיבת 'הכהנים' באה ללמד שיהא 'בכיהונם', והיינו שיהיו כהנים כשרים [ולא חללים, או בעלי מומים], ולבושים בבגדי כהונה. אבל רבי עקיבא חולק וסובר שאין זה במשמעות 'הכהנים', ולכן הוצרך ללמוד מגזירה שוה, שכל העבודות הזקוקות לכהן יהיו דוקא בכהן כשר ובבגדי כהונה. יא. לשון הפסוק, 'אלה שמות בני אהרן הכהנים המשחים אשר מלא ידם לכהן'. יב. זה לשון רש"י שם, דכתיב 'אשר

וְכַתְּבוּ שֵׁם בְּתוֹסֳפוֹת (ד"ה בכהן), פֶּרֶשׁ
 בְּקוֹנְטֵרַם, כְּלִי שֶׁרַת, בְּגָדֵי
 בְּהֵנָה. וְקֹשֶׁה, דְּהָא נִפְקָא לֵן לְקַמְזן דָּף
 י"ז (ע"ב) מְקָרָא, דְּאִין בְּגֵדֵיהֶם עֲלֵיהֶם
 הָווּ זָרִים. וְיֵשׁ לֹאמֵר, דְּאִי לָאו גִזְרָה
 שְׁוֵה דְהֶקָא, הָוּה אֲמַרְיִנְו, מַה שְּׁהַקְפִּידָה
 תוֹרָה מִמְחֶסֶר בְּגָדִים, הִינְו הֵיכָא
 דְכְּתִיבֵי בְּגָדִים, אֲכָל הֵיכָא דְלֹא כְּתִיבֵי
 בְּגָדִים, לֹא. וְגַבֵּי נְתִינַת אֵשׁ וְסִדּוּר
 אֵיבָרִים לֹא תוֹה פְּעִינָא בְּגָדִים מִפְּהֵן

בְּכַהוֹנָן, אֵלֹא מְדַנְלֵי רַחֲמָנָא גַבֵּי קִבְלָה
 גִּזְרָה שְׁוֵה, יִלְפִינְו בְּכָל דְּיֹכְתָא ד'הִכְהֵן'
 הָוֵי בְּכַהוֹנָו, ע"כ"ל.
 וּמִכָּל זֶה אָנוּ לְמַדִּים, שְׁקָדָם שְׂבָא
 שְׁמוּאֵל, הָוֵי סוֹבְרִים, דְּקָרָא
 ד'לְכָל דְּבַר הַמְּזַבְּח' מִיּוּרֵי נְמוּ בְּשַׁחֲיטָה,
 דְּבַעֲיִנְו פְּהֵן, דְּכְּתִיב 'תִּשְׁמְרוּ אֶת
 פְּהֵנְתְּכֶם', עַד שְׂבָא שְׁמוּאֵל וְאָמַר,
 דְּמְקָרָא ד'וְהִקְרִיבוּ בְּנֵי אֶהְרֹן הַכֹּהֲנִים'
 אָנוּ לֹמְדִים, דְּמִקְבְּלָה וְאִילָף מִצְוֹת

זרע שמשון המבאר

מגזירה שוה נלמד שגם עבודה שאינה מעכבת צריכה בגדי כהונה

וְכַתְּבוּ שֵׁם בְּתוֹסֳפוֹת (ד"ה בכהן), פֶּרֶשׁ
 בְּקוֹנְטֵרַם - ברש"י, שְׂבָלֵי שֶׁרַת, הִינְו בְּגָדֵי
 בְּהֵנָה". וְקֹשֶׁה, דְּהָא כִּבְר נִפְקָא לֵן לְקַמְזן דָּף
 י"ז (עמוד ב) מְקָרָא, דְּאִם אִין בְּגֵדֵיהֶם - בגדי
 הַכַּהוֹנָה עֲלֵיהֶם - על הכהנים, הָווּ כְּמוּ זָרִים,
 וְעַבּוּדָתָם מַחּוּלְלָת. וְאִם כֵּן, לְמַה הוּצַרְךָ רַבִּי
 עֲקִיבָא לְלַמּוּד כִּאֵן מַגְזִירָה שׁוֹה, שֶׁהַכַּהֲנִים
 צְרִיכִים לִהְיוֹת לְבוּשִׁים בְּבַגְדֵי כַּהוֹנָה. וְתִירְצוּ
 הַתּוֹסֳפוֹת, וְיֵשׁ לֹאמֵר, דְּאִי לָאו גִזְרָה שְׁוֵה
 דְּהֶקָא שְׁלַמְדִים מִמְנו שְׁלִקְבֵלָה צְרִיכִים בְּגָדֵי
 כַּהוֹנָה, הָוּה אֲמַרְיִנְו, שְׁמַה שְּׁהַקְפִּידָה
 הַתּוֹרָה מִמְחֶסֶר בְּגָדִים שְׁלֹא יַעֲבוּד, הִינְו
 דּוּקָא הֵיכָא דְכְּתִיבֵי בַּמְפּוֹרֶשׁ בַּפְּסוּקִים
 בְּגָדִים, אֲכָל הֵיכָא דְלֹא כְּתִיבֵי בְּגָדִים, לֹא -
 אִין צְרִיכִים לְבַגְדֵי כַּהוֹנָה. וְלִכֵּן הִייתִי אוֹמֵר,
 שְׁלִגְבֵי נְתִינַת אֵשׁ עַל הַמְּזַבְּח, וְסִדּוּר
 הָאֵיבָרִים שֶׁל הַעוֹלוֹת עַל הַמְּזַבְּח,
 שְׁבַע עוֹבוֹדוֹת אֵלוּ לֹא נֹאמַר 'בְּגָדִים', לֹא הָוּה

בְּעִינָא בְּגָדִים - לא היינו מצריכים בגדי
 כהונה מדרשת 'פְּהֵן בְּכַהוֹנָן'. אֵלֹא, מְדַנְלֵי
 רַחֲמָנָא גַבֵּי קִבְלָה גִּזְרָה שְׁוֵה, יִלְפִינְו בְּכָל
 דְּיֹכְתָא ד'הִכְהֵן' הָוֵי בְּכַהוֹנָו - מִמַּה שְּׁגִילְתָה
 הַתּוֹרָה גְזִירָה שׁוֹה אֲצֵל קַבְלַת הַדָּם שְׁצִרִךְ
 לַעֲשׂוֹתָה בְּכִלֵי שֶׁרַת, אָנוּ לְמַדִּים שְׁכָל
 עַבּוּדָה, אִף אִם לֹא כְּתוּב בּוּ בְּגָדִים, אִם כְּתוּב
 בַּה 'כֹּהֵן', הַכּוֹנֵה 'בְּכַהוֹנָו', וְצִרִיכָה לִהְיוֹת
 בְּכִלֵי שֶׁרַת וְהִינְו בְּבַגְדֵי כַּהוֹנָה¹⁰, ע"כ"ל.

שמואל הנביא חידש לא להצריך כהן מ'לכל דבר המזבח'
 וּמִכָּל זֶה אָנוּ לְמַדִּים מֵהִיכָן סִבְרוּ לְחַיִּיב
 כֹּהֵן בְּשַׁחֲיטָה. שְׁקָדָם שְׂבָא שְׁמוּאֵל הַנְּבִיא
 וְלִימַד שֶׁהַשַּׁחֲיטָה כְּשֶׁרָה בּוֹר, הָוֵי סוֹבְרִים,
 דְּקָרָא ד'לְכָל דְּבַר הַמְּזַבְּח' מִיּוּרֵי נְמוּ
 בְּשַׁחֲיטָה, וּמִלְמַדְנּוּ דְּבַעֲיִנְו פְּהֵן גַּם בְּשַׁחֲיטָה,
 דְּהָרִי כְּתִיב 'תִּשְׁמְרוּ אֶת פְּהֵנְתְּכֶם לְכָל דְּבַר
 הַמְּזַבְּח', שְׁבַכְל עֲנִינֵי עַבּוּדַת הַמְּזַבְּח צְרִיךְ
 דּוּקָא כֹּהֵן. עַד שְׂבָא שְׁמוּאֵל הַנְּבִיא וְאָמַר
 לְעֵלִי, דְּמְקָרָא ד'וְהִקְרִיבוּ בְּנֵי אֶהְרֹן הַכֹּהֲנִים'
 אָנוּ לֹמְדִים, דְּרַק מִקְבְּלָה וְאִילָף הִיא מִצְוֹת

ציונים ומקורות

בגדים פוסל רק בעבודה שמעכבת את הכפרה, כיון
 שמחוסר בגדים הוא כזר, וזר שעבד עבודתו
 מחוללת, אבל עבודה שאינה אלא למצוה ולא
 לעכובא, כגון נתינת האש, שאינה אלא למצוה
 בעלמא, שהרי יש שם אש שירדה מן השמים, שמא
 אינה צריכה בגדים, לכך משמיענו הגזירה שוה, שגם

יד. לשון רש"י, ובכלי שרת, שיהו מלובשים בגדי
 כהונה, דכהנים משמע בכיהונם, והיינו בגדי כהונה.
 וכל היכא דקתני נמי בכהן כשר ובכלי שרת, בבגדי
 כהונה קאמר. טו. וראה ברא"ם (ויקרא א, ז)
 שפירוש דברי התוספות כך, שאם היה כתוב רק
 הפסוק ויהיתה להם כהונה, הייתי אומר, שמחוסר

בְּזֶרַע, לְקַדְּשׁ כְּתִיב 'תִּשְׁמְרוּ אֶת כְּהַנְתְּכֶם לְכָל דְּבַר הַמְּזֻבָּח', לְרִבּוֹת אֵף הַשְּׁחִיטָה. אִי אֶפְשֶׁר לֹאמַר כֵּן, דָּאִם בֵּן תִּקְשָׁה, אֲמַאי כְּתִיב 'כִּהֵן' בְּנִתִינַת אִשׁ וּבִסְדוֹר אֵיבָרִים (ויקרא א, ז-ח), וְהָא מְמִילָא יִלְפִינן לִיה מ'לְכָל דְּבַר הַמְּזֻבָּח'. אֲלָא וְדַאי, מִדְּחֻזִּין דְּכָתִב קָרָא כִּהֵן בְּסְדוֹר וּבְנִתִינַת אִשׁ, שְׁמַע מִינָה דְּקָרָא ד'לְכָל דְּבַר הַמְּזֻבָּח' לֹא אֵיבָרִי כִּלְל בְּעֵינֵן זֶה, וְהַשְּׁחִיטָה כְּשֶׁרָה בְּזֶרַע.

כְּהֵנָּה, דְּהֵינּוּ שְׂיָהָא בְּכֹהֵן פְּשָׁר וּבְכָלִי שְׂרַת, דְּהֵינּוּ בְּגַדֵי כְּהֵנָּה, מִכַּח גְּזֵרָה שְׂוָה הַנ"ל, וְהֵינּוּ נִמְוּ מִצְוַת כְּהֵנָּה דְּקָאָמַר שְׁמוּאֵל. וְאִם תֵּאמַר, מָנָא לִיה לְשְׁמוּאֵל הָא, וְהָא שְׁפִיר אֵיבָא לְמִימַר נִמְוּ אֵיפְכָא, לְעֵשׂוֹת הַלְמוּד הַפָּד הַסְּגִיָּא הַנ"ל שֶׁל דָּף ל"ב, דְּהֵינּוּ דְּמִקְרָא ד'וְשָׁחַט' וְהַקְּרִיב' לֹא שְׁמַעִינן דְּבַעֲיָא כְּהֵנָּה, אֲלָא מִקְבֻלָּה וְאִילָדָּה, וְהֵינּוּ אֲמַר שְׁהַשְּׁחִיטָה כְּשֶׁרָה

זרע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבַאָר

וכדי שלא נאמר כך, לְקַדְּשׁ כְּתִיב 'תִּשְׁמְרוּ אֶת כְּהַנְתְּכֶם לְכָל דְּבַר הַמְּזֻבָּח', לְרִבּוֹת שְׂאֵף הַשְּׁחִיטָה צְרִיכָה כְּהוֹנָה.

הַתְּשׁוּבָה לִכְךָ הִיא, שְׂאִי אֶפְשֶׁר לֹאמַר כֵּן, דָּאִם כֵּן, שְׁמ'לְכָל דְּבַר הַמְּזֻבָּח', נִלְמַד שְׁכַל הַעֲבוּדוֹת וְאֵף הַשְּׁחִיטָה צְרִיכּוֹת כֵּהֵן וּבְגַדֵי כְּהוֹנָה, תִּקְשָׁה, אֲמַאי כְּתִיב 'כִּהֵן', בְּנִתִינַת הָאִשׁ עַל הַמְּזֻבָּח, וּבִסְדוֹר הָאֵיבָרִים עַל הַמְּעֵרָה (ויקרא א, ז-ח), כְּדִי לְלַמַּד שְׁגַם עֲבוּדוֹת אֵלֶּה צְרִיכּוֹת כְּהוֹנָה וּבְגַדֵי כְּהוֹנָה, וְהָא מְמִילָא יִלְפִינן לִיה מ'לְכָל דְּבַר הַמְּזֻבָּח'. אֲלָא וְדַאי, מִדְּחֻזִּין - מִמָּה שְׂרַאֲנוּ, דְּכָתִב קָרָא 'כִּהֵן' בְּסְדוֹר וּבְנִתִינַת אִשׁ, שְׁמַע מִינָה, דְּקָרָא ד'לְכָל דְּבַר הַמְּזֻבָּח', לֹא אֵיבָרִי כִּלְל בְּעֵינֵן זֶה שֶׁל הַעֲבוּדוֹת הַצְּרִיכּוֹת כְּהוֹנָה, אֲלָא יֵשׁ לִימוּד פְּרִטִי לְכָל עֲבוּדָה, וְנִמְצָא שְׁכַל עֲבוּדָה שְׁלֹא נִזְכָּר בָּהּ כֵּהֵן כְּשֶׁרָה בְּזֶרַע, וְאִם כֵּן אֵף הַשְּׁחִיטָה כְּשֶׁרָה בְּזֶרַע.

כְּהֵנָּה, וְרִמְצוֹת כְּהוֹנָה, כּוֹלָל שְׁנֵי דְּבָרִים, דְּהֵינּוּ שְׂיָהָא בְּכֹהֵן פְּשָׁר, וְגַם בְּכָלִי שְׂרַת דְּהֵינּוּ בְּבְגָדֵי כְּהֵנָּה, וּכְפִי שִׁישׁ לְלִמּוּד מִכַּח גְּזֵרָה שְׂוָה שֶׁל רַבִּי עֲקִיבָא הַנ"ל. וְהֵינּוּ נִמְוּ בִּיאוֹר הַלְשׁוֹן 'מִצְוַת כְּהֵנָּה' דְּקָאָמַר שְׁמוּאֵל, שְׁלֹא רַק שְׁמַקְבֵּלָה וְאִילָךְ צְרִיךְ כֵּהֵן, אֲלָא שְׁצִרִיךְ גַּם שִׁינְהָה הַכֵּהֵן ב'מִצְוַת כְּהוֹנָה', דְּהֵינּוּ שִׁילְבַשׁ בְּגַדֵי כְּהוֹנָה טו.

הַכּוֹחַת שְׁאִין לְדְרוֹשׁ מִלְכָּל דְּבַר הַמְּזֻבָּח, שְׁשְׁחִיטָה צְרִיכָה כְּהוֹנָה

וְאִם תֵּאמַר, מָנָא לִיה לְשְׁמוּאֵל הָא, לְלִמּוּד מ'וְשָׁחַט' וְהַקְּרִיב' שְׁהַשְּׁחִיטָה כְּשִׁירָה בְּזֶרַע, וְהָא שְׁפִיר אֵיבָא לְמִימַר נִמְוּ אֵיפְכָא - וְהֵרִי יֵשׁ לְדְרוֹשׁ אֶת הַפְּסוּקִים גַּם כֵּן לְהִפְךָ, לְעֵשׂוֹת הַלְמוּד הַפָּד הַסְּגִיָּא הַנ"ל שֶׁל דָּף ל"ב, דְּהֵינּוּ לֹאמַר דְּהֵרִי מִקְרָא ד'וְשָׁחַט' וְהַקְּרִיב', לֹא שְׁמַעִינן דְּבַעֲיָא כְּהֵנָּה בַשְּׁחִיטָה אֲלָא רַק מִקְבֻלָּה וְאִילָדָּה, וְלִכְךָ הֵינּוּ אֲמַר שְׁהַשְּׁחִיטָה כְּשֶׁרָה בְּזֶרַע,

צִיּוֹנִים וּמְקוּדוֹת

לְעֵלִי 'אֵי הָאִשָּׁה הַנְּצַבָה עִמָּכָה בּוֹה', וְמָה שִׁיכּוֹת יֵשׁ לְדְבַר זֶה עִם טַעְנוֹתָא שֶׁל עֵלִי עַל שְׁמוּאֵל כְּמָה שְׁהוֹרָה הִלְכָה בְּפִנֵי רַבּוֹ. יו. לְשׁוֹן הַפְּסוּקִים, 'וְנִתְּנָה בְּנֵי אֶהְרֵן הַכֹּהֵן אִשׁ עַל הַמְּזֻבָּח וְעָרְכוּ עֲצִים עַל הָאִשׁ. וְעָרְכוּ בְּנֵי אֶהְרֵן הַכֹּהֲנִים אֶת הַנֶּחֱטִים אֶת הָרֵאשׁ וְאֶת הַפָּדָר עַל הָעֲצִים אֲשֶׁר עַל הָאִשׁ אֲשֶׁר עַל הַמְּזֻבָּח. יח. וְהֵינּוּ עַל יַדֵי הַגּוֹזִירָה שׁוֹה שֶׁל רַבִּי עֲקִיבָא, וּכְמוֹ שְׁבִיאָרוֹ הַתּוֹס' הַנ"ל. יט. כְּלוֹמַר, אֵף שִׁישׁ

עֲבוּדוֹת שְׁאִינן מְעַכְבוֹת צְרִיכּוֹת בְּגַדֵי כְּהוֹנָה. מו. וְעַתָּה מִיּוֹשְׁבוֹת שְׁתֵי הַקּוֹשִׁיּוֹת עַל הַמְּשֹׂא וּמִתֵּן בֵּין עֵלִי לְשְׁמוּאֵל. הן הַקּוֹשִׁיא מָה הִיתָה סְבֵרְתוֹ שֶׁל עֵלִי לְהַצְרִיךְ כֵּהֵן בַּשְּׁחִיטָה, וְהֵינּוּ שְׂרַצָּה לְלִמּוּד שְׁצִרִיךְ כֵּהֵן בַּשְּׁחִיטָה מִהַפְּסוּק 'לְכָל דְּבַר הַמְּזֻבָּח'. וְהֵן הַקּוֹשִׁיא מִהוּ הַלְשׁוֹן 'מִצְוַת כְּהוֹנָה', שְׁנִתְּכוּן לְכָלֵל שְׁלַמְדִים מִהַפְּסוּק ב' דִּינִים, כֵּהֵן וּבְגַדֵי כְּהוֹנָה. וְלִהֲלֵךְ מִתְרִץ רַבּוֹ אֶת הַקּוֹשִׁיא הָרֵאשׁוֹנָה מָה הִיתָה כּוֹנֵת חֲנָה שְׁאִמְרָה

וַעֲזוּד יֵשׁ לְזֹמֵר, דְּשִׁמוּאֵל הַכְּרִיחַ סִבְרָתוֹ עַל דְּרָךְ זֶה, דְּמִכְרֵי בְּנֵי אֶהְרֹן הוּוּ צְרִיכֵי בְּהַאי קְרָא, כְּדֵי לְמִילַף גְּזֵרָה שְׁוֵה, וּמַאי שָׁנָא דְּכַתְּבִינְהוּ בְּתַר 'וְהִקְרִיבוּ', אִם אֵיתָא דְּאָף בְּשְׁחִיטָה בְּעֵינֵי כְּהֵן, הֵיךְ לֹא לְזֹמֵר 'וְשִׁחְטוּ בְּנֵי אֶהְרֹן הַכֹּהֲנִים' לְגִזְרָה שְׁוֵה, וְהֵינּוּ יוֹדְעִים בְּמִכְּלָ שְׁכֵן שֶׁהַהֲקֵרְבָה שְׁהִיא אַחַר הַשְּׁחִיטָה בְּנִדְאֵי פְּסוּלָה בְּזָרִים.

אֵלָא עַל פְּרָחָף צְרִיף לְזֹמֵר, דְּמִקְבָּלָה וְאֵילָף דְּוָקָא הִיא מְצוֹת כְּהֵנָה, וְאָמַר לֹא עֲלֵי, מִימַר שְׁפִיר קְאָמַרְתָּ, מִיְהוּ מוֹרָה הַלְכָה וְכוּ'.

אֶתְיָא אֵימִיָה וְאָמַרְתָּ, 'אֲנִי הָאִשָּׁה הַנִּנְצֶבֶת עִמָּכָה בְּזוּה', וּמִכָּאֵן אָנּוּ לְמִדִּים (בְּרִכּוֹת ל"א, ב), שְׁאָסוּר לֵישֵׁב בְּתוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת שֶׁל תְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁפָּתְבוּ הַפּוֹסְקִים בְּטוֹר אֶרֶץ חֲיִים סִימֵן ק"ב, וְכַתֵּב שֶׁם

זרע שְׁמִשׁוֹן הַמִּבְאָר

וַעֲזוּד יֵשׁ לְזֹמֵר לְתַרְץ מִפְּנֵי מַה לֹא לְמַד שְׁמוּאֵל הִיפֵךְ הַסּוּגִיא בְּזוּכָרִים שׁוֹר כְּשׁוֹר לְשַׁחֲטָה, וְאִדְרַבָּה נִצְרִיךְ כְּהֵן בְּשַׁחֲטָה, מִפְּנֵי דְּשִׁמוּאֵל הַכְּרִיחַ סִבְרָתוֹ שֶׁהַשְּׁחִיטָה כְּשִׁירָה בּוֹר עַל דְּרָךְ זֶה, דְּמִכְרֵי - הֵרִי הַתִּיבּוֹת 'בְּנֵי אֶהְרֹן', הוּוּ צְרִיכֵי בְּהַאי קְרָא - הֵינּוּ צְרִיכִים לֵהִיּוֹת כְּתוּבִים בְּאוֹתוֹ פְּסוּק, כְּדֵי לְמִילַף - לְלַמּוֹד מֵהֶם גְּזֵרָה שְׁוֵה שְׁצִרִיךְ בְּגַדֵי כְּהוֹנָה, וְכִמוֹ שְׁאִמַר רַבִּי עֲקִיבָא כְּנ"ל, וְאִם כֵּן מַאי שָׁנָא דְּכַתְּבִינְהוּ לְתִיבּוֹת 'בְּנֵי אֶהְרֹן' לֹא בְּתַחֲלִיל הַפְּסוּק, אִלָּא בְּתַר 'וְהִקְרִיבוּ', וְהֵרִי אִם אֵיתָא דְּאָף בְּשְׁחִיטָה בְּעֵינֵי כְּהֵן, הֵיךְ לֹא לְזֹמֵר מִיד בְּתַחֲלִיל הַפְּסוּק 'וְשִׁחְטוּ בְּנֵי אֶהְרֹן הַכֹּהֲנִים' לְגִזְרָה שְׁוֵה זֶה, וְאָף בְּאוֹפֵן זֶה הֵינּוּ לְמִדִּים בְּגִזְרָה שְׁוֵה הַנ"ל שֶׁשְׁחִיטָה צְרִיכָה לֵהִיּוֹת עַל יַדֵי כְּהֵן לְבוֹשׁ כְּבַגְדֵי כְּהוֹנָה, וְהֵינּוּ יוֹדְעִים בְּמִכְּלָ שְׁכֵן - בְּקַל וְחוֹמֵר, שֶׁהַהֲקֵרְבָה -

קִבְּלַת הַדָּם וְהַהוֹלָכָה, שְׁהִיא אַחַר הַשְּׁחִיטָה, בְּנִדְאֵי פְּסוּלָה בְּזָרִים. אֵלָא עַל פְּרָחָף כִּיּוֹן שֶׁהַפְּסוּק לֹא כָּתוּב 'בְּנֵי אֶהְרֹן' כְּבוֹר בְּשַׁחֲטָה, צְרִיף לְזֹמֵר דְּמִקְבָּלָה וְאֵילָף דְּוָקָא הִיא מְצוֹת כְּהֵנָה, אֲבָל הַשְּׁחִיטָה כְּשִׁירָה בּוֹר.

וְעַל כֵּן אָמַר לֹא עֲלֵי לְשְׁמוּאֵל, מִימַר שְׁפִיר קְאָמַרְתָּ - וְהַסְכִּים עִם דְּבַרְיוֹ, מִיְהוּ מוֹרָה הַלְכָה בְּכַתְּבֵי רַבֵּן אֶת, וְכֵל הַמּוֹרָה הַלְכָה בְּכַתְּבֵי רַבֵּי חֲיִיב מִיתָה.

'אֲנִי הָאִשָּׁה הַנִּנְצֶבֶת', לְפִי שְׁאִין לְגַרוּם גְּנָאִי לֹא לֹוּלָא לְאַחֲרִים אֶתְיָא אֵימִיָה - וְאִזּוּ בְּאֵה חֵנָה, אִמּוֹ שֶׁל שְׁמוּאֵל, וְאָמַרְתָּ לְעֲלֵי, 'אֲנִי הָאִשָּׁה הַנִּנְצֶבֶת עִמָּכָה בְּזוּה', וּמִכָּאֵן אָנּוּ לְמִדִּים (בְּרִכּוֹת ל"א, ב), שְׁאָסוּר לֵישֵׁב בְּתוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת שֶׁל אָדָם שְׁעוֹמֵד בְּתַפְּלָה, כְּמוֹ שֶׁפָּתְבוּ הַפּוֹסְקִים בְּטוֹר אֶרֶץ חֲיִים סִימֵן ק"ב. וְכַתֵּב שֶׁם

צִיּוּנִים וּמְקוֹדוֹת

הַנִּנְצֶבֶת עִמָּכָה בְּזוּה, מִכָּאֵן שְׁאָסוּר לֵישֵׁב בְּתוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת שֶׁל תְּפִלָּה, וְכִיּוֹן מִלְּפָנָיו בֵּין מִלְּאַחֲרָיו בֵּין מִן הַצַּדְרֵין צְרִיךְ לְהִרְחִיק אַרְבַּע אַמּוֹת, שְׁנֵאמַר 'הַנִּנְצֶבֶת עִמָּכָה', שְׁהִיָּה עוֹמֵד כְּמוֹתָה וְכוּ'. וְאִם הֵיּוֹשֵׁב יֵשֵׁב כְּבוֹר, וְעוֹמֵד זֶה וְהַתְּפִלָּה בְּצִדּוֹ, הִיָּה אוֹמֵר אֲדוּנֵי אֲבִי ז"ל, שְׁאִינוּ צְרִיךְ לְקוּם, שְׁהִיָּה זֶה בְּאֵה בְּגוּבּוֹל. אָף עַל פִּי שֵׁישׁ לְהַשִּׁיב, דְּהָא יִלְפִינֵן מְעַלִּי, וְהוּא הֵיּוֹשֵׁב יֵשֵׁב תַּחֲלָה, דְּכַתִּיב (שְׁמוּאֵל א' א, ט) 'וְעֲלֵי הַכְּהֵן יוֹשֵׁב עַל מְזוּזוֹת הַיֵּכָל ה'י', וְאִפִּילוֹ הֵכִי הוּצַרְךְ לְקוּם. מִכָּל מְקוּם אֵין מְשִׁיבִין אֶת הָאֵרִי אַחֲרֵי מוֹתוֹ. וְגַם כִּי לְשׁוֹן

סְכַרָא לְזֹמֵר שְׁפִסּוּק זֶה מְלַמֵּד עַל כָּל הָעִבּוּדוֹת שְׁצִרִיכּוֹת כְּהוֹנָה, מְכָל מְקוּם מִמָּה שְׁאִנוּ רוֹאִים שֶׁהַתּוֹרָה הוֹסִיפָה לְלַמְּדֵנוּ דְּבַר זֶה, בְּגִזְרָה שְׁוֵה מִמָּה שְׁנִכְתֵּב כְּהֵן בְּנִתְיַנֵּת הָאֵשׁ וְסִידוֹר הָאֲבָרִים, וְכַדְרֵי רַבִּי עֲקִיבָא שֶׁהוּבְאוּ לְעִיל, זֶה מוֹכִיחַ לָנוּ שְׁאִין אָנּוּ לְזֹמְרִים זֹאת מִהַפְּסוּק 'לְכָל דְּבַר הַמּוֹזְבַח', וּמִמִּילָא אֵין לָנוּ מְקוֹר לְזֹמֵר שֶׁהַשְּׁחִיטָה פְּסוּלָה בּוֹר. [וְהַפְּסוּק 'לְכָל דְּבַר הַמּוֹזְבַח' מְלַמְּדֵנוּ דִּין אַחַר, וְהֵינּוּ מַה שְׁאִמְרוּ בְּגַמְרָא (יִמָּא כְּד, א) שְׁמַרְבָּה עִבּוּדוֹת שׁוֹר שְׁעִשְׂאֵן חֲיִיב מִיתָה עִי"ש]. כ. לְשׁוֹן הַטּוֹר, 'אֲנִי הָאִשָּׁה

שְׂכּוֹפֵר, וּמִזָּה הֵצֵד עֹמֵד עָלַי, שֶׁהָרִי לְאִישׁ כְּמוֹהוּ הָיָה לוֹ לְהַחְמִיר, עַב"ל.
וְאִף חֲנָה נִתְּפֹנֶה לֹאמַר כִּף לְעָלַי, הוֹאִיל שֶׁהַחֲמִירָת עֲלִידָה שָׁם, כְּדִי שְׂלֹא יִהְיֶה לֹא לָךְ וְלֹא לִי שׁוֹם צֶד גְּנָאִי, אִף כָּאֵן יֵשׁ לָךְ לְמַחֵל, וְאֲדַרְבָּא, לְתַלּוֹת וְלוֹמַר דְּלִית דִּין בְּרִי אֵינִישׁ (ע"פ שבת קיב, ב), וְרוּחַ ה' דְּבַר בּוֹ (ע"פ שמואל ב' כג, ב), כְּמוֹ שְׁלֹפִי הֵאֱמַת לֹא הָיָה לְשִׁמוּאֵל רַק שְׁתֵּי שָׁנִים.

זרע שְׁמִשׁוֹן הַמִּבְאָר

נראית קצת ככפירה. וּמִזָּה הֵצֵד - ומחמת טעם זה, עֹמֵד עָלַי, כשנעמדה חנה להתפלל בתוך ארבע אמותיו, שֶׁהָרִי לְאִישׁ כְּמוֹהוּ הָיָה לוֹ לְהַחְמִיר, אף על פי שמעיקר הדין לא היה חייב לעמוד, כיון שכבר ישב שם לפני שבאה חנה להתפלל, עַב"ל הבית יוסף.

וְאִף חֲנָה, כשהזכירה לפני עלי אֲנִי הָאִשָּׁה הַנִּצְבָּת עִמָּכָה בְּזֶה, נִתְּפֹנֶה לֹאמַר כִּף לְעָלַי²⁰, הוֹאִיל שֶׁהַחֲמִירָת עֲלִידָה שָׁם - בזמן שהתפללתי, ונהגת לפנים משורת הדין, שלא לשבת בתוך ארבע אמות שלי בשעה שהתפללתי, אף שאתה ישבת שם מקודם, ונהגת כן כְּדִי שְׂלֹא יִהְיֶה לֹא לָךְ, וְלֹא לִי, שׁוֹם צֶד גְּנָאִי, אִם כֵּן, אִף כָּאֵן יֵשׁ לָךְ לְנַהוּג לִפְנֵים מִשׁוֹרַת הַדִּין, וְלְמַחֵל לְשִׁמוּאֵל, עַל מַה שֶׁהוֹרָה הִלְכָה בְּמִקוּמָךְ, וְאֲדַרְבָּא, יֵשׁ לָךְ לְתַלּוֹת וְלוֹמַר עַל שִׁמוּאֵל, דְּלִית דִּין בְּרִי אֵינִישׁ - אין זה בן אדם, אלא מלאך (ע"פ שבת קיב, ב), וְרוּחַ ה' דְּבַר בּוֹ (ע"פ שמואל ב' כג, ב)²¹, כְּמוֹ שְׁלֹפִי הֵאֱמַת, הִרִי לֹא הָיָה לְשִׁמוּאֵל רַק שְׁתֵּי שָׁנִים,

הַבֵּית יוֹסֵף (ד"ה ואם היושב) בְּפִרּוֹשׁ דְּבָרֵי הָרֵא"ש (ברכות פ"ה סימן ח), שְׁמִי שָׂבָא לְהַתְּפַלֵּל תוֹךְ תְּחוּמוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ, אֵין חֲבֵרוֹ חֵיב לְעֹמֵד, אֲבָל אֵינוֹ עוֹשֶׂה בְּשׁוּרָה זֶה שְׁנִכְנַם לְתוֹךְ תְּחוּמוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ, וְנִרְאֶה שֶׁחֲבֵרוֹ הוּא כּוֹפֵר בְּשִׂאֵינוֹ מִתְּפַלֵּל. וּמִזָּה הֵצֵד, הַיּוֹשֵׁב, אִם הוּא מְדַקְדֵק, מִצָּוָה הִיא לְעֹמֵד, כְּדִי שְׂלֹא יִהְיֶה בְּכָאֵן צֶד גְּנָוֹת לְמִתְּפַלֵּל שְׂלֹא עֲשֶׂה בְּשׁוּרָה, וְגַם לוֹ, שְׂלֹא יִהְיֶה נִרְאֶה בְּצֶד מַה

הַבֵּית יוֹסֵף (ד"ה ואם היושב) בְּפִרּוֹשׁ דְּבָרֵי הָרֵא"ש (ברכות פ"ה סימן ח), שְׁמִי שָׂבָא וְנִעֲמַד לְהַתְּפַלֵּל תוֹךְ תְּחוּמוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ, שֶׁכֵּבֵר הִיָּה יוֹשֵׁב שֶׁם מְקוּדָם שָׂבָא זֶה לְהַתְּפַלֵּל, אֵין חֲבֵרוֹ הַיּוֹשֵׁב חֵיב לְעֹמֵד מִפְּנֵי הַמִּתְּפַלֵּל, אֲבָל אֵינוֹ עוֹשֶׂה בְּשׁוּרָה מִתְּפַלֵּל זֶה שְׁנִכְנַם לְתוֹךְ תְּחוּמוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ, וְנִרְאֶה עַל יְדוֹ שֶׁחֲבֵרוֹ שִׁוּשֵׁב לְצֶדוֹ בְּשֶׁעָה שֶׁהוּא מִתְּפַלֵּל, הוּא כּוֹפֵר בְּהַקְב"ה בְּשִׂאֵינוֹ מִתְּפַלֵּל, שֶׁנִּרְאֶה שֶׁהַמִּתְּפַלֵּל מְקַבֵּל עָלָיו מַלְכוּת שָׁמַיִם, וְהוּא אֵינוֹ מְקַבֵּל. וּמִזָּה הֵצֵד - וּמִטַּעַם זֶה שִׁישׁ כָּאֵן גְּנָאִי לַיּוֹשֵׁב בְּצֶד הַמִּתְּפַלֵּל, הַיּוֹשֵׁב, אִם הוּא מְדַקְדֵק בְּדַקּוּקֵי מִצְוֹת, מִצָּוָה הִיא עָלָיו לְעֹמֵד כְּשֶׁבֵא חֲבִירוֹ לְהַתְּפַלֵּל בְּתוֹךְ אַרְבַּע אֲמוֹתָיו, כְּדִי שְׂלֹא יִהְיֶה צֶד גְּנָוֹת לְמִתְּפַלֵּל שְׂלֹא עֲשֶׂה בְּשׁוּרָה - כְּלוּמַר, כְּדִי לְהֵרִים מְכַשׁוּל מִחֲבִירוֹ הַמִּתְּפַלֵּל, שֶׁעֲשֶׂה שֶׁלֹּא כְּשׁוּרָה בְּמַה שֶׁעַל יְדוֹ נִרְאֶה חֲבִירוֹ כְּכּוֹפֵר²², וְגַם לִי - לַיּוֹשֵׁב, שְׂלֹא יִהְיֶה נִרְאֶה בְּצֶד מַה - קִצְת שְׂכּוֹפֵר - לִפְנֵי שִׁישִׁבְתוֹ בְּצֶדוֹ שֶׁל זֶה שֶׁעוֹמֵד בְּתַפִּילָה לִפְנֵי הַקְּב"ה,

צִיּוֹנִים וּמִקּוּדוֹת

לרמוז לדין שאסור לישוב בצד המתפלל. ורבינו מבאר שהתכוונה להזכיר מה שיש לנהוג לפנים משורת הדין, שהישוב ובא אדם אחר לעמוד ולהתפלל בצדו, אף שמעיקר הדין אין חיוב על היושב לעמוד, מכל מקום יש לו לנהוג כן לפנים משורת הדין. כג. לשון הפסוק, וְרוּחַ ה' דְּבַר בּוֹ יִמְלָתוֹ עַל לְשׁוֹנָי.

הגמרא משמע כדבריו, דקאמר אסור לישוב, דמשמע אסור לישוב אצל המתפלל, אבל אם ישב כבר מותר, מדלא קאמר אסור להיות יושב. כ.א. ע"פ משנה ברורה (סימן קב ס"ק יד). כ.ב. פירוש, פשוטות דברי הגמרא שכשאמרה חנה אֲנִי הָאִשָּׁה הַנִּצְבָּת עִמָּכָה בְּזֶה, דקדקה לומר נִצְבַת עִמָּכָה

א' א, כו), כְּדֹאִיתָא בְּמִדְרָשׁ (מדרש שמואל ג, ד), שְׁקָדָם שְׁנוּלָד שְׁמוּאֵל, הֵיְתָה בַת קוֹל מְכֻרָת וְאוֹמֶרֶת, עֲתִיד נַעַר אֶחָד לְהוֹלֵד, וְשִׁמּוֹ שְׁמוּאֵל, שְׂיִהִיה נְבִיא לְה', וְהוּוּ כָּל הַנְּשִׁים מְשִׁאוֹת שֵׁם שְׁמוּאֵל לְבְנֵיהֶם הַנוֹלָדִים, וְאַחַר כֵּן הָיוּ אוֹמְרוֹת, לִית דִּין שְׁמוּאֵל. וְזֶהוּ שְׁפִימָה 'אֵל הַנַּעַר

שְׁאָם תַּעֲשֶׂה לְהַפְּדָה, וְלוֹמַר שְׁשִׁמוּאֵל אָמַר כֵּן מִסְבָּרְתוֹ, וְלִדְוִנּוּ מוֹרָה הִלְכָה וְכוּ' וְחִיב מִיתָה, אִזּוּ יִהְיֶה גְנָאִי לְשְׁמוּאֵל שְׁעֲשֶׂה שְׁלֵא כַּהֲגֵן, וְגַם גְנָאִי לָךְ שְׁלֵא יִדְעָתָ לְלַמֵּד זֶה הַדִּין מִסְבָּרְתָךְ. וּמְשׁוֹם הֵכִי הוֹסִיפָה וְאוֹמְרָה 'אֵל הַנַּעַר הַזֶּה הַתְּפַלְלָתִי' (שמואל

זרע שְׁמוּשׁוֹן הַמְּבָאָר

וְאוֹמְרָה לְעִלִי 'אֵל הַנַּעַר הַזֶּה הַתְּפַלְלָתִי' (שמואל א' א, כו)¹⁰, וְכוּונַת דְּבַרְיָה הָיוּ כְּדֹאִיתָא בְּמִדְרָשׁ (מדרש שמואל ג, ד), שְׁקָדָם שְׁנוּלָד שְׁמוּאֵל, הֵיְתָה בַת קוֹל מְכֻרָת וְאוֹמֶרֶת, עֲתִיד נַעַר אֶחָד לְהוֹלֵד, וְשִׁמּוֹ שְׁמוּאֵל, שְׂיִהִיה נְבִיא לְה', וְהוּוּ כָּל הַנְּשִׁים מְשִׁאוֹת - נוֹתְנוֹת שֵׁם שְׁמוּאֵל לְבְנֵיהֶם הַנוֹלָדִים אוֹלִי יִזְכוּ שְׁאוֹתוֹ שְׁמוּאֵל יִהְיֶה בְנָם, וְאַחַר כֵּן כִּשְׁהוּוּ רוֹאִים אֶת מַעֲשֵׂי בְנֵיהֶם שְׁלֵא הָיוּ בְּמַעֲלָה הַרְאוּיָה לְנְבִיא, הָיוּ אוֹמְרוֹת, לִית דִּין שְׁמוּאֵל - אֵין זֶה אוֹתוֹ שְׁמוּאֵל שְׁעִלְיוֹ יִצְאָה הַבַּת קוֹל, עַד שְׁנוּלָד שְׁמוּאֵל בְּנָה שֶׁל חֲנָה, וְהַעֲיִדוּ כּוֹלָם, שְׁעִלְיוֹ נִתְכּוּנָה הַבַּת קוֹל¹¹. וְזֶהוּ מַה שְׁפִימָה חֲנָה 'אֵל הַנַּעַר הַזֶּה

שְׁהִיָה קֶטָן מְאֹד כַּשְׁאִירַע מַעֲשֶׂה זֶה¹², וְאֵם כֵּן בּוֹדָאִי מַה שְׁהוֹרָה לְעִלִי שְׁהַשְׁחִיטָה כַּשִּׁירָה בּוֹר, הִיָה מַחֲמַת רוּחַ ה' יִצְאָה מִפִּיו.

שְׁאָם אַתָּה עִלִי תַעֲשֶׂה לְהַפְּדָה, וְלוֹמַר שְׁשִׁמוּאֵל אָמַר כֵּן שְׁהַשְׁחִיטָה כַּשִּׁירָה בּוֹר מִסְבָּרְתוֹ, וְלִדְוִנּוּ שְׁהוּא מוֹרָה הִלְכָה בְּפִנֵי רְבוֹ, וְחִיב מִיתָה, אִזּוּ יִהְיֶה גְנָאִי גַם לְשְׁמוּאֵל כִּיּוֹן שְׁעֲשֶׂה שְׁלֵא כַּהֲגֵן שְׁהוֹרָה הִלְכָה בְּפִנֵי רְבוֹ, וְגַם גְנָאִי לָךְ, שְׁלֵא יִדְעָתָ לְלַמֵּד זֶה הַדִּין שְׁהַשְׁחִיטָה כַּשִּׁירָה בּוֹר מִסְבָּרְתָךְ¹³.

'אל הנער הזה התפללת' נער שמדבר ברוח הקודש

וּמְשׁוֹם הֵכִי - שְׁסַבְרָה חֲנָה שְׁדַבְרִיו שֶׁל שְׁמוּאֵל הָיוּ בְּרוּחַ הַקּוֹדֶשׁ, הוֹסִיפָה חֲנָה

צִיּוֹנִים וּמְקוֹדוֹת

כְּדִי שְׁלֵא לְהֵם גְנָאִי, אִף עֵתָה יִתְנַהֵג עִם שְׁמוּאֵל לְפָנִים מְשׁוֹרֵת הַדִּין, לְתַלּוֹת שְׁרוּחַ ה' דִּיבַר בּוֹ וְלִמְחוּל לוֹ, וְיִמְנַע גְנָאִי מַעֲצָמוֹ וּמְשִׁמוּאֵל. כּו. וּבְמִפְרָשִׁים (רֵאָה מוֹרָשִׁא' בְּרַכּוֹת לֵא, א) דְּקִדְקוֹ הַלְבִּיץ מַה כּוּוֹנַת תְּשׁוּבַת חֲנָה לְעִלִי 'אֵל הַנַּעַר הַזֶּה הַתְּפַלְלָתִי, אִיזָה טַעַם יֵשׁ כַּטְעָנָה זֶה שְׁלֵא יַעֲנִישׁוּ בְּעוֹנֵשׁ הַרְאוּיֹ לּוֹ עַל מַה שְׁחַטָּא שְׁהוֹרָה הִלְכָה בְּפִנֵי. כּו. לְשׁוֹן הַמְּדַרְשׁ, רַבִּי יִרְמִיָה בִּשְׁם רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר רַב יִצְחָק, בְּכָל יוֹם וְיוֹם הֵיְתָה בַת קוֹל יוֹצֵאָה וּמְפּוֹצְצָת בְּכָל הָעוֹלָם כּוֹלוֹ, וְאוֹמֶרֶת עֲתִיד צְדִיק אֶחָד לְעַמּוּד וְשִׁמּוֹ שְׁמוּאֵל, כָּל אִשָּׁה שְׁהֵיְתָה יוֹלְדָתָ בֵּן הֵיְתָה מוֹצִיאָה שְׁמוֹ שְׁמוּאֵל, וְכִיּוֹן שְׁהִיוּ רוֹאֵין אֶת מַעֲשֵׂיו, הָיוּ אוֹמְרִים זֶה שְׁמוּאֵל, אֵין זֶה אוֹתוֹ שְׁמוּאֵל, וְכִיּוֹן שְׁנוּלָד זֶה רֵאוּ אֶת מַעֲשֵׂיו, אִמְרוּ דוּמָה שְׁזֶהוּ, וְזֶהוּ שְׁאוֹמֵר (שְׁמוּאֵל א' א, כג) 'אֵךְ יִקָּם ה' אֶת דְּבָרָיו.

וְדוּאִי אֵין כּוּוֹנַת רְבוֹנוֹ לּוֹמַר שְׁהִיָה זֶה בְּנּוּבָאָה מְמַשׁ, שְׁהָרִי אֵין הַהִלְכָה נִפְסַקַת עַל פִּי נְבוּאָה (תְּמוּרָה טו, א), וְעוֹד שְׁעִדִּין לֹא נִתְבָּא שְׁמוּאֵל (שְׁמוּאֵל א' ג, ז), וְגַם עִלִי הִיָה נְבִיא (רִשׁ"י מְגִילָה י, א) וְכָל הַנְּבִיאִים שְׁמַעְנוּ נְבוּאָה שֶׁל כָּל נְבִיא (סְנַהֲדְרִין פט, ב), אֲלֵא שְׁהִיָה זֶה רוּחַ ה' וְלֹא מַשְׁכּוֹלוֹ, וְלִכְךָ אֵינּוּ רֵאוּי לִיעֲנֹשׁ]. כְּד. שְׁהָרִי מְבּוּאָר בְּפִסּוּקִים שֵׁם, שְׁמִיד כַּשְׁגְּמָלָה חֲנָה אֶת שְׁמוּאֵל, הִבִּיאָתוֹ לְמַשְׁכַּן שִׁלָּה, וְהֵיִינוּ כַּשְׁהִיָה בֵּן נְשִׁתִּים, וְכִמוּ שְׁכַתּוּב בִּירוּשְׁלַמִי (בִּיכּוּרִים פ"ב ה"א), הַרְד"ק (שְׁמוּאֵל שם), וְרִשׁ"י (תַעֲנִית ה, ב ד"ה ימיו). כַּה. וּבְכַךְ מְתוּרַצַת הַקּוֹשֶׁה הַרְאֵשׁוֹנָה, מַה הִיָה לָהּ לְהוֹזְכִיר 'אִנִּי הָאִשָּׁה הַנְּצַבָת' וְגו' בַעַת שְׁהַתְּחַנְנָה לְמַעַן בְּנָה, כִּי אֲכַן זֶה הִיָה עֵיקַר טַעֲנַתָּה כְּנַגְד עִלִי, שְׁכִמוּ שְׁבַעֲנִין הַעֲמִידָה בַעַת שְׁהַתְּפַלְלָה, הַתְּנַהֵג לְפָנִים מְשׁוֹרֵת הַדִּין

הַזֶּה דְּקָא, וְהוּא שְׂאוּל לְה" (שמואל א' שם, כח), דְּהִינּוּ כְּמוּ מִלְאָדָּה, וְלִית דִּין בְּר

אַיְנִישׁ. וְעִינַן עוֹד בְּזָה לְקַמְן בְּפְרִשְׁת נְשֵׂא (אות ה) בְּאַרְדָּה.

זרע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבַאָּד

בְּר אַיְנִישׁ, ועל כן מה שהורה ששחיטה כשירה בזר, בודאי היה ברוח הקודש^ט, וממילא אין לך לדוננו כמורה הלכה^ל.

וְעִינַן עוֹד בְּמָה שִׁכְתַּבְנוּ בְּזָה, לְקַמְן בְּפְרִשְׁת נְשֵׂא (אות ה) בְּאַרְדָּה לְבֵאֵר מִפְּנֵי מָה עָלֵי לֹא מַחֵל לוֹ, וּמָה טַעֲנָה חֲנָה.

הַתְּפִלְלָתִי דְּקָא, כלומר, אני התפללתי שאותו נער שמואל הנביא שעליו יצאה הבת קול יוולד ממני, והנה אכן, זהו הנער הנביא שעליו התפללתי, וְהוּא שְׂאוּל לְה" (שמואל א' שם, כח)^ט, דְּהִינּוּ שְׂרוּחַ ה' דִּיבַר בּוֹ כְּמוּ מִלְאָדָּה, וְלִית דִּין

ציונים ומקורות

ב. הטעם שהזכירה חנה 'אני האשה הנצבת עמכה' וגו', כי מפסוק זה מוכח שאף עלי היה עומד, ונתכוונה לרמוז לו שאף על פי שהוא היה יושב שם לפני שהיא באה להתפלל, מכל מקום נהג לפניו משורת הדין ונעמד כשהתחילה להתפלל, כדי שלא לגרום לה גנאי, שיהיה נראה שלא עשתה כשורה כשבאה בתחומן, ולא לגרום גנאי לעצמו, שיהיה נראה קצת ככופר במה שיושב בצד המתפלל. ועל כן ביקשה, שגם עכשיו ינהג לפניו משורת הדין, וימחול לשמואל על מה שהורה לפניו, כדי שלא לגרום גנאי לשמואל, שיאמרו שעשה שלא כהוגן, וגם גנאי לעצמו, שיאמרו שלא ידע הדין שהשחיטה כשירה בזר. ג. אל הנער הזה התפללתי, אל אותו שמואל שעליו יצאה בת קול שיהיה צדיק ונביא, וזכיתי שהוא יצא ממני. ועל כן יש לו תלות, ששמואל הורה מה שהורה ברוח הקודש.

כח. לשון הפסוק, וְגַם אֲנֹכִי הִשְׁאַלְתִּהוּ לְה' כָּל הַיָּמִים אֲשֶׁר הָיָה הוּא שְׂאוּל לְה' וַיִּשְׁתַּחֲוֶה שָׁם לְה'. כט. רבינו מחדש שכיון שרוח ה' דיבר בו, אין ראוי להענישו על שהורה הלכה בפני רבו. ואף שבגמרא (סנהדרין יו, א) מבואר שאף בנבואה אין ראוי להתנבאות בפני רבו, וראוי ליענש על כך, מכל מקום לא מצינו שיתחייב מיתה מחמת כך, וכפי שכתבו שם התוס' (ד"ה והם).
 5. תמצית הדרוש: א. עלי הכהן סבר, שמהפסוק 'לכל דבר המזבח', נלמד שגם השחיטה טעונה כהונה. שמואל בא ולימד, שמו'שחטו וגו' והקריבו בני אהרן' וגו', נלמד שהשחיטה כשירה בזר. ואין לומר, שמו'לכל דבר המזבח' נלמד שכל העבודות צריכות כהן וגם שחיטה, שאם כן למה הוצרכה התורה לכתוב 'כהן' גם בנתינת האש ובהעלאת האיברים. ועוד, שאם השחיטה צריכה כהונה, למה לא כתבה התורה 'ושחט הכהן' כדי לדרוש שם הגזירה שוה שדרש רבי עקיבא.

לומדים זרע שמשון ורואים יטועות

הספר שמחולל פלאות. אלפים נושעו בהבטחתו.

ישראל 02-80-80-500 ארה"ב 347-496-5657